

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Hana Felklová

**Autorskoprávní aspekty
mezinárodního obchodu s uměleckými díly**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Irena Holcová

Katedra: Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

Datum vypracování práce: 14. ledna 2015

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. ledna 2015

Podpis

Obsah

1.	Úvod	1
2.	Cesta k právní úpravě autorských práv	4
3.	Kontinentální a angloamerické pojetí autorského práva	6
3.1.	Angloamerické pojetí autorského práva	6
3.2.	Kontinentální pojetí autorského práva	7
4.	Cesta k právní úpravě a prameny autorského práva na mezinárodní úrovni	10
4.1.	RÚB	11
4.2.	VÚA	14
4.3.	Úmluva o zřízení WIPO	15
4.4.	WCT	16
5.	Cesta k právní úpravě a prameny autorského práva na úrovni EU	18
5.1.	Informační směrnice	19
5.2.	Resale směrnice	20
5.3.	Směrnice o právu na pronájem a půjčování	22
5.4.	Směrnice o době ochrany autorského práva	23
6.	Cesta k právní úpravě a prameny autorského práva v ČR	24
6.1.	Vývoj autorského práva na území ČR	24
6.2.	Současná úprava autorských práv v ČR	28
6.2.1.	Předmět ochrany autorského práva dle AutZ	29
6.2.2.	Autorská práva osobnostní a majetková dle AutZ	33
6.2.3.	Výjimky a omezení autorského práva dle AutZ	39
7.	Vývoj mezinárodního obchodu s uměleckými díly	42
8.	Specifika mezinárodního obchodu s uměleckými díly	46
9.	Autorskoprávní aspekty právo mezinárodního obchodu na mezinárodní úrovni	48
9.1.	TRIPS	49
10.	Autorskoprávní aspekty regionálních dohod o volném obchodu	52
10.1.	EFTA	52
10.2.	EEA	52
10.3.	CEFTA	53
10.4.	NAFTA	53
10.5.	MERCOSUR	54
11.	Autorskoprávní aspekty preferenčních dohod, vnitřního trhu a společné obchodní politiky EU	55
12.	Aplikace autorskoprávních předpisů	57
12.1.	Princip teritoriality	57
12.2.	Princip formální reciprocity	57
12.3.	Minimální standardy	58

13.	Aplikace mezinárodních předpisů	59
13.1.	Aplikace RÚB	59
13.2.	Aplikace TRIPS a WCT	60
14.	Aplikace unijních předpisů	61
14.1.	Nařízení Řím II	61
14.2.	Nařízení Řím I	62
15.	Aplikace autorského zákona	63
16.	Minimální standardy ochrany autorských práv	65
16.1.	Předmět ochrany autorského práva	66
16.1.1.	Předmět ochrany autorského práva dle RÚB	66
16.1.2.	Předmět ochrany autorského práva dle TRIPS	66
16.1.3.	Předmět ochrany autorského práva dle WCT	67
16.2.	Majetková práva autorská	67
16.2.1.	Majetková práva autorská dle RÚB	67
16.2.2.	Majetková práva autorská dle TRIPS	68
16.2.3.	Majetková práva autorská dle WCT	69
16.3.	Výjimky a omezení autorského práva	70
16.3.1.	Výjimky a omezení autorského práva dle RÚB	70
16.3.2.	Výjimky a omezení autorského práva dle TRIPS a WCT	72
17.	Ochrana a vymahatelnost autorského práva na mezinárodní úrovni	73
17.1.	Ochrana a vymahatelnost autorského práva dle RÚB	73
17.2.	Ochrana a vymahatelnost autorského práva dle TRIPS	74
17.2.1.	Občanskoprávní řízení dle TRIPS	74
17.2.2.	Správní řízení dle TRIPS	75
17.2.3.	Trestní řízení dle TRIPS	76
17.2.4.	Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů WTO	76
17.3.	Ochrana a vymahatelnost autorského práva dle WCT	77
18.	Ochrana a vymahatelnost autorského práva na unijní úrovni	78
18.1.	Směrnice o dodržování práv duševního vlastnictví	78
18.2.	Nařízení Brusel I	80
19.	Ochrana a vymahatelnost autorského práva v ČR	81
19.1.	Občanskoprávní řízení v ČR	81
19.2.	Správní řízení v ČR	82
19.3.	Trestní řízení v ČR	84
20.	Závěr	86
21.	Seznam zkratk	88
22.	Seznam použité literatury a pramenů	89
	Abstrakt	98
	Abstract	99

1. Úvod

Ve své práci se zabývám otázkou autorskoprávních aspektů mezinárodního obchodu s uměleckými díly. Téma jsem se rozhodla zpracovat vzhledem k mému zájmu o studium autorského práva a oblast mezinárodního trhu s uměním. Práce uvedenou problematikou provází především prostřednictvím přehledu příslušné mezinárodní právní úpravy, unijních a českých právních předpisů. Tento je uveden přiblížením historického vývoje, jak samotné autorskoprávní úpravy, tak exkurzem do vývoje mezinárodního obchodu s uměleckými díly.

Práce si klade za cíl zkoumání autorskoprávních aspektů dané oblasti mezinárodního obchodu, nezabývám se tedy vědomě blíže právem mezinárodního obchodu a mezinárodním právem soukromým, i když se jich v jistých otázkách a ohledech bezpochyby dotýká a pro oblast mezinárodního obchodu jsou právní předpisy těchto právních oborů zcela zásadní. V nezbytných případech, zejména co se týká aplikace právních norem, práce tedy i přes své autorskoprávní zaměření, zasahuje i do této oblasti.

Umělecká díla jako předmět ochrany autorského práva, jsem si jak bylo výše zmíněno, vybrala záměrně, vzhledem k mému zájmu o obchod s uměním. Uchopení pojmu “umělecké dílo“ se během studia pramenů stalo překvapivě jedním ze zásadních problémů. Pojem “umělecké dílo“ v historii prošel vývojem. V období renesance bylo umění definováno uznávanou praxí a tradicí určovanou uměleckými akademii. V 16. století byla za umění považována pouze díla malířská, sochařská a architektonická, až později k nim přibyla díla hudební a poezie.¹ Tato pětice uměleckých oborů pak byla od 18. století označována za „krásné umění“ (fine arts, beaux art) a byla východiskem pro první autorskoprávní úpravy, co se týče vymezení uměleckých děl. Dnešní nauka dělí umělecká díla do několika kategorií. Podle způsobu jejich vzniku a stupně jejich jedinečnosti a trvanlivosti je umělecká díla možné rozdělit na živá umělecká vystoupení (koncerty, divadelní hry, opera, balet,...), jedinečná nereprodukovatelná umělecká díla (malby, sochy,...) a reprodukovatelná umělecká díla

¹ DUBOFF, D., Leonard; BURR, Sherri; MURRAY, D., Michael. Art Law : Cases and Materials. Revidované vydání. New York : Aspen Publishers, 2010. 720 stran. ISBN 978-07-3559-658-0.

(literatura, nahrávky hudební a filmové,...).² Z těchto kategorií lze výběr učinit lehce, zaměřuji se na jedinečná nereprodukovatelná umělecká díla. Problém se ovšem objevuje při zkoumání jednotlivých právních úprav, ať už na úrovni mezinárodní, evropské nebo vnitrostátní, vymezení tohoto pojmu se v rámci jednotlivých úprav i značně liší. Ve své práci sleduji především úpravu týkající se uměleckých děl, s důrazem na díla výtvarná ve smyslu § 2 odst. 1 AutZ, resp. umělecké díla dle znění § 24 odst. 1 a 3 AutZ,³ mezi která nauka řadí především díla malířská, grafická a sochařská⁴, dále pak díla fotografická⁵, architektonická včetně urbanistického⁶ a díla užitého umění⁷. V jednotlivých kapitolách jsou tak řešené otázky zkoumány co do rozsahu tohoto pojetí.

Prameny, které jsem ke studiu problematiky a sepsání práce použila, byly nejrůznějšího charakteru. Pro dokonalé pochopení koncepcí autorského práva jsem čerpala vědomosti z textů filozofických i etických, pro nalezení důkazů o vývoji mezinárodního obchodu s uměleckými díly jsem studovala dějiny umění a mezinárodního obchodu. Na takto získaných vědomostech jsem pak postavila části věnující se počátkům autorskoprávních idejí a obchodu s uměleckými díly. Nejpodstatnějším předpokladem bylo ovšem důkladné studium odborné literatury právní. V této oblasti jsem studovala množství velmi zajímavých a podnětných textů zahraničních odborníků autorského práva mezinárodního, které nakonec velmi významnou měrou doplnily prameny upravující autorskoprávní problematiku v českém jazyce.

Členění mé práce vychází ze systematického zkoumání zpracovávané problematiky. Nejprve jsem se soustředila na autorskoprávní hledisko řešeného tématu relevantní k celkovému zaměření práce, tedy cestu právní ochrany autorských práv, jejich různé pojetí v systému práva kontinentálního a angloamerického a počátky jejich

² SCHULZE, G., Günther. International Trade in Art. *Journal of Cultural Economics*. 1999, č. 23, str. 111. ISSN 1369-3034.

³ „Výtvarné dílo, zejména obraz, kresba, malba, koláž, socha, rytina, litografie či jiná grafika, fotografie, tapiserie, keramika, sklo, autorský šperk, a to za předpokladu, že jsou zhotoveny samotným umělcem nebo jde o rozmnoženiny, které se považují za originál díla.“

⁴ KŘÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jiří; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. Autorský zákon : komentář a předpisy související. 2. aktualizované vydání. Praha : Linde, 2005. Str. 46. ISBN 978-88-072015-45-7.

⁵ Tamtéž. Str. 45.

⁶ Tamtéž. Str. 47.

⁷ Tamtéž. Str. 47.

právní úpravy a ochrany. Následně jsem zpracovala otázky mezinárodního obchodu s uměleckými díly, od nejobecnějších základů týkajících se jeho vývoje a specifik, doplněné přehledem právní úpravy, mající na tento specifický druh mezinárodního obchodu byť potencionální vliv. Tyto do jisté míry zásadní kapitoly doplňuji částmi věnujícími se aplikaci autorskoprávních předpisů a zakotvení minimálních standardů autorského práva na mezinárodní úrovni. Celou problematiku jsem se rozhodla uzavřít zpracováním otázky ochrany a vymahatelnosti autorských práv.

Věřím, že má práce, jejíž text je zpracován dle právního stavu k 14. lednu 2015, je relevantním příspěvkem ke zpracovanému tématu.

2. Cesta k právní úpravě autorských práv

Prvním náznakem autorskoprávního zákonodárství bylo zakotvení práv týkajících se děl literárních. K jejich prvotnímu uznávání docházelo díky rozšíření znalostí knihtisku v Evropě a snahám o regulaci tisku ze stran panovníků. V této době se ze svobodného tiskařského povolání stalo cechovní řemeslo a panovníci začali udělovat vydavatelská privilegia resp. patenty na tisk. Historií nejspolečenějším z prvních patentů byl pětiletý monopol udělený 18. září 1469 německému tiskařskému mistrovi Johannesu Speyreuvi k založení tiskárny a podpoře tisku v Benátské republice.⁸

Na přelomu 15. a 16. století se technika tisku díky vynálezu a rozšíření techniky dřevořezu a rytiny rozmohla i v umělecké tvorbě. V renesanční době, kdy vlastníky významných uměleckých děl byla převážně církev nebo bohatí svěští mecenáši, byly reprodukce jediným způsobem jak díla zprostředkovat veřejnosti. Tisk také umožnil šíření italského renesančního umění po celé Evropě a díky tištěným obrazům se např. Dürer, Raphael, Rubens či Michelangelo stali uznávanými evropskými umělci. Někteří z nich, jako například Rubens, si tiskaře sami najímali a tisky po osobní kontrole dokonce v případě nedostatků retušovali. Ne vždy totiž reprodukce odpovídaly originálu, povětšinou byly provedeny v černo-bílém vyhotovení, zrcadlové podobě, často docházelo i ke změně kompozice oproti originálu. Pokud k reprodukcím docházelo se souhlasem autora nebo dokonce na jeho zadání, nebylo relevantní posuzovat toto jako porušení práv autora. Ovšem v případě, že k takovýmto reprodukcím docházelo bez vědomí a souhlasu autora, je již otázka porušení autorských práv nasnadě. Tak se tomu stalo i v nejdiskutovanějším případě týkajícího se prací Albrechta Dürera, který ve svém díle zachytil italský kunsthistorik Giorgio Vasari. Dílo Albrechta Dürera si oblíbil bolognský rytec Marcantonio Raimondi a byl zrovna v Benátkách, když do města přijel prodejce s mnoha Dürerovými tisky („carte intagliate“), dřevořezy i rytinami. Marcantonio byl okouzlen stylem a technikou a utratil za ně většinu peněz. Vasari uvádí, že mezi jím zakoupenými tisky byly

⁸DEAZLEY, Ronan; KRETSCHMER, Martin; BENTLY, Lionel. Privilege and Property : Essays on the History of Copyright. 1. vydání. Cambridge : Open Book Publishers, 2010. Str. 23. ISBN 978-1-906924-20-1. Dostupné také na: <http://www.openbookpublishers.com/product/26/privilege-and-property--essays-on-the-history-of-copyright>

např. slavné Kristovy pašije (dnes známé jako Malé pašije), dřevořezový cyklus sestávající z 36 částí, které Marcantonio následně všechny za pomoci mědirytu zkopíroval. Reprodukce nechal označit Dürerem používaným monogramem “AD“ a prodával je jako originál. Jakmile se o tom Dürer dozvěděl, rozjel se do Benátek, kde podal na Marcantonia žalobu, prostřednictvím které se domáhal svých (autorských) práv. I přesto, že mu dal soud za pravdu a ve sporu uspěl, jedinou jeho satisfakcí mu byl Marcantonimu stanovený zákaz používat na reprodukcích jeho monogram a jméno. Dále ale jeho práce mohl kopírovat a prodávat.⁹

V této době tedy nemůžeme hovořit o autorských právech a jejich ochraně. Pro to, aby autorské práva bylo zakotveno jako výlučné právo autora, bylo třeba dalšího vývoje.

O osobnostních autorských právech přitom můžeme hovořit nejdříve na přelomu 18. a 19. století, kdy byly položeny obecné teoretické základy osobnostně právního pojetí autorských práv, resp. vlastnictví duševního. Immanuel Kant odlišoval dílo samotné a jeho hmotný substrát. Dílo samotné přitom považoval za projev osobnosti autora.¹⁰ Tím byly položeny základy osobnostních autorských práv. O majetkových autorských právech můžeme hovořit zhruba od doby buržoazních revolucí 17. století, které s sebou přinesly přirozenoprávní teorii, dle které přirozená práva platí bez ohledu na právně teoretická odvětví a bez ohledu na legislativní nebo vědecký systém pozitivního práva.¹¹ Zvláště pak myšlenky Johna Locka a jeho obhajoba soukromého vlastnictví přispěly posléze k chápání duševního vlastnictví jako přirozeného práva každého člověka. Tím byly položeny základy majetkových autorských práv.

⁹ WITCOMB, L. C. E., Christopher. Copyright in the Renaissance : Prints and the Privilegio in Sixteenth-Century Venice and Rome. 1. vydání. Leiden : Brill Academic Publishers, 2004. 414 stran. ISBN 90-04-13748-3.

¹⁰ TELEČEK, Ivo.: Tvůrčí práva duševního vlastnictví. 1. vydání. Brno : Doplněk, 1994. Str. 75. ISBN 80-210-0885-7.

¹¹ TELEČEK, Ivo. Přehled práva duševního vlastnictví : lidskoprávní základy, licenční smlouva. 2. upravené vydání. Brno : Doplněk, 2007. Str. 33. ISBN 978-80-7239-206-3.

3. Kontinentální a angloamerické pojetí autorského práva

Úprava kontinentálního autorského práva a angloamerického copyrightu čerpá z rozdílných filozofických základů a tradic, v nichž se vyvíjela. Tradice autorského práva je zakořeněna v soukromoprávním systému a převažuje v zemích kontinentální Evropy a jejich bývalých koloniích v Latinské Americe, Africe a Asii. Tradice copyrightu je spojena ze zeměmi common law – s Anglií, kde tradice začala, britskými koloniemi a zeměmi Commonwealthu.¹²

Níže předložená teoreticko-právní východiska vedla ke vzniku rozdílných koncepcí autorského práva v kontinentálním a angloamerickém systému, které se dnes liší především z hlediska neformálnosti či formálnosti ochrany autorského díla a pojetí majetkových a osobnostních autorských práv.

3.1. Angloamerické pojetí autorského práva

Kořeny autorských práv ve světě common law (dále copyright) sahají do doby založení první tiskařské dílny Williama Caxtona¹³, ke kterému došlo v Anglii roce 1476 a snahy panovníka mít tuto revoluční technologii pod kontrolou, a to z politických i ekonomických důvodů. Panovník uděloval za úplatu tzv. “Licensing Act“, povolení pro tisk knih, čímž měl pod kontrolou veškeré tisknuté tituly a zároveň profitoval z rozmáhajícího se knižního trhu. V šestnáctém století panovník přenesl kontrolu a monopol na vydávání knih na londýnský cech tiskařů, knihařů a knihkupců (the Stationer’s Company). Po vypršení účinnosti Licensing Act v roce 1694 skončila i pravomoc cechu zabavovat a ničit knihy vydané bez povolení. Jeho zástupci v parlamentu lobbovali za prosazení nového aktu, avšak bezúspěšně. Veřejnost projevovala odpor k cenzuře a jednotné regulaci knižního trhu. Rozhodli se proto zvolit jinou strategii a sami se přihlásili k uznání práv autorů tisknutých děl. To vedlo k vydání světově prvního zákona upravujícího práva autorů. Stalo se tak 5. dubna 1710

¹² GOLDSTEIN, Paul. International Copyright : Principles, Law, and Practice. 1. vydání. New York : Oxford University Press, 2001. Str. 3. ISBN 0-19-512885-0. Dostupné také na: http://www.armeconomist.com/lecture/wto/08trips/International_Copyright.pdf

¹³ William Caxton (1422-1491), tiskař, spisovatel a překladatel, který v Bruggách roku 1475 vytiskl první knihu v angličtině, jednalo se o jeho vlastní překlad díla Raoula Lefèvra, Le Recueil des Histoires de Troye.

zákonem britského parlamentu “An Act for the Encouragement of Learning“, který později vešel ve známost jako Statute of Anne. Lze předpokládat, že byl uplatňován i v britských koloniích v Severní Americe. Zákon zavedl registrační princip autorského práva, umožnil získání copyrightu ke knize autorovi či vydavateli, který požádal o zapsání tohoto práva do registru a uložil jeden výtisk u cechu. Registrace zaručovala výsostné právo dílo rozmnožovat, mít výlučnou kontrolu nad tiskem a dotisky knihy. Zákon zakázal dovoz cizích knih s výjimkou klasických latinských a řeckých děl. Mezi jeho nejvýznamnější přínos patří zakotvení institutu doby ochrany autorského díla, a to na 14 let od jeho vydání a s možností prodloužení o dalších 14 let (pokud byl majitel copyrightu naživu a mohl o prodloužení požádat). Již vytisknuté knihy byly chráněny copyrightem po dobu 21 let. Práva autorů sochařských děl byla ve Velké Británii zákonem chráněna od roku 1735, práva autorů maleb, kreseb a fotografií až od roku 1862. Ve Spojených státech amerických došlo k první úpravě copyrightu zákonem z roku 1790 (Copyright Act) a to po vzoru Statute of Anne. Ochrany se však dostalo pouze autorům děl literárních a vědeckých. Práva autorů maleb a kreseb byla chráněna až jeho revizí z roku 1870.

Oproti kontinentální koncepci autorských práv, kde je kladen důraz na osobnost autora, hraje hlavní roli v angloamerické koncepci majetkový význam výsledku tvůrčí duševní činnosti autora. Jedná se o tzv. copyrightovou koncepci, která je postavena na pozitivněprávním pojetí, kdy vlastník copyrightu disponuje s monopolem, který mu zajišťuje určitou jistotu investice, což také podporuje autory k tvorbě dalších děl. Důraz je kladen na zajištění jeho majetkového zájmu. V rámci angloamerického systému může být autorem i osoba právnická. Projevem tohoto monismu majetkových práv autora je umožnění zcizení autorských práv k dílu jako celku. Pro vznik autorského práva k dílu je navíc nutné jeho hmotné vyjádření. V posledních 40 letech ovšem dochází v důsledku mezinárodněprávních závazků k pronikání osobnostních prvků i do tohoto systému. Zákonem Copyright Act z roku 1976 bylo ve Spojených státech amerických formálně upuštěno od registračního principu, avšak materiálně v pozici důkazní je registrace stále neodmyslitelnou. Zákonem Copyright, Design and Patents Act z roku 1988 pak byla do autorskoprávního systému Velké Británie poprvé zařazena i osobnostní práva autora.

3.2. Kontinentální pojetí autorského práva

Kořeny kontinentálního pojetí autorského práva sahají rovněž již do doby zakládání prvních tiskařských dílen, udílení privilegií pro tisk a po staletí trvající snahy o uznání autorských práv. Ve Francii skončila praxe tiskařského monopolu s Velkou francouzskou revolucí a hned v roce 1791 byl přijat první zákon zakotvující autorská práva, konkrétně majetkové právo autora dílo užít. Zákon z roku 1793 pak poskytl autorům ochranu před neoprávněným rozmnožováním jejich děl. Přestože byly oba zákony inspirovány předchozí legislativní úpravou britskou (1710), dánskou (1741) a Spojených států amerických (1790), stala se pro budoucí mezinárodní úpravu autorského práva modelovou právě tato francouzská. Legislativní úprava z konce 18. století byla bez větších změn platná až do roku 1957, kdy došlo ve Francii k vydání moderního autorského zákona. V německých zemích trvalo období tiskových privilegií až do devatenáctého století. První autorskoprávní úpravu a zároveň ochranu autorům děl uměleckých přinesl až zákon z roku 1837. Německá říše roku 1871 zákon převzala a ochrana byla rozšířena i na díla dramatická a hudební a autorský zákon z roku 1876 ji rozšířil na díla grafická a trojrozměrná díla umělecká (three-dimensional works of art). Moderní autorský zákon byl v Německu přijat roku 1965.¹⁴

V druhé polovině 19. století byly zákony upravující autorské právo přijaty v podstatě na celém evropském kontinentě. Z hlediska teoretického pojetí autorského práva jsou rozdíly i v jeho kontinentálním pojetí. Můžeme rozlišovat monistické, kvazidualistické a dualistické pojetí osobnostních a majetkových autorských práv.

Německá úprava vychází z monistického pojetí autorského práva slučující majetková i osobnostní práva autora k dílu v jeden neoddělitelný celek.¹⁵ Monistické pojetí chápe autorské právo jako jednotný abstraktní celek, tedy osobnostně majetkové právo, jehož základem je osobnostní prvek, od kterého není možné práva majetková práva oddělit. Autorského práva se tak nelze vzdát, převést jej ani jej autora zbavit. Je možné pouze udělit oprávnění dílo užít.

¹⁴ GOLDSTEIN, Paul. International Copyright : Principles, Law, and Practice. 1. vydání. New York : Oxford University Press, 2001. Str. 9. ISBN 0-19-512885-0. Dostupné také na: http://www.armeconomist.com/lecture/wto/08trips/International_Copyright.pdf

¹⁵ Tamtéž.

Francouzská úprava vychází z dualistického pojetí autorského práva, které odděluje majetková práva od osobnostních. Majetkové právo je oddělitelné a převoditelné na druhého.¹⁶ Majetková práva tedy lze translativně převést bez toho, aby došlo k zásahu do práv osobnostních.

Česká právní úprava vychází z kvazidualistického pojetí, které svou podstatou kopíruje pojetí dualistické, ovšem s tou výjimkou, že neumožňuje translativní převod majetkových práv, pouze převod konstitutivní, který je monistickým prvkem v této úpravě. Tímto konstitutivním převodem rozumíme možnost udělit oprávnění dílo užít

Autorské právo je ve svém kontinentálním pojetí založeno na principu neformálnosti vzniku díla. Pro vznik autorského práva tak nemá žádný význam uvedení tzv. výhrady autorského práva neboli copyrightové doložky (symbol © a jméno nositele autorských práv oprávněného udělovat svolení k užívání díla a rok zveřejnění). Copyrightová doložka je však prostředkem poskytnutí autorskoprávní ochrany v signatářských zemích Všeobecné úmluvy o právu autorském (VÚA), požadujících pro poskytnutí ochrany autorských práv splnění formálních požadavků.

¹⁶ Tamtéž.

4. Cesta k právní úpravě a prameny autorského práva na mezinárodní úrovni

Autorské právo je jednou z nejvíce mezinárodně upravených právních disciplín. Dějiny autorskoprávní mezinárodní úpravy sledují vývoj společenský i vývoj technologický, předmět prvotních úprav tedy nebyl zdaleka takového rozsahu jako v dnešní době. Zprvu byly mezi státy přijímány bilaterální dohody vystavěné pouze na principu reciprocity (vzájemnosti) uznávání autorských práv občanů jednoho smluvního státu druhým. Ty fungovaly buď na principu reciprocity formální, nebo materiální. Dle principu formální reciprocity (tzv. principu národního zacházení) státy v poměru vzájemnosti nečinily v oblasti autorských práv rozdílu mezi státními příslušníky vlastními a cizími. Dle principu materiální reciprocity stát zacházel s cizími státními příslušníky podle těchž zásad, podle kterých postupoval cizí stát vůči státním příslušníkům tohoto státu v daném cizím státě. „*Mimo tyto bilaterální dohody se řídila ochrana cizích děl až do poloviny 19. století výlučně předpisy tzv. cizineckého práva, které bylo součástí vnitřního zákonodárství jednotlivých zemí a v důsledku toho vykazovalo podle jednotlivých zemí také základní odlišnosti. Pouze dva státy na světě uskutečnily v té době v rámci předpisů svého cizineckého práva úplnou asimilaci cizinců z hlediska použití národního autorského práva vlastním příslušníkům: Francie (zákonem z roku 1852) a Belgie (zákonem z roku 1886).*“¹⁷ O mezinárodním autorském právu můžeme hovořit od osmdesátých let devatenáctého století, kdy mezinárodní organizace zastupující autory daly podnět ke vzniku první mezinárodní úpravy autorských práv. Tehdy teprve začal být ryze teritoriální charakter národních úprav autorských práv vztahujících se pouze na osoby, resp. jejich relevantní právní jednání uskutečněná na území daného státu, překonáván.

Jako první z mezinárodněprávních dokumentů týkajících se duševního vlastnictví byla v roce 1883 přijata Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví. Tuto zmiňuji jen pro dokreslení historických souvislostí úpravy práv

¹⁷ KNAP, Karel; KUNZ, Otto. Mezinárodní právo autorské. 1. vydání. Praha : Academia, 1981. Str. 24-25.

autorských. Ochrana průmyslového vlastnictví tedy v době velkých objevů a vynálezů předběhla ochranu autorských práv.

4.1. RÚB

První úmluvou upravující autorská práva na mezinárodní úrovni se stala Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886. Tato úmluva zůstává v platnosti bez časového omezení.¹⁸ Ve své revidované podobě z Paříže z roku 1971 (dále RÚB) se stává zdrojem ideologických a koncepčních východisek i soudobých nejen mezinárodních pramenů autorského práva. RÚB je založena na kontinentálním pojetí autorského práva (droit d'auteur), inspirována tehdejší národní úpravou německou, italskou a francouzskou, což je dáno původem největšího iniciátora mezinárodní ochrany autorů, kterým byla dodnes aktivní Mezinárodní asociace spisovatelů a umělců (Association of Litteraire et Artistique) založené v roce 1878 Victorem Hugem v Paříži.¹⁹ Ta během svého setkání v Římě v roce 1882 iniciovala konání kongresu v Bernu v roce 1883, jehož předsednictví se zhostilo Švýcarsko.²⁰ Kongres trval 4 dny (10. až 13. září 1883) a během jeho zasedání došlo k přijetí návrhu tzv. Úmluvy zakládající Všeobecnou unii pro ochranu práv autorů a jejich literárních a uměleckých děl (Convention pour constituer une Union générale pour la protection des droits des auteurs sur leurs oeuvres littéraires et artistiques). Návrh se skládal z deseti článků a vláda Švýcarska jej dne 3. prosince 1883 rozeslala do „všech civilizovaných zemí“ společně s informací o plánované diplomatické konferenci k přijetí návrhu smlouvy v roce 1884. Dle textu průvodního dopisu měla smlouva usilovat o univerzální uznání práv autorů bez ohledu na jejich příslušnost a o jednotnost jejich ochrany jejich práv. Tato iniciativa byla s nadšením přivítána hned z několika zemí (mezi ty méně nadšené patřily Spojené státy americké) a Švýcarsko tak svolalo na dny 8. až 19. září 1884 první diplomatickou konferenci, která se uskutečnila v horní komoře švýcarského parlamentu v Bernu. Diplomatické konference se zúčastnilo Rakousko Uhersko, Belgie, Kostarika, Francie, Německo, Velká Británie, Haiti, Itálie, Nizozemí, Paraguay, Salvátor, Švédsko, Norsko a Švýcarsko. Výsledkem jednání byl nový návrh

¹⁸ čl. 35 odst. 1 RÚB

¹⁹ www.alai.org

²⁰ V čele s jedním z ministrů, Numo Drozdem.

mezinárodní smlouvy, se kterým se účastníci konference vrátili do svých domovských zemí s plánem na setkání k jeho přijetí v příštím roce na druhé diplomatické konferenci. Ve dnech 7. až 18. září 1885 se konference usnesla na konečném návrhu sestávajícím ze tří částí: úmluvy (Convention), dodatku (Article additionel) a závěrečného protokolu (Protocole de clòture). Tyto byly se změnami přijaty na třetí diplomatické konferenci konané ve dnech 6. až 9. září 1886.²¹ Mezi první signatáře Bernské úmluvy přijaté dne 9. září 1886 patřila Belgie, Francie, Haiti, Itálie, Německo, Španělsko, Švýcarsko, Tunisko a Velká Británie.²² Patřila mezi ně i Libérie, u té však proces přijetí Bernské úmluvy selhal.²³ K původnímu textu smlouvy nakonec přistoupilo celkem 17 států, mimo zmíněné signatáře to byla dále Černá Hora, Dánsko, Japonsko, Lucembursko, Monako, Norsko a Švédsko. Závěrečný protokol původního text smlouvy stanovil, že k první revizi má dojít v rozmezí čtyř až šesti let, a to na základě konání konference, jejíž termín měla stanovit vláda Francie. Ve skutečnosti došlo k první revizi až 4. května 1896. Po té byla RÚB ještě několikrát doplněna a revidována, v závislosti na společenském, politickém a technologickém vývoji. Československo přistoupilo k pařížské revizi (RÚB) z roku 1971 dne 10. ledna 1980 s účinností ke dni 11. dubna 1880, revidovaný text byl uveřejněn pod č. 133/1980. Do dnešního dne se k RÚB připojilo 167 států. Během její historie byla vypovězena 5 zeměmi: Černou Horou, Haiti, Libérií, Indonésií a Sýrií. RÚB bývala revidována přibližně každých dvacet let, ačkoli k poslední revizi jak zmiňují, došlo již v roce 1971. Od doby založení WIPO roku 1967 se o nepřímou revizi práv zakotvených RÚB starají smlouvy přijímané koncepčně touto organizací. RÚB založila Bernskou unii (BU), kterou tvoří signatáři úmluvy. Členské státy, které jsou vázány články RÚB ustanovující orgány BU, tvoří Shromáždění,²⁴ jehož výkonným orgánem je Výkonný výbor složený ze států, zvolených Shromážděním z jeho členských států a ex officio také státem, v němž má sídlo WIPO, tedy Švýcarskem.²⁵ Administrativní úkoly BU zajišťuje

²¹ WIPO. The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works : from 1886 to 1986. Geneva : The International Bureau of Intellectual Property Geneva, 1986. Dostupné také na: http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/copyright/877/wipo_pub_877.pdf

²² http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=15

²³ GOLDSTEIN, Paul. International Copyright : Principles, Law, and Practice. 1. vydání. New York : Oxford University Press, 2001. Str. 19-20. ISBN 0-19-512885-0. Dostupné také na: http://www.armeconomist.com/lecture/wto/08trips/International_Copyright.pdf

²⁴ čl. 22 RÚB

²⁵ čl. 23 RÚB

tzv. Mezinárodní úřad s administrativní funkcí, původně Úřad mezinárodní unie pro ochranu literárních a uměleckých děl (Bureau de l'Union internationale pour la protection des oeuvres littéraires et artistiques)²⁶ vedený ředitelem (prvním ředitelem úřadu se stal bývalý předseda švýcarského Spolkového parlamentu Henri Morel²⁷ (1893 – 1912). Dnes je nejvyšší úředníkem a zástupcem BU generální ředitel WIPO. Bernská unie disponuje vlastním rozpočtem, jehož příjmy jsou tvořeny příspěvkem členských států, poplatky a úplaty za služby vykonávané Mezinárodním úřadem ve vztahu k BU, výtěžky z publikací Mezinárodního úřadu, dary, odkazy a subvencemi, aj.²⁸ RÚB jako první stanovila základní principy a minimální standardy ochrany autorských práv na mezinárodní úrovni. Signatáři RÚB, kterými se staly země s různým typem práva, ochranu autorských děl přiznávaly již vytvořením díla.²⁹ Mezi významné milníky v aplikaci RÚB na mezinárodním poli pak patřilo její přijetí Spojenými státy americkými v roce 1988, kde do té doby platil výhradně princip registrační, a následně Velkou Británií v roce 1989 (do té doby, ač signatář Úmluvy, ji z rozhodující části neaplikovala). Vrcholem byla inkorporace RÚB do Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví. RÚB vychází z principů teritoriality, formální reciprocity a minimálních práv autora.³⁰

„Téměř současně s uzavřením RÚB došlo 11. ledna 1889 v Americe k uzavření mezinárodní mnohostranné úmluvy v Montevideu, která byla uzavřena jako úmluva i pro neamerické státy. Následoval postupně řada mnohostranných úmluv panamerických. V těchto mezinárodních úmluvách lze spatřovat dovršení procesu vytvoření zvláštního mezinárodního systému amerického Copyright.“³¹

²⁶ WIPO. The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works : from 1886 to 1986. Geneva : The International Bureau of Intellectual Property Geneva, 1986. Str. 35. Dostupné také na: http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/copyright/877/wipo_pub_877.pdf

²⁷ Tamtéž. Str. 56.

²⁸ čl. 25 odst. 3 RÚB

²⁹ MALÝ, Josef. Obchod nehmotnými statky : patenty, vynálezy, know-how, ochranné známky. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2002. Str. 64. ISBN 80-7179-320-5.

³⁰ Tamtéž.

³¹ KNAP, Karel; KUNZ, Otto. Mezinárodní právo autorské. 1. vydání. Praha : Academia, 1981. Str. 26.

4.2. VÚA

Rozdíly mezi právní úpravou členských států BU a ostatními, respektive jejich vnitrostátní úpravou v oblasti práva autorského, a praktické problémy z nich vycházející, vedly k potřebě přijetí všeobecné mezinárodní úmluvy. Řešeným problémem byla zejména ochrana vícestranných autorskoprávních vztahů mezi členskými státy BU a těmi, jejichž vnitrostátní minimální práva autora se neslučovala s požadavky RÚB. Jednalo se zejména o USA, Sovětský svaz a některé latinskoamerické, africké a asijské země.³² Všeobecná úmluva o autorském právu (Universal Copyright Convention) byla připravována na konferencích pod gescí UNESCO mezi lety 1947 – 1952. Přijata byla 36 státy na konferenci v Ženevě dne 6. září 1952, revidována v Paříži dne 24. července 1971. V Československu byla uveřejněna pod č. 134/1980. VÚA čerpá z ideologických a koncepčních východisek RÚB. Obecně lze říci, že pravidla v ní upravená jsou mírnější. Stejně jako RÚB vychází z principu asimilace. „*Ve vztahu k zemím registračního principu však stanoví, že na díla uveřejněná poprvé mimo tyto země, nebo jejichž autor není občanem některé z těchto zemí, postačí k poskytnutí ochrany v systému registrace, jestliže od prvního uveřejnění díla jsou všechny jeho oprávněné vydané exempláře označené na některé z prvních stran značkou copyright © s uvedením subjektu autorského práva a roku prvního uveřejnění. Pro díla jejichž autor je ze země registračního principu nebo která byla uveřejněna poprvé v těchto zemích, musí být naopak provedena registrace, mají-li tam být chráněna.*“³³ K otázce vzájemné aplikovatelnosti obou dohod, RÚB a VÚA, se vyjadřuje její Dodatkové prohlášení vztahující se k článku XVII VÚA, které stanoví, že mezi státy vázanými RÚB se VÚA nepoužije, pokud jde o ochranu děl, jejichž zemí původu je podle RÚB některý stát BU a že díla jejichž zemí původu je podle VÚA stát, který po 1. lednu 1951 vystoupil z BU, nejsou dle VÚA chráněna ve státech BU, nejedná-li se o stát považující se za rozvojovou zemi dle dalších podmínek této smlouvy.

³² GOLDSTEIN, Paul. International Copyright : Principles, Law, and Practice. 1. vydání. New York : Oxford University Press, 2001. Str. 28. ISBN 0-19-512885-0. Dostupné také na: http://www.armeconomist.com/lecture/wto/08trips/International_Copyright.pdf

³³ MALÝ, Josef. Obchod nehmotnými statky : patenty, vynálezy, know-how, ochranné známky. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2002. Str. 65. ISBN 80-7179-320-5.

4.3. Úmluva o zřízení WIPO

Počátky WIPO sahají do let 1883 a 1886, kdy byly v rámci Pařížské a Bernské úmluvy zřízeny tzv. mezinárodní úřady, které byly v roce 1893 sjednoceny v jeden, který byl Úmluvou o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví nahrazen v roce 1970 Světovou organizací duševního vlastnictví (WIPO). Úmluva WIPO byla podepsána ve Stockholmu dne 14. července 1967 s účinností k 26. dubnu 1970, v Československu byla uveřejněna pod č. 69/1975 Sb., platná je ve znění vyhlášky č. 80/1985. „Dle pravidel Stockholmské diplomatické konference, muselo pro přijetí Úmluvy WIPO hlasovat minimálně 5 členských států BU a minimálně 5 členských států Pařížské unie. Fakticky byla Úmluva o zřízení WIPO přijata všemi členy Unie bez výjimky. V tomto smyslu je tedy výsledkem práce Bernské a Pařížské unie.“³⁴ V preambuli úmluvy autoři hovoří o přání modernizovat a zdokonalit správu obou unií při plném respektování samostatnosti každé z nich. Cílem WIPO je podporovat ochranu duševního vlastnictví v celém světě spoluprací mezi státy v účelné součinnosti s ostatními mezinárodními organizacemi a zajistit správnou spolupráci mezi uniemi. Členem WIPO se může stát každý stát, který je členem některé z Unií nebo je členem OSN, některé jeho přidružené organizace, Mezinárodní agentury pro atomovou energii nebo je účastníkem statutu Mezinárodního soudního dvora. Členem se může stát také ten stát, který byl k účastenství pozván Valným shromážděním WIPO. Úmluva o zřízení WIPO ve svých přechodných ustanoveních stanoví, že „*jakmile se všechny členské státy Bernské unie stanou členy Organizace, přecházejí práva, závazky a majetek Úřadu této Unie na Mezinárodní úřad Organizace.*“³⁵

Úmluva zřizuje 3 hlavní orgány WIPO: Valné shromáždění (čl. 6), Konferenci (čl. 7) a Koordinační výbor (čl. 8). Členy valného shromáždění a koordinačního výboru jsou delegáti členských států, kteří jsou zároveň členy Bernské nebo Pařížské unie, členy konference jsou delegáti všech států účastnících se úmluvy. Sekretariátem WIPO je Mezinárodní úřad (čl. 9), který řízen generálním ředitelem se dvěma nebo více náměstky. Generální ředitel WIPO je zároveň nejvyšší úředníkem a zástupce Bernské

³⁴ WIPO. The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works : from 1886 to 1986. Geneva : The International Bureau of Intellectual Property Geneva, 1986. Str. 61. Dostupné také na: http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/copyright/877/wipo_pub_877.pdf

³⁵ čl. 21 odst. 4 písm. b) Úmluvy o zřízení WIPO

unie. V květnu 2014 byl do svého druhého šestiletého volebního období zvolen generálním ředitelem Francis Gurry. Sídlem WIPO je Ženeva (čl. 10), pobočky jsou zřízeny v Rio de Janeiro, Singapuru, Tokiu a New Yorku.

4.4. WCT

Vzhledem k technologickému a společenskému vývoji v sedmdesátých až devadesátých letech došlo k potřebě aktualizace mezinárodního režimu autorských práv zakotveného RÚB z roku 1886, k jejíž poslední revizi došlo naposledy v roce 1971 v Paříži. Proces nové revize byl však vzhledem k požadavkům RÚB komplikován potřebou jejího jednohlasného přijetí všemi členskými státy, což se vzhledem k vzrůstajícím rozdílům mezi vyspělými a rozvojovými členskými zeměmi stávalo stále složitějším. Na konci devadesátých let přijalo Shromáždění a Konference BU plán WIPO, zahrnující i přijetí Protokolu k RÚB, který by měl reagovat na změny na poli mezinárodního autorského práva. V roce 1992 byla sestavena odborná komise, která došla k názoru, že je třeba přijetí dvou různých dokumentů. Jednoho, který by revidoval práva zakotvená RÚB a druhého, který by zvlášť upravoval práva výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů. K vypracování jejich návrhů byly ustanoveny dvě samostatné expertní komise. Komise pro revizi práv zakotvených RÚB se mezi lety 1993 až 1996 sešla celkem pětkrát. Během tohoto období bylo přijato mnoho návrhů a připomínek ze strany jednotlivých zemí i Evropské unie.³⁶ V prosinci 1996 se v Ženevě sešla diplomatická konference k přijetí návrhů obou smluv, které se zúčastnili zástupci vlád 128 zemí a většiny oborových mezinárodních organizací. 20. prosince 1996 konference přijala texty tzv. Internetových úmluv WIPO, a to: Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském (WIPO Copyright Treaty, dále WCT) a Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (WIPO Performances and Phonograms Treaty, dále WPPT). WCT doplňuje a navazuje na RÚB, nejedná se však o její formální revizi. Ve vztahu k RÚB je WCT smlouvou speciální dle čl. 20 RÚB. Článkem 4 pak WCT inkorporuje články 1 – 21 RÚB. Vzájemné závazky vzniklé členskými zeměmi

³⁶ LIEDES, Jukka. International Copyright – New Perspectives : Evolution in System. *European Research Libraries Cooperation*. 1997, roč. 7, č. 1, s. 356. ISSN 1018-0826. Dostupné také na: http://www.digizeitschriften.de/dms/img/?PPN=PPN514854804_0007&DMDID=dmdlog42&LOGID=log42&PHYSID=phys372#navi

na základě RÚB pak WCT neruší. Za zmínku stojí také čl. 2 WCT, který stanoví, že ochrana autorského práva se vztahuje na vyjádření, nikoli však na myšlenky, postupy, způsoby fungování nebo matematické pojmy jako takové. Takovéto znění nepatřilo k původnímu textu smlouvy, této podoby článek došel v reakci na vymezení ochrany autorského práva dohodou TRIPS.

5. Cesta k právní úpravě a prameny autorského práva na úrovni EU

„Evropská úprava je v oblasti práv autorských a práv souvisejících kompromisem mezi pojetím kontinentálním (zejména francouzským a německým) a pojetím common-law (Spojené království, Irsko). Střet těchto dvou koncepcí se bude v evropské legislativě nadále odrážet, přičemž, alespoň soudě dle dosavadního vývoje, lze očekávat další prosazování kontinentálního pojetí.“³⁷

Ochrana autorského práva na úrovni EU je zakotvena v Listině základních práv EU, která ve svém článku 17 výslovně stanoví, že duševní vlastnictví je chráněno. Právu duševního vlastnictví a tedy i autorskému právu se věnuje i SFEU, ustanovení upravující vnitřní trh a společnou obchodní politiku EU.

Autorské právo je dále upraveno v celé řadě směrnic, jejichž cílem je harmonizace vnitrostátních úprav autorských práv jednotlivých členských států EU. Nejen kvůli výše zmíněné existenci rozdílných typů právní kultury se i mezi členskými státy vnitrostátní úpravy autorského práva stále liší.

„Ze srovnání vyplývá, že evropské právo je z hlediska hmotněprávního kvalitativně nad úrovní ochrany TRIPS a Internetových úmluv WIPO, jak o tom svědčí např. delší doba ochrany majetkových autorských práv v délce 70 let, absolutní autorskoprávní ochrana fotografie bez podmínky autorskoprávní individuality, propracovanější úprava užití práv autorských a souvisejících v digitálním prostředí zejm. Internetu, závazek k ochraně droit de suite, širší a propracovanější úprava práva na pronájem a půjčování, konkrétní vymezení výjimek a omezení apod. To však neplatí v oblasti osobnostních práv autorů a výkonných umělců, které evropské právo neupravuje a kde vyplývá jen z RÚB a internetových úmluv WIPO.“³⁸

Uměleckých děl a práv k nim se dotýkají v této kapitole uvedené harmonizační směrnice EU. Další předpisy, dotýkající se ochrany a vymahatelnosti práv na unijní úrovni, jsou uvedeny v rámci kapitoly 18.

³⁷ DOBŘICHOVSKÝ, Tomáš. Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a aktivit WIPO. 1. vydání. Praha : Linde, 2004. Str. 55-56. ISBN 978-80-72014-67-5.

³⁸ Tamtéž. Str. 62.

5.1. Informační směrnice

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti obsahuje úpravu autorského práva a práv souvisejících s právem autorským v rámci jednotného trhu EU, s důrazem na technologický pokrok společnosti. Tato směrnice byla přijata na základě Zelené knihy o autorském právu a právech souvisejících v informační společnosti ze dne 27. července 1995. Vedle amerického DMCA (Digital Millennium Copyright Act) z roku 1998 je jednou z celosvětově nejvýznamnějších právních úprav implementujících závazky z Internetových úmluv WIPO. Jedná se o směrnici nové generace, která na rozdíl od předchozích směrnic, týkajících se práv autorských a práv s nimi souvisejících, dotýkajících se pouze dílčích aspektů těchto práv, obsahuje úpravu komplexnější, s horizontálním dopadem.³⁹ Nejdůležitější přínosy směrnice jsou dle nauky následující:

V rámci výjimek a omezení informační směrnice ve svém v čl. 5 odst. 1 stanoví jedinou obligatorní výjimku pro tzv. technologické, tedy dočasné úkony rozmnožování, které jsou pouze přechodné a příležitostné, v čl. 5 odst. 2 pak jednotlivé fakultativní výjimky a omezení a čl. 5 odst. 5 informační směrnice obsahuje standardní třístupňový test.

Předpoklady pro uplatnění informačních technologií při správě práv stanoví ustanovení informační směrnice týkající se technických prostředků ochrany (anti-circumvention provision) v čl. 6 a závazků týkajících se informací o identifikaci práv v čl. 7. V čl. 6 odst. 4 směrnice je užití technických opatření při správě práv na rozdíl od Internetových úmluv WIPO výslovně limitováno nutností zajistit zpřístupnění příslušných výjimek a omezení ve prospěch uživatelů, a to včetně výjimky soukromého užívání.

Práva na užití díla v digitálním prostředí zejména v internetu v rámci práva na sdělování děl veřejnosti zakotvuje informační směrnice ve svém čl. 3. odst. 1. Na rozdíl od úpravy Internetových úmluv WIPO se toto právo týká i práv vysílajících organizací a práv výrobců prvotních záznamů filmů.

³⁹ Tamtéž. Str. 54 a 56.

Informační směrnice stanoví vyloučení vyčerpání práv u nehmotných způsobů užití díla v čl. 3 odst. 3. Ač zavádí vyčerpání práva v rámci EU na rozšiřování při prvním převodu vlastnického práva k originálu nebo rozmnoženině v EU se souhlasem nositele práva v čl. 4 odst. 4 (nedotýkající se práva na pronájem a práva na půjčování), k vyčerpání práva dle směrnice výslovně nedochází při sdělování díla veřejnosti v nehmotné podobě, tedy zejména prostřednictvím internetu.

Sankce a nápravné prostředky stanovené v čl. 8 informační směrnice přesahují závazky z Internetových úmluv WIPO např. výslovným požadavkem možnosti žalob znějících na zabavení porušujících předmětů.⁴⁰

5.2. Resale směrnice

Tato směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla upravuje spravedlivou odměnu neboli slušné vypořádání (*droit de suite*) majetkového práva autora při opětném prodeji jeho díla. Jejím cílem je harmonizace majetkového autorského práva na odměnu za opětný prodej uměleckého díla v členských státech EU. *„K resale směrnici je nezbytné uvést, že čl. 14ter RÚB poskytuje státům značnou volnost při zavedení ochrany *droit de suite*. Povinná ochrana *droit de suite* (neboli *resale rights*) zavedená a podrobně regulovaná v resale směrnici (a v obdobném rozsahu v ustanovení § 24 AutZ) je nesporně přínosem a přesahuje současnou mezinárodněprávní ochranu podle čl. 14ter RÚB.“⁴¹*

Směrnice odstranila dřívější recipocitu v uznávání práva na odměnu autora mezi členskými státy EU. Ta byla zachována ve vztahu ke třetím zemím. Autoři, kteří jsou státními příslušníky třetích zemí, a jejich právní nástupci, mají požívat práva na opětný prodej v souladu s touto směrnicí a právními předpisy dotyčného členského státu pouze tehdy, pokud země, jejímiž státními příslušníky autor a jeho oprávnění dědicové jsou, má právní předpisy umožňující ochranu práva na opětný prodej pro autory ze členských států a pro jejich právní nástupce. Seznam zemí, s nimiž je reciproční režim ohledně odměn uplatňován, vede Komise. S autory, kteří nejsou

⁴⁰ Tamtéž. Str. 57-60.

⁴¹ Tamtéž. Str. 61.

jeho státními příslušníky, ale mají obvyklé místo pobytu v tomto členském státě, může ohledně práva na opětný prodej každý členský stát zacházet, stejně jako se svými vlastními státními příslušníky. Resale směrnice se výslovně nedotýká práv osobnostních a originálů rukopisů spisovatelů a skladatelů.

V úvodu textu směrnice je zmiňováno mimo jiné právo na jistém hospodářském úspěchu při prodeji originálů uměleckých děl pro obnovení rovnováhy hospodářské situace autorů, těsnější spolupráce v rámci EU, snadnější prosazování práv a jednota vnitřního trhu. Z pohledu mezinárodního obchodu s uměleckými díly a práv resp. povinností z něj autorům a obchodníkům plynoucími je jedním z významných předpisů.

Ochrana práv autora na odměnu za opětný prodej jeho díla trvá stejně jako ochrana jiných majetkových právo autorských po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti. V důsledku toho spadají do rozsahu práv na opětný prodej zejména originály děl moderního a současného umění. Obsah práva na opětný prodej dle této směrnice směřuje na všechny úkony opětného prodeje s výjimkou těch, které se uskutečňují přímo mezi osobami jednajícími jako soukromé bez účasti profesionálního zástupce trhu s uměleckými díly, a s výjimkou opětného prodeje soukromými osobami muzeím, která nemají výdělečnou povahu a jsou přístupná veřejnosti. Členské státy mají rovněž možnost vyjmout z práva na opětný prodej prodávající, kteří získají umělecká díla přímo od autorů a to pro opětný prodej takovýchto děl po dobu následujících tří let od jejich získání a kdy cena opětného prodeje nepřesahuje 10.000 EUR. Při omezování takovýchto výjimek u opětného prodeje, při kterých prodejní cena nepřesáhne 10.000 EUR, by měly být brány v úvahu také zájmy umělce.

Právo na opětný prodej originálu ve prospěch autora uměleckého díla je jeho nezcizitelným právem, které se vztahuje na všechny úkony opětného prodeje, jehož se jako prodávající, kupující nebo zprostředkovatel účastní profesionální zástupce trhu s uměleckými díly, například aukční síň, umělecká galerie a obecně jakýkoli obchodník s uměleckými díly. Směrnice počítá autorské odměny jako procentní podíl z prodejní ceny díla, a to od 4 % (prodejní cena do 50.000 EUR, členské státy mají možnost stanovit 5% hranici) do 0,25% (prodejní cena díla nad 500.000 EUR) z prodejní ceny díla. Celková výše odměny ovšem nesmí převýšit 12.500 EUR. Pokud by členské státy

stanovily minimální hranici prodejní ceny díla, ze které jsou odměny povinně odváděny, pod 3.000 EUR, nesmí být sazba pro jejich stanovení nižší než 4%. Za originály uměleckých děl považuje tato směrnice výtvarná díla nebo plastiky, jako jsou obrazy, koláže, malby, kresby, rytiny, tisky, litografie, sochy, tapiserie, keramika, sklo a fotografie za předpokladu, že jsou zhotoveny samotným umělcem, a zároveň i kopie uměleckých děl, které byly zhotoveny v omezeném počtu samotným autorem nebo pod jeho vedením (musí být zpravidla očíslovány, podepsány nebo umělcem jinak řádně prohlášeny za pravé).

Za osobu oprávněnou z práv opětného prodeje označuje autora a nabyvatele práv po jeho smrti. Za osobu povinnou označuje prodejce, přičemž členským státům EU dovoluje se od tohoto vymezení odchýlit. AutZ za povinného označuje prodávajícího a obchodníka.⁴² Směrnice doporučuje zavést kolektivní správu odměn, ať už povinnou, nebo dobrovolnou (čl. 6 odst. 2). Dle AutZ je právo na odměnu při opětném prodeji originálu uměleckého díla právem povinně kolektivně spravovaným (§ 96 odst. 1 písm. a).

5.3. Směrnice o právu na pronájem a půjčování

Pronájem a půjčování autorských děl a předmětů práv souvisejících s právem autorským hraje stále významnější úlohu a může mít zásadní význam pro hospodářský a kulturní vývoj EU. Proto si tato směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem v kodifikovaném znění klade za cíl náležitou ochranu autorských děl a jejich užití formou pronájmu a půjčování. Pokračování v tvůrčí a umělecké práci autorů vyžaduje, aby tyto osoby pobíraly odpovídající příjmy, a pouze náležitá právní ochrana nositelů těchto práv může být dle směrnice účinnou zárukou možnosti získat uvedený příjem.⁴³ Právo udělit svolení nebo zakázat pronájem a půjčování originálů děl a jejich rozmnoženin chráněných autorským právem, se dle její dikce nevyčerpávají prodejem

⁴² § 24 odst. 2 AutZ: „Osobou povinnou platit odměnu podle odstavce 1 příslušnému kolektivnímu správci jsou prodávající a obchodník společně a nerozdílně.“

⁴³ Ustanovení č. 5 preambule Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem.

ani jakýmkoliv jiným rozšiřováním originálů děl nebo jejich rozmnoženin (čl. 1). Pronájemem přitom směrnice rozumí zpřístupnění za účelem užívání na omezenou dobu, spojené s přímým či nepřímým hospodářským nebo obchodním prospěchem (čl. 2 odst. 1 písm. a). Půjčováním rozumí zpřístupňování za účelem užívání na omezenou dobu, které není spojeno s přímým ani nepřímým hospodářským nebo obchodním prospěchem, pokud je uskutečňuje veřejně přístupné zařízení (čl. 2 odst. 1 písm. b). Pokud jde o originál a rozmnoženiny uměleckého díla, náleží výlučné právo udělit svolení k jeho pronájmu a půjčování anebo pronájem a půjčování zakázat dle směrnice jeho autorovi. Tato směrnice se nevztahuje na právo na pronájem a půjčování děl užitého umění. Práva na spravedlivou odměnu za pronájem se autoři nemohou vzdát. Členské státy mohou stanovit výjimku z výlučného práva udělit svolení nebo zakázat půjčování originálů děl a jejich rozmnoženin chráněných autorským právem, za podmínky, že alespoň autoři obdrží odměnu za půjčování, přičemž členské státy EU mohou stanovit tuto odměnu s ohledem na své kulturně politické cíle.

5.4. Směrnice o době ochrany autorského práva

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících v kodifikovaném znění poukazuje na RÚB, která stanovuje pouze minimální dobu ochrany práv autorských, přičemž smluvním státům poskytuje možnost, aby tyto doby prodloužily. Určité členské státy EU tuto možnost využily, jiné nikoli. V důsledku toho existovaly rozdíly mezi vnitrostátními právními předpisy členských států EU, které bránily volnému pohybu zboží a služeb a narušovali soutěž na společném trhu. Proto s přihlédnutím k hladkému fungování vnitřního trhu směrnice přistoupila k harmonizaci doby ochrany v rámci EU. Doba ochrany majetkových autorských práv k uměleckému dílu dle této směrnice trvá po dobu života autora a 70 let po jeho smrti. Ve všech případech, kdy je jedna nebo více fyzických osob identifikována jako autor, má být doba ochrany počítána od jejich smrti. Otázka autorství celého díla nebo jeho části je dle znění směrnice skutkovou otázkou, o které mají rozhodovat vnitrostátní soudy. Osobnostní práva tato směrnice neupravuje.

6. Cesta k právní úpravě a prameny autorského práva v ČR

6.1. Vývoj autorského práva na území ČR

Kořeny práva autorského na území současné České republiky sahají do počátku devatenáctého století, kdy byla ve Všeobecném občanském zákoníku (ABGB) z roku 1811 poprvé upravena smlouva nakladatelská. O autorském právu v dnešní slova smyslu můžeme hovořit až od roku 1846, kdy byla v českých zemích císařským patentem ze dne 19. října 1846 poprvé zakotvena ochrana některých děl proti jejich rozmnožování a veřejnému provozování. U děl výtvarných šlo o ochranu proti jejich mechanickému rozmnožování. K úpravě v oblasti práv původců děl literárních a uměleckých a jejich právních nástupců došlo rovněž na základě zákona ze dne 16. února 1887,⁴⁴ kterým císař nařizuje sjednání vzájemné úpravy uznávání ochrany děl ve státě rakouském a uherském. Zákon si klade za cíl přiznání ochrany a pomoci proti krácení práv původců (a jejich nástupců) děl literárních a uměleckých, jejichž díla jsou zveřejněna na jednom státním území, ve stejném rozsahu i na území státu druhého a určuje jeho platnost po dobu deseti let od přijetí vládami obou států. Později, pod č. 197/1895 ř. z.⁴⁵, s platností pro země rakouského státu, byl přijat zákon o právu původském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým. Ve svém § 1 uvádí: *„Zákonem tímto jsou chráněna díla literární, umělecká a fotografická, která v tuzemsku vyšla; dále taková díla, jichž původcové jsou rakouskými občany státními, necht' dílo vyšlo v tuzemsku nebo v cizozemsku, anebo necht' vůbec nevyšlo.“* K mezinárodní ochraně uměleckých děl pak v § 2 uvádí: *„K dílům cizozemců, jestliže vyšla v říši Německé, a k nevyšlým dílům německých příslušníků státních zákon tento, pokud vzájemnost jest zaručena, vztahuje se s tou obměnou, že ochrana netrvá déle nežli v Německé říši samé. Pro jiná díla ochrana má platnost dle obsahu státních smluv.“* Pod díla umělecká zákon například řadí: malby, kresby, plány a návrhy pro architektonické práce, rytiny, dřevoryty a všechny ostatní výrobky grafického umění, díla sochařská, díla umění ryteckého a medailéřského a jiná plastická díla

⁴⁴ zákon č. 14/1887 ř. z., o vzájemné ochraně původců děl literárních nebo uměleckých i jejich právních nástupců

⁴⁵ zákon č. 197/1895 ř. z., o právu původském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým

umělecká.⁴⁶ Díla umění stavitelského z děl uměleckých výslovně vyjímá. Zákon č. 197/1895 ř. z. nechrání ani napodobeniny uměleckých děl výtvarných, na průmyslových výrobcích po právu učiněných, před dalším napodobením na takových výrobcích.⁴⁷ U děl výtvarných umění zákon uvádí: „*Původské právo k dílům výtvarných umění obsahuje výlučné právo, dílo uveřejniti, napodobiti a napodobeniny odbývati. Původce díla, které vzniklo řádným napodobením některého díla výtvarného umění, má k němu právo původské jako k dílu původnímu, pokud napodobenina byla zhotovena jiným uměleckým postupem nežli od původce původního díla upotřebeným. Napodobení řádné napodobeniny potřebuje však také schválení původce díla původního.*“⁴⁸ Původské právo autora k uměleckému dílu zanikne uplynutím 30 let po jeho smrti s výjimkami zákonem zmíněnými.⁴⁹ Ochranu práva původce upravuje zákon č. 197/1895 ř. z. ve svém IV. oddílu prostřednictvím stanovení trestných činů, jichž se je možno dopustit a dle závažnosti je dělí na přestupky a přečiny, nevztahuje-li trestní zákon na ně přísnější ustanovení. Zároveň za ně stanoví i sankce, a to buď ve formě peněžitě pokuty, nebo vězení v délce až šesti měsíců. Tento zákon je pro vývoj české právní úpravy významný především tím, že na právo původské pohlíží jako na právní panství, zahrnující v sobě jak práva osobnostní tak majetková. Zákon rozlišuje osobu vlastníka a původce díla např. v § 16, který stanoví: „*Původce nebo jeho dědic může obmezeně nebo neobmezeně smlouvou nebo pořízením pro případ smrti přenechat jiným výkon původského práva.*“ Dále pak v § 18: „*Jestliže vlastnictví k některému dílu výtvarných umění přenechá se zdarma nebo úplatně někomu jinému, tedy není v tom bez zvláštní úmluvy obsažen převod práva napodobovacího a rozmnožovacího*“. Projevuje tak principy jednotnosti a výlučnosti autorského práva jako absolutního právního panství nad dílem, na kterých byl vystavěn.

Kořeny moderní československé úpravy sahají k počátkům založení samostatného Československa roku 1918. Dle zákona o zřízení samostatného československého státu (zákon č. 11/1948 Sb. z. a n.) byly prozatímně ponechány

⁴⁶ § 4 zákona č. 197/1895 ř. z., o právu původském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým

⁴⁷ § 5 zákona č. 197/1895 ř. z., o právu původském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým

⁴⁸ § 37 zákona č. 197/1895 ř. z., o právu původském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým

⁴⁹ § 43 zákona č. 197/1895 ř. z., o právu původském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým

v platnosti veškeré dosavadní zemské a celorakouské předpisy.⁵⁰ Pro tehdejší české území platila úprava práva rakouského, která je zmíněna výše, na území Slovenska a Podkarpatské Rusy byly v některých oblastech vedle recipovaných rakouských předpisů stále používány staré uherské normy, v oblasti práva autorského to byl zákon č. XVI z roku 1884. 22. února 1921 Československo ratifikovalo Bernskou úmluvu a autorským právům cizinců se tak pro určitou dobu dostalo na našem území rozsáhlejší ochrany než státním občanům.⁵¹ V návaznosti na přijetí Bernské úmluvy došlo v Československu nejprve k přijetí zvláštního zákona upravujícího smlouvu nakladatelskou a teprve následně k přijetí zákona o právu původském dne 24. listopadu 1926, z. č. 218/1926.⁵² Zákon obsahoval 70 paragrafů rozdělených do 5 oddílů. Převzal principy i členění rakouského zákona z roku 1895. V § 1 předmět původského práva vymezuje následovně: *„Tímto zákonem chráněna jsou díla literární, umělecká (hudební i výtvarná) a fotografická, která byla vydána na území československé republiky, jakož i takováto díla, jejichž původci jsou občany československé republiky, necht' byla vydána kdekoliv či vůbec nebyla vydána.“* Ustanovení § 2 pak uvádí: *„Díla cizích státních občanů jsou chráněna, ať dosud vůbec nebyla vydána či byla vydána v cizině, podle obsahu státních smluv anebo, pokud jest zaručena v příslušném cizím státě vzájemnost podle vládního prohlášení, vyhlášeného ve Sbírce zákonů a nařízení.“* *„Literárními neb uměleckými díly pro rozumu tohoto zákona jsou všechny výtvořky z oboru krásné i vědecké literatury a umění (hudebního i výtvarného), nehledíc k jejich rozsahu, účelu anebo stupni hodnoty.“* Například pak *„díla umění výtvarných, jako sochařského, kreslířského, malířského, grafického, ryteckého, medailéřského a plastického, díla umění stavitelského, umělecké výrobky zhotovené litografií nebo podobným postupem, jakož i plány a náčrtky pro všelijaká díla výtvarná.“* Rozsah předmětu ochrany je tedy o něco širší než v předchozí úpravě rakouské. Přebírá rovněž principy jednotnosti a výhradnosti autorského práva. K převodu díla uvádí: *„Převede-li původce své dílo do vlastnictví jiné osoby, nepřevádí tím na ní bez zvláštní úmluvy původského práva k dílu. Převede-li však původce při díle výtvarného umění*

⁵⁰ MALÝ, Karel; a kolektiv. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 2. upravené vydání. Praha : Linde, 1999. Str. 270. ISBN 80-7201-167-7.

⁵¹ LÖWENBACH, Jan: Právo autorské. Praha : Československý kompas, 1927. Str. 4.

⁵² zákon č. 218/1926 Sb. z. a n., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském)

rozmnožovací prostředek, má se za to, že převedl rovněž právo rozmnožovací.“ Zákon rovněž zavádí ve svém § 39 registraci děl, u nichž není uvedeno pravé jméno původce. K trvání původského práva původce ve svém III. oddílu stanoví: *„Původcovské práva k dílům uměleckým (hudebním a výtvarným) zaniká zpravidla 50 let po smrti původcově,“* a to za podmínek a s výjimkami zákonem stanovenými. Oproti rakouské úpravě tak ochranu prodlužuje. Zákon vyjmenovává rovněž po vzoru předchozí úpravy i trestné činy, jichž se je možno dopustit a dle závažnosti je opět dělí na přestupky a přečiny.

Pod vlivem nových ideologických požadavků byl v roce 1953 vydán nový autorský zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském, navazující na zákoník občanský z roku 1950. Zákon obsahoval 113 paragrafů rozdělených do osmi částí. Předmětem autorského práva jsou dle jeho dikce díla literární, vědecká a umělecká, která jsou výsledkem tvůrčí činnosti autora. Době poplatné je ustanovení § 22 zákona upravující užití díla s úředním svolením: *„Není-li dobře možné opatřit svolení autora, který je československým občanem, k užití jeho uveřejněného díla, anebo odpírá-li takový autor toto svolení bez závažné příčiny, může jeho svolení být nahrazeno výrokem ministerstva kultury.“*⁵³ Tento zákon poskytoval ochranu dílům autorů, kteří byli československými občany a to bez ohledu na to, zda a kde byla uveřejněna a dílům cizích státních příslušníků, byla-li v Československu poprvé vydána. Dílům cizích státních příslušníků, která byla uveřejněna v cizině anebo tam byla v jakékoli podobě vyjádřena, přiznával autorská práva dle mezinárodních smluv a nebylo-li jich, pokud byla zaručena vzájemnost.⁵⁴

Opět s novým československým občanským zákoníkem z roku 1964 byl schválen i nový autorskoprávní předpis, byl jím autorský zákon přijatý pod č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých. Zákon obsahoval 55 paragrafů a byl rozdělen do 5 částí. Autorská díla vymezil jako díla literární, vědecká a umělecká, která jsou výsledkem tvůrčí činnosti autora, zejména díla slovesná, divadelní, hudební výtvarná včetně děl umění architektonického a užitého umění, díla filmová, fotografická a kartografická. Ustanovení tohoto zákona se vztahovala na díla autorů, kteří byli československými státními občany nebo požívali v Československu

⁵³ § 22 odst. 1 zákona č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon)

⁵⁴ § 61 zákona č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon)

asylu, ať vznikla nebo byla uveřejněna kdekoli. Na díla cizích státních příslušníků se zákon vztahoval podle mezinárodních smluv (RÚB) nebo byla-li zaručena vzájemnost, v jiných případech jen bylo-li jejich dílo poprvé Československu vydáno nebo uveřejněno, nebo měl-li zde autor bydliště. Trvání autorských práv u děl cizích státních příslušníků přitom nemohlo být delší než v zemi původu díla.⁵⁵ Po roce 1989 byl tento autorský zákon několikrát novelizován, zejména z důvodů harmonizace českého práva s právem EU.

Oba socialistické autorské zákony vycházely z koncepce monistické, osobnostní a majetková práva byla považována za nedílný celek. Umělecká díla nedefinují a mezi díla výtvarných umění výslovně řadí díla umění architektonického a děl umění užitého. Oproti autorskému zákonu z roku 1926, již nevyžadují pro vznik díla jeho hmotné vyjádření. Po vzoru SSSR, Maďarska, Rumunska a Bulharska⁵⁶ zavedly do československého autorského práva tzv. autorské organizace a kulturní fondy, sloužící pro ochranu a podporu autorů děl.

6.2. Současná úprava autorských práv v ČR

Ochrana autorských práv v současné české právní úpravě pramení z ústavního pořádku. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve svém čl. 11 přiznává právo každému vlastnit majetek, přičemž vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. V článku 34 LZPS chrání práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti⁵⁷, tedy i práva autorská.

⁵⁵ § 50 zákona č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon): Odst. 1: „Ustanovení tohoto zákona se vztahují na díla autorů, kteří jsou českými občany, ať vznikla nebo byla uveřejněna kdekoli. Totéž platí o dílech autorů, kteří požívají v České republice práva asylu.“ Odst. 2 „Na díla cizích státních příslušníků vztahují se ustanovení tohoto zákona podle mezinárodních smluv, a není-li jich, je-li zaručena vzájemnost.“ Odst. 3: „Není-li splněna žádná z podmínek uvedených v odstavci 2, vztahuje se tento zákon na díla autorů, kteří nejsou českými občany, byla-li poprvé v České republice vydána nebo uveřejněna anebo má-li zde autor bydliště.“ Odst. 4: „Trvání autorského práva u děl cizích státních příslušníků nemůže být delší než v zemi původu díla.“ Odst. 5: „Ustanovení odstavců 1 až 4 platí obdobně i pro výkonné umělce a jejich výkony.“

⁵⁶ TELEEC, Ivo. Autorský zákon : komentář. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 1997. Str. 381. ISBN 80-7179-106-7.

⁵⁷ Dnešní autorské právo je jednou ze specifických oblastí širšího komplexu právních disciplín označovaných souhrnně jako práva k duševnímu vlastnictví.

Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o znění některých zákonů (autorský zákon) č. 121/2000 Sb. ze dne 7. dubna 2000, v aktuálním znění (dále AutZ) nabyt účinnosti dne 1. prosince 2000. Tento moderní autorský zákon je výsledkem dlouhého procesu jednání a odborných diskusí a nutnou reakcí na probíhající ekonomicko-společenský a technologický vývoj a postupující harmonizaci českého právního řádu s právními předpisy EU. AutZ obsahuje 118 paragrafů a je členěn do 12 částí. První část obsahuje vlastní úpravu práv autorských a práv souvisejících s právem autorským, část druhá až desátá změny zákonů, část jedenáctá zrušovací ustanovení a část dvanáctá se týká účinnosti zákona. Přílohou AutZ je sazebník odměn při opětovném prodeji originálu díla uměleckého a odměn v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a půjčováním uměleckých děl. AutZ obsahuje úpravu autorských práva a práv souvisejících s právem autorským, včetně výjimek a omezení autorského práva a prostředků ochrany těchto práv. Poprvé je do AutZ zařazena rovněž kolektivní správa autorských práv, dříve upravená samostatným právním předpisem.⁵⁸ Úprava licenční smlouvy autorskoprávní obsažená v AutZ byla zrušena k datu účinnosti Nového občanského zákoníku od 1. ledna 2014. Do zvláštní části tohoto občanskoprávního kodexu byla nově zahrnuta ustanovení platná pro všechny licenční smlouvy. Ve vztahu k občanskému zákoníku, z. č. 89/2012 Sb. v aktuálním znění, je autorský zákon *lex specialis*. Má povahu zvláštního zákona soukromého práva s dílčí úpravou veřejnoprávních vztahů. Upravuje relativně samostatnou oblast, což vyplývá ze zvláštní povahy předmětů ochrany a vztahů, které s nimi souvisejí. Ve sféře veřejnoprávních vztahů upravuje zejména přestupky a jiné správní delikty a roli státu v kolektivní správě autorských práv a práv souvisejících.

6.2.1. Předmět ochrany autorského práva dle AutZ

Předmět práva autorského vymezuje kogentní ustanovení § 2 odst. 1 AutZ ve své první větě tzv. generální klauzulí⁵⁹, ve větě druhé je pak stanoven demonstrativní

⁵⁸ ŠEBELOVÁ, Marie. Autorské právo : zákon, komentáře, vzory, a judikatura. 1. vydání. Brno : Computer Press, 2006. Str. 9. ISBN 80-251-1090-7.

⁵⁹ „Předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam (dále jen "dílo").”

druhový výčet autorských děl⁶⁰. Vymezení autorského díla je v plně v souladu s definicí díla autorského v RÚB. AutZ nepoužívá pojem autorské dílo, nýbrž pojem dílo. Z jednotlivých ustanovení AutZ je nicméně vyplývá, že tím rozumí právě dílo autorské.⁶¹

Základními tvůrčími kategoriemi děl jsou dle AutZ díla umělecká a díla vědecká.

„Z generální klauzule vyplývají tyto základní pojmové znaky autorského díla:

- *musí jít o dílo umělecké či vědecké, a to ve smyslu základní tvůrčí kategorie díla, resp. tvůrčího ztvárnění (vyjádření) díla způsobem, aby bylo objektivně vnímatelné jako dílo literární či jiné dílo umělecké či vědecké,*
- *jako takové musí být jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora, umělecké či vědecké jakožto i činnosti duševní,*
- *musí být vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě (pozn.: včetně podoby elektronické) nezávisle na tom, zda trvale nebo pouze dočasně, jakož i na rozsahu díla, účelu, či významu, tedy bez jakékoli relevance času, rozsahu, účelu i významu.“⁶²*

„Předpokladem vzniku díla a tak i autorskoprávní ochrany je tedy vždy tvůrčí činnost autora coby fyzické osoby, jejímž výsledkem je odraz autorovy osobnosti; pouze fyzická osoba je nadána touto schopností.“⁶³

Jen díla splňující výše uvedené pojmové znaky jsou dle AutZ předmětem ochrany práva autorského.

⁶⁰ „Dílem je zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické.“

⁶¹ KRÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jiří; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. Autorský zákon : komentář a předpisy související. 2. aktualizované vydání. Praha : Linde, 2005. Str. 41. ISBN 978-88-072015-45-7.

⁶² Tamtéž. Str. 42.

⁶³ KRÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jiří; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. Autorský zákon : komentář a předpisy související. 2. aktualizované vydání. Praha : Linde, 2005. Str. 42. ISBN 978-88-072015-45-7.

Dle judikatury se tvůrčí činností rozumí: *činnost spočívající ve vytvoření něčeho nehmotného s tím, že dosažení tohoto cíleného i necíleného výsledku závisí v osobních vlastnostech tvůrce, bez nichž by tento výtvor (duševní plod tvůrčí povahy literární, umělecké nebo vědecké) nebyl vůbec dosažen*“. Tyto individuální duševní plody jsou potom ve svých objektivně sdělitelných podobách pozitivně postihovány (sankcionovány) i platným právním řádem, včetně práva mezinárodního. Jde-li o duševní plody vnímatelné v kategoriích literatury, jiného umění nebo vědy (viz níže) a splňující i další právem stanovená kritéria, jsou chráněny právem autorským, upraveným autorským zákonem. Proto je i samo "vytvoření", resp. tvorba, díla tvůrčí činností nezaměnitelného osobitého rázu. Z toho pak nauka, alespoň ve větší části kontinentální Evropy, odvozuje teoretickou koncepci autorskoprávní individuality díla, vydatně popsanou zejména v německy psané vědecké literatuře, dnes zpravidla – s ohledem na možné technické nástroje tvorby, relativněji chápanou ve smyslu statistické pravděpodobnosti jedinečnosti díla. Nikoli tedy ve smyslu jedinečnosti díla naprosto absolutní ve smyslu filozofickém. Jedinečnost díla odpovídá i pojmu neopakovatelnost díla. Tvůrčí činnost, nebo-li tvorba díla, přitom nespočívá ve vynalezení, kdy stejného výsledku (řešení) lze dosáhnout různými individuálními postupy, ani nespočívá v objevení toho, co již objektivně existovalo, ale nebylo známo. Proto nelze tvůrčí činnost ve smyslu autorského zákona charakterizovat jako činnost technickou apod.⁶⁴“

„Autorským právem jsou chráněny rovněž výsledky duševní činnosti spočívající v tvůrčím zpracování již existujícího díla, překladu do jiného jazyka a tvůrčím uspořádáním prvků do souboru (databáze), pokud výsledek těchto činností splňuje pojmové znaky díla.“⁶⁵

Dle ustanovení § 2 odst. 6 AutZ není předmětem ochrany autorského práva námět sám o sobě, nápad, myšlenka, není-li objektivně vyjádřena navenek a nalézá-li se pouze v mysli svého autora.

⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4924/2007.

⁶⁵ TELEEC, Ivo; TŮMA, Pavel. Přehled práva duševního vlastnictví : česká právní ochrana. 1. vydání. Brno : Doplněk, 2006. Str. 30. ISBN 80-7239-198-4.

Dle ustanovení § 3 AutZ předmětem ochrany autorského práva nejsou, ani za splnění všech zákonných pojmových znaků díla, díla vyloučená z ochrany ve veřejném zájmu.

Vznik ochrany je dle AutZ v souladu s RÚB ovládán zásadou neformálnosti ochrany, k jejímu vzniku není třeba splnění jakýchkoli formálních náležitostí. Ochrana vzniká již okamžikem vytvoření díla.

Co se týká předmětu ochrany je třeba zmínit i změnu soukromoprávní úpravy, ke které došlo s přijetím občanského zákoníku č.89/2012 Sb. (NOZ) k 1. lednu 2014. *„NOZ pojímá věc velice široce. Podle § 489 NOZ je věcí v právním slova smyslu vše, co je odlišné od osoby a slouží potřebě lidí. Hmotnou věcí se pak podle § 496 odst. 1 NOZ rozumí ovladatelná část vnějšího světa, která má povahu samostatného předmětu; nehmotnou věcí jsou dle § 496 odst. 2 NOZ práva jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty.“*⁶⁶ Věcmi podle NOZ jsou tak i autorskoprávní licence. *„Podle důvodové zprávy k NOZ má věc dva hlavní definiční znaky, a to že je rozdílná od osoby a slouží potřebě lidí a zároveň se jí mohou týkat subjektivní majetková práva, především právo vlastnické.“*⁶⁷ Autorská díla vzhledem k existenci osobnosti složky práv neoddělitelně spjaté s předmětem ochrany tak nemohou být věcmi ve smyslu vymezení věci NOZ.⁶⁸ Autorská díla jsou nehmotnými statky, nezávislémi na existenci hmotného substrátu.⁶⁹

*„Většina mezinárodních právních předpisů i dnes užívá převážně pouze tradičních dvou kategorií děl výslovně uváděných Bernskou úmluvou, a to děl literárních a děl uměleckých, byť jde pouze o historické reziduum a neznámá to, že by nebyla chráněna díla vědecká těmito předpisy výslovně neuváděná.“*⁷⁰

⁶⁶ ANDRUŠKO, Alena. Práva duševního vlastnictví ve světle Nového občanského zákoníku. In KŘÍŽ, Jan; a kolektiv. Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových : nové výzvy k revizi předpisů v oblasti duševního vlastnictví a jejich aplikační praxe se zvláštním přihlédnutím k evropským, mezinárodním a vybraným zahraničním národním úpravám. 1. vydání. Praha : Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2013 Str. 24. ISBN 978-80-87146-99-6.

⁶⁷ Tamtéž. Str. 25.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ KŘÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jiří; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. Autorský zákon : komentář a předpisy související. 2. aktualizované vydání. Praha : Linde, 2005. Str. 76. ISBN 978-88-072015-45-7.

⁷⁰ Tamtéž. Str. 42.

6.2.2. Autorská práva osobnostní a majetková dle AutZ

Autorská práva jsou dle § 9 AutZ nezávislá na vlastnickém právu k hmotnému substrátu autorského díla. AutZ důsledně rozlišuje mezi autorským dílem, jako nehmotným statkem a předmětem autorských práv v subjektivním smyslu a hmotným substrátem autorského díla jako předmětem vlastnických práv.

„Autorské právo k dílu vzniká originárnímu subjektu tohoto práva, tedy osobě, která vlastní tvůrčí činností dílo vytvoří (autorovi), okamžikem vytvoření díla, tedy okamžikem, kdy je vyjádřeno v jakékoli objektivně, tedy smysly vnímatelné podobě. S ohledem na § 2 odst. 1 AutZ se subjektivní autorské právo vztahuje nejen na dílo dokončené, ale též na jeho jednotlivé vývojové fáze a části, včetně názvu a jmen postav, za podmínek uvedených v citovaném ustanovení.

Vznik autorského práva v subjektivním slova smyslu (a tak i trvání tohoto práva) není podmíněno ani zveřejněním díla, ať už již v hmotné či nehmotné podobě, ani podmínkou vyjádření díla v hmotné podobě, dočasně či trvale, ani splněním jakýchkoli formálních náležitostí. Pro vznik autorského práva je tak podle § 9 odst. 1 zcela irelevantní, je-li uvedena tzv. výhrada (někdy též copyrightová doložka) autorského práva (symbol ©, jméno subjektu autorského práva a rok zveřejnění díla, a to na všech exemplářích díla počínajíc jeho zveřejněním).“⁷¹

Ustanovení § 9 odst. 2 AutZ stanovuje (ne)závislost práva autorského a vlastnického nebo jiného věcného práva na hmotném substrátu díla. Originárně je subjektem obou práv zpravidla táž osoba. Při převodu hmotného substrátu dochází k rozštěpení této jednoty a subjektem každého práva se stává jiná osoba.⁷² Ustanovení § 9 odst. 2 AutZ dále stanoví pravidlo, dle kterého zničením hmotného substrátu díla, autorské právo k němu nezaniká.

Dispozitivní ustanovení § 9 odst. 3 AutZ pak stanovuje, že nabytím vlastnického nebo jiného věcného práva k hmotnému substrátu díla, nenabývá vlastník oprávnění

⁷¹ Tamtéž. Str. 74.

⁷² Tamtéž. Str. 76.

k výkonu práva dílo užít, ledaže by bylo dohodnuto jinak nebo by tak vyplývalo ze zákona.⁷³

Tzv. zásada vyčerpání práva, která je důležitou ve vztahu k subjektu práva vlastnického, je upravena v § 14 odst. 2.⁷⁴ Dle této zásady nemá autor díla vliv na další eventuální převod vlastnického práva k originálu nebo rozmnoženině díla, tento převod zůstává na vůli vlastníka, zůstávají však zachována autorova osobnostní i majetková práva. První prodej díla musel být uskutečněn vždy samotným autorem nebo s jeho souhlasem na území členského státu EU nebo státu tvořícího EHS.

AutZ jak již bylo řečeno, staví na kvazidualistickém pojetí autorského práva, mj. při zachování práv osobnostních a majetkových. Právo autorské⁷⁵ zahrnuje výlučná práva osobnostní (§ 11) a výlučná práva majetková (§ 12 a násl.).⁷⁶

Mezi osobnostní práva⁷⁷ autora uměleckého díla dle § 11 AutZ patří právo dílo zveřejnit, právo osobovat si autorství, právo určit, zda a jakým způsobem má být autorství uvedeno při zveřejnění, tedy právo na uvedení pravého jména, pseudonymu nebo na anonymní zveřejnění, a právo na nedotknutelnost díla, tedy právo udělit svolení k jakémukoli zásahu do díla, zákaz užívání díla způsobem snižujícím jeho hodnotu a právo na autorský dohled nad užíváním díla způsobem nesnižujícím jeho hodnotu. Judikatura za nedotknutelnost díla vykládá jako: „výlučné právo autora provádět na díle jakékoli změny a úpravy, které zasahují do uměleckého pojetí díla“⁷⁸.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ „Prvním prodejem nebo jiným prvním převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla v hmotné podobě, který byl uskutečněn autorem nebo s jeho souhlasem na území některého z členských států Evropské unie nebo některého ze států tvořících Evropský hospodářský prostor, je ve vztahu k takovému originálu nebo rozmnoženině díla právo autora na rozšiřování pro území členských států Evropské unie a států tvořících Evropský hospodářský prostor vyčerpáno; právo na pronájem díla a právo na půjčování díla zůstává nedotčeno.“

⁷⁵ Jedná se dle nauky o pojetí autorského práva v subjektivním smyslu, kterým se rozumí oprávnění, která autorovi vznikají a která může realizovat ve vztahu k jím vytvořenému dílu. Obsahem subjektivního autorského práva je podle nauky soubor osobnostních práv autorských a majetkových práv autorských. V objektivním smyslu je autorské právo souborem právních norem upravujících společenské vztahy vznikající z tvorby a společenského uplatňování literárních, vědeckých a uměleckých děl, souhrnně označovaných jako díla autorská. Z širšího hlediska se nejedná pouze o právní normy obsažené v autorském zákoně, ale můžeme sem zahrnout i mnoho dalších norem obsažených v jiných právních předpisech, které rovněž regulují výše uvedenou oblast. Tedy i závazná ustanovení mezinárodních smluv.

⁷⁶ § 10 AutZ

⁷⁷ § 11 AutZ

⁷⁸ Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 18. 5. 1990, sp. zn. 13 Co 216/90.

Osobnostních autorských práv se autor nemůže vzdát, nemůže je převést na třetí osobu, nepřechází na dědice a zanikají jeho smrtí.

AutZ stanovuje i tzv. postmortální ochranu (§ 11 odst. 5 AutZ) spočívající v právu, které náleží osobám blízkým ve smyslu NOZ, kolektivnímu správci autorových práv i právnickým osobám autory sdružujícím, jehož projevem je možnost domáhat se, aby si nikdo jiný neosoboval právo autora k dílu, aby bylo autorovo jméno uvedeno, nejde-li o dílo anonymní, a aby dílo bylo užíváno způsobem nesnižujícím jeho hodnotu.

Mezi majetková práva⁷⁹ autora uměleckého díla dle AutZ patří (1) právo dílo užít (§ 12 AutZ), a to způsoby upravenými ustanovení § 13 až 25 a jinými způsoby (§ 12 odst. 5 AutZ), a (2) jiná majetková práva, zejména: právo na odměnu při opětném prodeji originálu uměleckého díla (§24 AutZ) a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu (§ 25 AutZ). Dále uvádím jejich podrobnější úpravu dle AutZ, s tím, že pozornost věnuji právům relevantním k řešenému tématu.

1. Právo dílo užít je výlučným právem autora (majitele práva) dílo zpřístupnit či jinak předkládat jiným osobám. Zahrnuje zejména následující práva:⁸⁰

a. Právem na rozmnožováním díla (§ 13 AutZ) se rozumí zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla nebo jeho části, a to jakýmkoli prostředky a v jakékoli formě, zejména ve formě rozmnoženiny tiskové, fotografické, zvukové, obrazové nebo zvukově obrazové, stavbou architektonického díla nebo ve formě jiné trojrozměrné rozmnoženiny anebo ve formě elektronické zahrnující vyjádření analogové i digitální.

b. Právem na rozšiřováním originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 14 AutZ)⁸¹

⁷⁹ Oddíl 3 AutZ

⁸⁰ § 12 odst. 4 a 5 AutZ

⁸¹ Otázka majetkových autorských práv v rámci EU je řešena i judikaturou ESD, např. ve věci EMI Electrola GmbH proti Patricia Im- und Export a dalším (rozsudek ESD C-341/87 ze dne 24. ledna 1989) se ESD zabýval předběžnou otázkou společnosti EMI Records, která poskytla reprodukční a distribuční práva pro území Německa ke skladbám britského zpěváka Cliffa Richarda své německé dceřiné společnosti. Jiné německé společnosti Patricia Im- und Export a Lüne-ton na objednávku dánské společnosti vyrobili zvukové nosiče s nahrávkami, tyto ji dodali, a tato dánská společnost je prodala zpět k distribuci těmto německým společnostem. Patricia Im- und Export a Lüne-ton tvrdily, že nosiče s nahrávkami se v Dánsku legálně prodávají, protože lhůta ochrany autorských práv podle dánského práva mezitím vypršela a pravidla volného trhu jim přiznávají právo tyto nosiče dovážet a prodávat v Německu. ESD v tomto případě judikoval, že „pravidla ustanovení EHS týkající se volného obchodu musejí být vykládána v tom smyslu, aby nebránila použití právních předpisů členského státu, které umožňují výrobci

se rozumí zpřístupňování díla v hmotné podobě prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla, včetně jejich nabízení za tímto účelem. Jak je již výše uvedeno dle ustanovení § 14 odst. 2 AutZ pak prvním prodejem nebo jiným prvním převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla v hmotné podobě, který byl uskutečněn autorem nebo s jeho souhlasem na území některého z členských států Evropské unie nebo některého ze států tvořících Evropský hospodářský prostor, je ve vztahu k takovému originálu nebo rozmnoženině díla právo autora na rozšiřování pro území členských států Evropské unie a států tvořících Evropský hospodářský prostor vyčerpáno (vyčerpání práva v rámci EU); právo na pronájem díla a právo na půjčování díla zůstává nedotčeno.

c. Právem na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 15 AutZ) se rozumí zpřístupňování díla ve hmotné podobě za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla na dobu určitou.

d. Právem na půjčováním originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 16 AutZ) se rozumí zpřístupňování díla ve hmotné podobě zařízením přístupným veřejnosti nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla na dobu určitou.

e. Právem na vystavováním originálu nebo rozmnoženiny díla (§17 AutZ) se rozumí zpřístupňování díla v hmotné podobě umožněním zhlédnutí nebo jiného vnímání originálu nebo rozmnoženiny díla, zejména díla výtvarného.

2. Právo na odměnu při opětném prodeji originálu uměleckého díla (resale royalty right) je jako jedno z významných ekonomických práv autorů v § 24 AutZ podrobně upraveno, a to ve souladu s harmonizační tzv. resale směrnicí EU. Dle AutZ, je-li originál díla uměleckého, který jeho autor převedl do vlastnictví jiné osoby, dále prodáván za kupní cenu, která činí 1 500 EUR a více, a jestliže se takového prodeje jako prodávající, kupující nebo zprostředkovatel účastní provozovatel galerie, dražebník

zvukových záznamů v tomto členském státě dovolat se výlučných práv na rozmnožování a rozšiřování určitých hudebních děl, jejichž je majitelem, s cílem nechat zakázat na území tohoto členského státu prodej zvukových záznamů těchto hudebních děl, když jsou tyto zvukové záznamy dováženy z jiného členského státu, kde byly legálně uvedeny na trh, bez souhlasu uvedeného majitele nebo držitele licence, a kde výrobce těchto záznamů požíval ochrany, jež mezitím vypršela“.

nebo jiná osoba, která soustavně obchoduje s uměleckými díly, má autor v souvislosti s každým opětným prodejem díla právo na odměnu stanovenou v příloze k AutZ. Osobou povinnou platit příslušnému kolektivnímu správci jsou prodávající a obchodník společně a nerozdílně. Kolektivní správce je dle povinen umožnit povinným osobám nahlížet do rejstříku nositelů práv a předmětů ochrany (§ 24 odst. 2 AutZ). Originálem díla uměleckého se rozumí (§ 24 odst. 3 AutZ) výtvarné dílo, zejména obraz, kresba, malba, koláž, socha, rytina, litografie či jiná grafika, fotografie, tapiserie, keramika, sklo a autorský šperk, a to za předpokladu, že jsou zhotoveny samotným umělcem nebo jde o rozmnoženiny, které se považují za originál uměleckého díla. Rozmnoženinami, které se považují za originál uměleckého díla, jsou takové rozmnoženiny, které byly zhotoveny v omezeném počtu samotným autorem nebo pod jeho vedením a jsou očíslovány, podepsány nebo umělcem jinak řádně prohlášeny za pravé. Právo na odměnu se nevztahuje na díla architektonická vyjádřená stavbou, díla užitého umění, nesplňují-li znaky originálu uměleckého díla, a rukopisy skladatelů a spisovatelů, na první opětný prodej, pokud prodávající získal originál uměleckého díla přímo od autora méně než tři roky před takovým opětným prodejem a kupní cena originálu díla při opětném prodeji nepřesahuje 10 000 EUR. Pro účely uplatnění práva na odměnu a výpočtu příslušné odměny se kupní cenou rozumí cena bez daně z přidané hodnoty. Judikatura v této souvislosti uvádí, že dojde-li, k prodeji v dražbě, „*odměna dražebníka není součástí prodejní ceny, z níž se určuje odměna autora uměleckého díla*“⁸². Autor a kolektivní správce mají právo na jakoukoli informaci od obchodníka, která je nezbytná pro zajištění platby, a to po dobu tří let od uskutečnění prodeje. Obchodník, který se účastní prodeje originálu díla uměleckého, je povinen oznámit takový prodej příslušnému kolektivnímu správci nejpozději do konce měsíce ledna kalendářního roku následujícího po roce, v němž se prodej uskutečnil. Oznámení podle předcházející věty musí obsahovat specifikaci prodaných originálů uměleckých děl a informaci o skutečné prodejní ceně. Odměna je splatná na základě vyúčtování kolektivního správce ve lhůtě, která nesmí být kratší než 30 dnů, nedohodnou-li se kolektivní správce a obchodník jinak.

3. Právem na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu (personal reproduction royalty right) u zveřejněných děl, která lze rozmnožovat

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. 30 Cdo 5287/2008.

pro osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby či podnikající fyzické osoby (volná užití a papírové rozmnoženiny) pomocí přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin na papír nebo podobný podklad, AutZ v § 25 autorovi připisuje právo na odměnu v souvislosti s takovým rozmnožováním díla. Osobou povinnou platit příslušnému kolektivnímu správci odměnu je výrobce přístrojů k zhotovování rozmnoženin záznamů, dovozce těchto přístrojů ze třetích zemí nebo příjemce těchto přístrojů z členských států EU, nespolupracují-li, pak jejich dopravce nebo zasílatel. Pokud jde o tiskové rozmnoženiny, pak je povinnou osobou poskytovatel rozmnožovacích služeb za úplatu (papírové rozmnoženiny). Odměna přísluší autorovi při dovozu, přijetí nebo při prvním prodeji.

Majetková autorská práva přechází na dědice, ale jsou nepřevoditelná mezi živými. Kvazidualistické pojetí autorského práva v AutZ se projevuje právě tímto legálním zákazem nakládání s vlastním majetkem za života autora (případně dědice jeho majetkových autorských práv), který je oprávněn poskytnout třetí osobě pouze oprávnění k výkonu práva dílo užit, a to prostřednictvím licenční smlouvy (§ 12 odst. 1 AutZ) a NOZ. Licence může být poskytnuta jako výhradní nebo nevýhradní.

Úprava licenční smlouvy byla NOZ přesunuta z AutZ přesunuta do tohoto kodexu (§ 2358 – §2389 NOZ), obsahujíc zvláštní ustanovení pro licenci k předmětům chráněným AutZ, pro licenční smlouvu nakladatelskou, pro práva související s právem autorským a pro právo pořizovatel databáze. Nejvýznamnější změnou oproti původní úpravě stanoví § 2374 NOZ, dle kterého není-li ujednána odměna za poskytnutí licence v závislosti na výnosech z využití licence a je-li tak nízká, že je ve zřejmém nepoměru k zisku z využití licence a k významu předmětu licence pro dosažení takového zisku, má autor právo na přiměřenou dodatečnou odměnu; tohoto práva se nemůže vzdát. Úprava licence v AutZ vzdání se tohoto práva v tomto případě umožňovala.

Majetková autorská práva k uměleckým dílům trvají dle AutZ po dobu autorova života a obecně 70 let po jeho smrti (§ 27 AutZ).⁸³ Dílo, u kterého uplynula doba trvání

⁸³ Odst. 1: „Majetková práva trvají, pokud není dále stanoveno jinak, po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti.“ Odst. 2 „Bylo-li dílo vytvořeno jako dílo spoluautorů, počítá se doba trvání majetkových práv od smrti spoluautora, který ostatní přežil.“ Odst. 3: „Majetková práva k dílu anonymnímu a pseudonymnímu trvají 70 let od oprávněného zveřejnění díla. Je-li právě jméno autora díla anonymního

majetkových práv, může každý bez dalšího volně užit. Jedná se o tzv. volné dílo (§28 AutZ).

Novela AutZ provedená zákonem č. 228/2014 účinná ke dni 17. listopadu 2014 zavádí do AutZ institut tzv. osiřelého díla. Jedná se o dílo, u kterého není určen autor, nebo i když je určen, není nalezen ani po provedení důsledného vyhledávání popsáno zákonem. Právo užit osiřelé dílo při splnění AutZ stanovených podmínek náleží osobě dle § 37 odst. 1 AutZ⁸⁴ a provozovateli vysílání ze zákona, oběma způsobem a za podmínek stanovených AutZ.

6.2.3. Výjimky a omezení autorského práva dle AutZ

Protiváhu ochrany autorských práv nacházíme v zákonných omezení, která mají zajistit možnost přístupu k autorským dílům. Omezení vycházejí především z mezinárodních smluv, jmenovat můžeme jak Bernskou úmluvu o ochraně literárních a uměleckých děl, tak TRIPS. „Výjimky a omezení práva autorského lze uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených v tomto zákoně a pouze tehdy, pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nejsou nepřiměřeně dotčeny

nebo pseudonymního obecně známo nebo se autor takového díla veřejně prohlásí (§ 7 odst. 2) v průběhu doby podle věty první, řídí se trvání majetkových práv k takovému dílu podle odstavce 1, a jde-li o dílo spoluautorů, i podle odstavce 2. Ustanovení tohoto odstavce se použije i na kolektivní dílo (§ 59), s výjimkou případů, kdy autoři, kteří dílo jako takové vytvořili, jsou u díla nebo na díle při jeho zpřístupnění veřejnosti jako autoři označeni; v takových případech se trvání majetkových práv ke kolektivnímu dílu řídí ustanovením odstavce 1 nebo 2.“ Odst. 4: „U díla, u něhož není pro počítání doby trvání majetkových práv rozhodná smrt autora a které nebylo zveřejněno během 70 let od jeho vytvoření, majetková práva uplynutím této doby zanikají.“ Odst. 5: „Doba trvání majetkových práv k dílu audiovizuálnímu se počítá od smrti poslední přeživší z následujících osob: režisér, autor scénáře, autor dialogů a skladatel hudby zvlášť vytvořené pro užití v audiovizuálním díle.“ Odst. 6: „Doba trvání majetkových práv k hudebnímu dílu s textem, byla-li obě díla vytvořena pro účely užití ve spojení, končí, i když nejde o dílo spoluautorů (§ 8), 70 let od smrti poslední přeživší z následujících osob: autor textu a autor hudebního díla. Pro dílo hudebně dramatické se použije věta první obdobně.“ Odst. 7: „Je-li pro počítání doby trvání majetkových práv rozhodné zveřejnění díla a dílo se zveřejňuje po určitou dobu ve svazcích, dílech, na pokračování nebo v řadách, počítá se doba trvání majetkových práv pro každou takovou část díla samostatně.“ Odst. 8: „Doba trvání majetkových práv se počítá vždy od prvního dne roku následujícího po roce, v němž došlo k události rozhodné pro její počítání.“ Odst. 9: „Pro určení doby trvání majetkových práv k osiřelému dílu se použijí ustanovení odstavců 1 až 8 obdobně; pro dílo, jehož autor není určen, se použije odstavec 3 obdobně.“

⁸⁴ „...knihovna, archiv, muzeum, galerie, škola, vysoká škola a jiné nevýdělečné školské a vzdělávací zařízení.“

oprávněné zájmy autora.“⁸⁵

AutZ vymezuje omezení autorských práv, která musí autor strpět taxativně, jedná se o:

- volná užití díla,
- bezúplatné zákonné licence,
- úplatné zákonné licence.

O volné užití díla (§30 AutZ) jde v případě užití autorského díla pro osobní potřebu fyzické osoby, které nesleduje dosažení hospodářského prospěchu, a to prostřednictvím záznamu, rozmnoženiny nebo napodobeniny. Volné užití bylo s vývojem moderních technologií již v několika případech prolomeno (např. je zakázáno pořizování záznamu byť pro osobní potřebu při veřejném kinematografickém promítání), nikoli však v případě tradičních uměleckých děl. AutZ upravuje rovněž volné užití na objednávku. Jedná se o tiskovou rozmnoženinu zhotovenou pro osobní potřebu poskytovatelem kopírovacích služeb (§ 30a AutZ) a v takovém případě je poskytovatel kopírovacích služeb povinen jednou ročně odvádět odměnu příslušnému kolektivnímu správci, a to ve výši stanovené na základě počtu zhotovených rozmnoženin. „Volným užitím není hromadná výroba napodobenin díla, je k ní proto potřeba souhlasu autora.“⁸⁶

O bezúplatnou zákonnou licenci jde v případě citace (§ 31 AutZ), katalogové licence (§ 32 AutZ), užití díla umístěného na veřejném prostranství (§ 33 AutZ), úřední a zpravodajskou licenci (§ 34 AutZ), užití díla v rámci občanských a náboženských úřadů a v rámci školních představení, užití díla školního (§ 35 AutZ), užití díla rozmnožením a rozšiřováním rozmnoženin (§ 30a AutZ), dále užití pro potřeby zdravotně postižených (§ 38 AutZ), užití rozmnožením své fotografické podobizny (§ 38b AutZ), nepodstatného vedlejší užití díla (§ 38c AutZ), užití pronajímáním, půjčováním nebo vystavováním originálu nebo rozmnoženiny díla užitého umění nebo architektonického vyjádřené v užité podobě nebo stavbou (§38d AutZ), užití pro potřeby neziskového zdravotnického nebo sociálního zařízení a užití vystavováním originálu nebo rozmnoženiny díla, nebylo-li toto vystavování zapovězeno autorem

⁸⁵ §29 odst. 1 AutZ

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 26. 3. 1976, spis. zn. 3 Cz 13/76.

(§ 39 AutZ). Do katalogu výstavy tak lze zařadit vyobrazení vystavovaných děl (§ 32 AutZ), umělec může na svém obraze zachytit jiné autorské dílo vystavené na veřejném prostranství (§ 33 AutZ), zpravodajský deník otisknout fotografie děl umělce z jeho probíhající výstavy (§ 34 AutZ), umělecké akademie vystavovat díla svých studentů (§ 35 AutZ), a to bez předchozího souhlasu a bez placení odměny autorům takových děl. Tyto bezúplatné zákonné licence se tedy aplikují v praxi uměleckých děl nejčastěji.

O úplatnou zákonnou licenci jde v případě tzv. licence knihovní (§ 37 AutZ), kdy je osoba, které jsou oprávněny ji využívat⁸⁷, povinna, lze-li to na ní spravedlivě požadovat, předkládat příslušnému kolektivnímu správci na jeho žádost vždy souhrnně za kalendářní rok nejpozději do konce následujícího kalendářního měsíce informace o počtu uskutečněných výpůjček a informace nezbytné pro rozúčtování odměn kolektivním správcem. Odměnu hradí autorům stát prostřednictvím Národní knihovny ČR. O úplatnou zákonnou licenci jde částečně i v případě rozmnožovací licence (§ 30a AutZ),⁸⁸ a to v případě, že dojde k zhotovení tiskové rozmnoženiny díla na papír nebo podobný podklad fotografickou technikou nebo jiným postupem s podobnými účinky (kopírovací stroj, tiskárna propojená z počítačem), a to na objednávku pro osobní potřeby fyzické osoby (§ 30a odst. 1 písm. c) nebo na objednávku pro vlastní potřebu právnické osoby nebo fyzické osoby podnikající (§ 30a odst. 1 písm. d), s výjimkou případu, kdy jde o vydaný notový záznam díla hudebního či hudebně dramatického. V tomto případě je podmínkou splnění náležitostí této zákonné licence, řádné a včasné zaplacení odměny kolektivnímu správci ve smyslu § 25. V případě úplatných zákonných licencí tak vzniká autorům děl takto užitých ze zákona nárok na odměnu.

Volná užití a zákonné licence se dle § 29 odst. 2 AutZ, s výjimkou licence úřední a zpravodajské (§ 34 AutZ), licence pro školní dílo (§ 35 odst. 3 AutZ), pro dočasné rozmnoženiny (§ 38a AutZ), pro fotografickou podobiznu (§ 38b AutZ) a pro nepodstatné vedlejší užití díla (§ 38c AutZ), vztahují pouze na dílo zveřejněné.

⁸⁷ „...knihovna, archiv, muzeum, galerie, škola, vysoká škola a jiné nevýdělečné školské a vzdělávací zařízení.“

⁸⁸ TELEČEK, Ivo. Přehled práva duševního vlastnictví : česká právní ochrana. 1. vydání. Brno : Doplněk, 2006. Str. 33. ISBN 80-7239-198-4.

7. Vývoj mezinárodního obchodu s uměleckými díly

Počátky mezinárodní obchodu jako takového sahají do období starověku. Propojenost tehdejšího světa byla s ohledem na tehdejší přepravní a ostatní možnosti skutku pozoruhodná. Mezinárodně obchodovanými komoditami bylo především drahé zboží a suroviny jako zlato a drahé kovy, po nichž byla poptávka ze strany panovníků. Základem mezinárodního obchodu byl výměnný barterový obchod, který byl se zavedením platebních nástrojů vesměs nahrazen obchodem peněžním. Cenná umělecká díla byla také oblíbeným předmětem obchodu, tedy pokud nebyla jako tzv. věci posvátné (*res sacrae*), z obchodu vyloučena (*res extra commercium*). Prakticky to tedy v těch nejstarších dobách fungovalo tak, že díla, která ztratila svou posvátnou povahu, byla po odstranění ze sakrálních objektů obchodována tak, že byla dána ke koupi méně významným institucím nebo jiným kupcům. I tak bylo umění určeno především vládnoucí šlechtě a církvi. Do období renesance byla tvorba uměleckých děl brána za řemeslnou práci a také tak hodnocena, a to dle počtu hodin odpracovaných hodin na jejich “výrobě“. Ta probíhala na objednávku a zadání mecenášů, do jejichž majetku pak díla spadala. Díky nim a jejich zájmu o umění pak docházelo k přesunům uměleckých děl i mimo hranic měst a států.

K opravdovému rozvoji mezinárodního obchodu s uměleckými díly dochází v období renesance. Rozvoj mořeplavby, zvláště pak italské, portugalské a nizozemské námořní přístavy, které se staly důležitými obchodními uzly spojujícími Evropu s Asií, Afrikou a Amerikou, a zakládání zámořských kolonií znamenaly ohromný pokrok v mezinárodním obchodu a možnostech přesunu komodit vůbec, mecenáši a kupci umění dále bohatli a jejich touha po uměleckých dílech dále prospívala mezinárodnímu obchodu. Začaly se dovážet i exotické materiály, ze kterých vznikala poptávaná umělecká díla. 16. století tak bylo pro umění nejslavnějším obdobím v historii. Umělecká díla začala být považována nejen za projev řemeslné zručnosti, ale i jedinečného a vzácného nadání, a jejich tvůrci již byli placeni za konečný výsledek své práce, což byl důležitý krok k uznání uměleckého díla jako výsledku tvůrčí činnosti autora. Autorům uměleckých děl se začalo dostávat větší společenské vážnosti. A přestože stále tvořili především na zakázku pro své mecenáše pod tzv. patronátním

systemem⁸⁹, stávali se díky své žádanosti více svobodnými, a své mecenáše si ti nejlepší z nich mohli vybírat. Nově chápaná vznešenost umělecké profese s sebou nesla i nejedno úskalí, vyšší společenský status umělce zakazoval jako něco nepatřičného a nedůstojného otevřené hovory o prodeji nebo dokonce prodejní ceně umění. Když došlo v roce 1648 k založení Královské akademie umění v Paříži, byly jejími interními pravidly akademikům výslovně zakázáno otevírat si vlastní galerie za účelem prodeje jejich děl. Akademická tvorba měla směřovat k získání slávy, nikoliv k zisku. Reálně však akademici samozřejmě žili z prodeje svých děl i v této době, jen ceny děl určovala a prodej děl zajišťovala Akademie. V kontextu rozvoje obchodu s uměleckými díly v 16. až 18. století je třeba uvést i změny probíhající na mezinárodním poli. Dějiny hovoří o vytváření velkých hospodářských celků a odstraňování roztržitosti měst a feudálních zemí, což vedlo ke zvýšeným možnostem přesunu jak uměleckých děl, tak samotných umělců. Na hranice těchto nových států však byla přenášena omezení spojovaných celků aplikovaná dříve pouze v jejich lokálních obchodních stycích a nedošlo tak k úplnému uvolnění obchodních omezení. Šlo především o cla a dovozní a vývozní omezení a zákazy. Státy zřizovaly udílením nejrůznějších privilegií monopolní společnosti. Tak existovala i privilegia k námořní plavbě nebo obchodu s koloniemi.

V 18. století dochází k rozvoji aukčního trhu, dříve soustředěného především v malém měřítku, buď přímo kolem jednotlivých uměleckých dílen nebo později v obchodních centrech měst nebo přístavech. Jsou zakládány první dodnes světozně proslulé aukční domy, které se věnují prodeji originálů a reprodukcí uměleckých děl. K opouštění patronátního systému tvorby (nejvýznamnějším mecenášem byla v posledním století, v období po buržoazních revolucích, vláda) dochází v Paříži roku 1874. V tomto roce začaly být samotnými umělci organizované skupinové salony, které umožnily prezentaci jejich tvorby široké veřejnosti a daly prostor vzniku konkurenčního prostředí na trhu s uměleckými díly. Od této doby začala o ceně uměleckého díla rozhodovat míra zájmu o jeho vlastnictví ze strany kupce. V 19. století se také začínají hojně zakládat veřejně přístupné galerie a muzea, která jsou zpočátku zásobena především uměleckými díly ze soukromých sbírek a

⁸⁹ GALESON, David. Artist and the Market : From Leonardo and Titian to Warhol and Hirst. 2007. NBER Working Paper No. 13377. 31 stran. Dostupné na: <http://www.nber.org/papers/w13377.pdf>

bývalého majetku církve a šlechty. V tržním prostředí se daří obchodníkům s uměním nejen na primární, ale i sekundární úrovni. Prostor dostává také umění odmítnuté oficiálními uměleckými salony, které v tržním prostředí dokáže těžit ze své negativní prezentace. Jedná se především o na tehdejší dobu provokativní impresionisty. Na poli mezinárodního obchodu docházelo v tomto období zejména ve Francii a Anglii k prosazování liberalismu, uvolňování zákazů a omezení ve vývozu a dovozu zboží a snižování a rušení cel. Toto období však trvalo jen zhruba 20 let a po hospodářské krizi sedmdesátých let 19. století bylo následováno protekcionizmem do té doby typickým pro Spojené státy americké nebo Německo. Hospodářské krize vždy ovlivňovaly i trh s uměleckými díly. Z důvodu zbytnosti uměleckých děl jako komodity docházelo a dochází během hospodářských krizí k jeho stagnacím.

Ve 20. století se prezentace umění již definitivně přesunula do galerií a na veletrhy s uměním. Hlavními subjekty na trhu byli aukční síně, galerie, soukromí sběratelé a obchodníci v podobě, jak je známe dnes. Bezpochyby již můžeme hovořit o svobodném tržním prostředí a moderním obchodu s uměním. V roce 1929 Alfred H. Barr, Jr., ředitel MoMA v New Yorku uvedl: „*V historii umění, stejně jako v jiných materialistických záležitostech, promlouvají peníze. Nebraňme se jim naslouchat.*“⁹⁰ Z obchodníků s uměním, prodejních galerií i aukčních domů se stávaly obchodní značky, které dokázaly jimi prezentovaná díla propagovat a obchodovat ve světovém měřítku. V té době nejúspěšnějším obchodníkem s uměním byl galerista Paul Rosenberg, který zastupoval např. George Braqua, Henriho Matisse a především Pabla Picassa, který se díky jeho schopnostem stal doslova světovou celebritou. Na poli mezinárodního obchodu došlo po druhé světové válce k podpisu Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT), která upravovala pravidla pro mezinárodní obchod, zahrnujíc, byť ne výslovně, i obchod s uměleckými díly. Socialistické země, včetně Československa však byly obráceny především na trh vnitřní nebo na vzájemné styky. To v důsledku znamenalo zhoršení obchodovatelnosti a snížení cen českého umění na trhu i v dnešní době. Většina děl z této doby (pokud nebyla ve sbírkách oficiálních galerií a muzeí) je poznamenána svou po několik desetiletí trvající přeshraniční neobchodovatelností. Umělecká postmoderna závěru 20. století vedla k zrovnoprávnění

⁹⁰ BARR, H., Alfred. *Defining Modern Art : Selected Writings of Alfred H. Barr, Jr.* New York : Abrams, 1986. Strana 73. ISBN 978-08-1090-715-7.

tzv. vysokého (akademického) a ostatního umění. Umělecká díla se stala obchodní komoditou, určenou primárně ke generování zisku.⁹¹

Po rozpadu tzv. východního bloku je mezinárodní obchod s uměleckými díly stále více liberalizovaný vyjma států s plánovanými ekonomikami. Společnost na umění nahlíží jako na jednu z komodit trhu a investičnímu prostředku. Stejně jako v minulosti je však tento pohled značně modifikován individualitou a subjektivním přístupem tvůrců uměleckých děl i veřejnosti.

Dnes je trh s uměleckými díly jedním z nejvíce internacionalizovaných trhů vůbec. Dle světové statistiky mezinárodního obchodu se za posledních 20 let objemy mezinárodního obchodu s uměleckými díly více než zdvojnásobily. Dle mezinárodní obchodní klasifikace, Standard International Trade Classification (SITC) řadíme umělecká díla do skupiny č. 8960 Works of art, collectors' peaces and antiques (umělecká díla, sběratelské předměty a starožitnosti). Jedná se o širokou kategorii, do které jsou mimo umělecká díla jako malby, kresby, pastely, sochy, tisky, zařazeny i vědecké sbírky, filatelistické sbírky a starožitnosti starší 100 let. Pro skupinu č. 8960 Works of art, collectors' pieces and antiques dostupná čísla za rok 2013 hovoří o celkovém importu uskutečněném v této kategorii ve výši 21,6 mld. amerických dolarů a exportu ve výši 23,3 mld. amerických dolarů. Statistika zahrnuje 213 zemí a nejsilnějšími hráči na poli mezinárodního obchodu jsou dle jejích údajů Spojené státy americké, Velká Británie, Švýcarsko, Francie, Čína a Německo, v uvedeném pořadí.⁹² Rozvinuté země přitom nad ostatními vysoce převažují.

⁹¹ K umělecké tvorbě jako prostředku k získání bohatství se veřejně přihlásil např. Andy Warhol.

⁹²United Nations Commodity Trade Statistics Database. Dostupné také na:
<http://comtrade.un.org/db/mr/daCommoditiesResults.aspx?px=S2&cc=8960>

8. Specifika mezinárodního obchodu s uměleckými díly

Mezinárodní obchod na trhu s uměleckými díly je založen na stejných principech jako mezinárodní obchod s ostatními komoditami, avšak s určitými specifiky. Trh s uměleckými díly (stejně jako trh finanční) je možno členit na dvě úrovně, primární a sekundární. V první úrovni jde o obchod uskutečněný mezi autorem díla a jeho prvním kupcem – zde hovoříme o primárním trhu s uměleckými díly. Kupujícími jsou dealeři umění, galerie, soukromí sběratelé a další. Trh je decentralizovaný a silně konkurenční. Úspěch na primárním trhu zaručuje do jisté míry autorovi úspěch jeho děl na trhu sekundárním, na kterém se pohybují movitější obchodníci. V druhé úrovni dochází k obchodu mezi kupci (dealeři umění, galerie, soukromí sběratelé a další) navzájem. Na této úrovni má obchod silnou mezinárodní tradici a s rozvojem nových technologií jako je internet pomáhá k mezinárodnímu rozměru i obchodu s uměleckými díly na úrovni primární.⁹³

Dalším specifikem mezinárodního obchodu s uměleckými díly jsou vládní intervence, prostřednictvím kterých země ovlivňují produkci děl v jednotlivých uměleckých odvětvích, a to jak pomocí přímých tak nepřímých nástrojů. Může se jednat o přímé subvencování tvorby uměleckých děl, zavádění vývozních omezení a kontrol uměleckých děl za účelem ochrany národního kulturního bohatství nebo zavádění dovozních omezení z důvodů morálních, náboženských nebo politických.⁹⁴ Tato opatření jsou přijímána především na úrovních jednotlivých zemí. Ochranná opatření jsou však i předmětem úpravy mezinárodních smluv, a to za účelem sjednocení národních úprav. Za nejvýznamnější lze v tomto ohledu označit Úmluvu o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu kulturních statků, přijatou v roce 1970 v Paříži na zasedání Generální konference Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu a další smlouvy spravované UNESCO.

Pro mou práci zásadním specifikem mezinárodního obchodu s uměleckými díly je fakt, že na mezinárodní obchod s uměleckými díly má vliv i rozdílný stupeň ochrany autorských práv v různých zemích. Ačkoli jsou autorská práva v oblasti mezinárodního

⁹³ SCHULZE, G., Günther. International Trade in Art. *Journal of Cultural Economics*. 1999, č. 23, s. 129. ISSN 1369-3034.

obchodu dnes do jisté míry upravena a sjednocena na mezinárodní úrovni TRIPS, stále existují mezi státy rozličné způsoby jejich ochrany a různé stupně jejich vymahatelnosti.

9. Autorskoprávní aspekty právo mezinárodního obchodu na mezinárodní úrovni

Mezinárodní obchod je upraven normami práva mezinárodního obchodu, jimiž se rozumí účelově uspořádaný soubor právních norem z různých právních odvětví a různého původu, které spojuje jejich společný účel upravovat právní vztahy vznikající při uskutečňování mezinárodního obchodu a mezinárodního hospodářského styku vůbec.⁹⁵

Právní vztahy vznikající mezi účastníky mezinárodního obchodu, kterými jsou fyzické a právnické osoby, jsou soukromoprávními vztahy s mezinárodním prvkem. Tyto právní vztahy jsou předmětem úpravy norem mezinárodního práva soukromého.⁹⁶

V důsledku existence mezinárodního prvku má soukromoprávní vztah v mezinárodním obchodním styku spojení s více než jedním právním řádem. K určení právního řádu, kterého se použije pro daný právní vztah, případně k řešení sporné otázky z něj vycházející, se používají kritéria stanovená tzv. kolizními normami. Kolizní normy tedy samy neobsahují hmotněprávní úpravu, ale prostřednictvím hraničního určovatele odkazují na právní řád, jehož hmotněprávní úprava má být použita.

Přitom se připouští, že použitelná právní úprava nemusí být vždy přiměřena zvláštnostem vztahů v mezinárodním obchodu. Uznává se však potřeba zvláštní právní úpravy vztahů v mezinárodním obchodu, která je určena jen pro určité vymezené skupiny těchto vztahů. Děje se tak převážně formou mezinárodních smluv, které státům ukládají mezinárodněprávní povinnost uvést takovéto normy do svých právních řádů (TRIPS), nebo formou přímo závazných předpisů, tzv. přímých norem v mezinárodních smlouvách obsažených, které samy na rozdíl od norem kolizních obsahují věcnou úpravu práv a povinností účastníků soukromoprávního vztahu v mezinárodním obchodním styku. Přímé normy jsou pro smluvní státy aplikovatelné bezprostředně a pro jejich užití není třeba jejich předchozího určení kolizní normou. Prostřednictvím

⁹⁵ KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika; RŮŽIČKA, Květoslav; a kolektiv. Právo mezinárodního obchodu. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. Str. 17. ISBN 978-80-7380-108-3.

⁹⁶ Tamtéž. Str. 20.

přijímání těchto norem dochází k částečné unifikaci právních úprav soukromoprávních vztahů.

Mimo vnitrostátní právní normy a mezinárodní smlouvy a přímo závazné právní předpisy EU, patří mezi prameny práva mezinárodního obchodu i prostředky vytvořené praxí mezinárodního obchodu, jako jsou mezinárodní obchodní zvyklosti, obchodní a dodací podmínky, zásady mezinárodních smluv UNIDROIT. Ani jeden z těchto pramenů není přímo závazný a jejich použití záleží na smluvní volnosti stran obchodního vztahu. Literatura zmiňuje i tzv. *lex mercatoria*, pravidla nezávislá na národních právních řádech i mezinárodní úpravě.⁹⁷

Práva k duševnímu vlastnictví se na přelomu dvacátého a jednadvacátého století stala významným fenoménem světových obchodních politik. Od založení Světové obchodní organizace (World Trade Organization, WTO) jsou tato práva také nepominutelným atributem mnohostranných obchodních dohod, které doplňují systém dohod autorskoprávních. Silnější smluvní ochrana autorských práv, spočívající zejména v možnosti smluvního vynucení této ochrany, vytváří na mezinárodním trhu s uměleckými díly příznivější prostředí nejen pro obchodníky ale i pro samotné nositele autorských práv.

Vzhledem k autorskoprávnímu zaměření mé práce se nadále věnuji především smlouvě TRIPS a vzniku mezinárodních uskupení, ovlivňujících obchod na mezinárodní úrovni.

9.1. TRIPS

V rámci Uruguayského kola GATT (General Agreement on Tariffs and Trade, Všeobecná dohoda na clech a obchodu probíhajícího) v letech 1986 - 1994 byla dojednána dohoda, která poprvé zavedla pravidla mezinárodního obchodu v oblasti duševního vlastnictví a v současnosti je nejkomplexnější dohodou o právech duševního vlastnictví v obchodní oblasti na mezinárodní úrovni. Jedná se Dohodu o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS) přijatou v Marrákeši dne 15. dubna 1994 jako příloha 1C Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO), která v České republice vstoupila v platnost 1. ledna 1995 dle sdělení Ministerstva

⁹⁷ Tamtéž. Str. 30-46.

zahraničních věcí č. 191/1995 Sb. WTO uvádí jako hlavní důvod jejího přijetí narůstající objem obchodu s komoditami, jichž se dotýkala práva duševního vlastnictví, v prostředí, v němž se rozsah ochrany a vymahatelnosti práv plynoucích z duševního vlastnictví lišil stát od státu. Tento stav vedl postupně k napětí v mezinárodních ekonomických vztazích.⁹⁸ Přijetím dohody si členské státy WTO kladou za cíl zmenšit deformace a překážky mezinárodního obchodu, podporovat účinnou a přiměřenou ochranu práv k duševnímu vlastnictví a zajistit, aby opatření a postupy k dodržování práv duševního vlastnictví se samy o sobě nestaly překážkami oprávněného obchodu.⁹⁹ *„Zatímco řada smluv spravovaných WIPO (včetně těch, na něž TRIPS odkazuje – např. RÚB), obsahuje ustanovení mající povahu self-executing (přímo použitelné), tedy pravidla, jichž se subjekt může dovolat u národního soudu, TRIPS lze naopak označit za mezinárodní smlouvu s naprostou převahou ustanovení postrádajících povahu self-executing. Tím se význam TRIPS přesouvá do roviny mezinárodního práva veřejného vůči členům WTO.“*¹⁰⁰

Pro členské státy WTO se TRIPS stala závaznou dne 1. ledna 1996. Rozvojovým zemím bylo stanoveno přechodné období 4 až 10 let, během, kterého měly přizpůsobit své zákonodárství požadavkům dohody. Po uplynutí těchto lhůt se ustanovení dohody stávají vymahatelnými i v zemích, které svoji legislativu v souladu s dohodou neupravily.

Dohoda TRIPS *„vychází z toho, že dosavadní úprava ochrany práv k duševnímu vlastnictví je z hlediska mezinárodního obchodu nedostatečná, a to jak pokud jde o úpravu vnitrostátní (v řadě států je zákonodárství nedokonalé nebo chybí), tak pokud jde o úpravu mezinárodní, kterou jsou vázány převážně pouze vyspělé státy a která je rovněž v některých ohledech nedostatečná. Kromě toho nebyly vytvořeny účinné prostředky k vynucení mezinárodních závazků.“*¹⁰¹ TRIPS stanoví minimální úroveň

⁹⁸ viz http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm7_e.htm

⁹⁹ viz preambule TRIPS

¹⁰⁰ DOBŘIČHOVSKÝ, Tomáš. Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a aktivit WIPO. 1. vydání. Praha : Linde, 2004. Str. 36-37. ISBN 978-80-72014-67-5.

¹⁰¹ Tamtéž.

ochrany práv plynoucích z duševního vlastnictví, kterou musí poskytnout každý člen ostatním členů WTO.¹⁰² Dohoda TRIPS se dotýká 5 základních témat:

- způsobů uplatňování a použitelnosti základních zásad GATT 1994 a mezinárodních dohod o duševním vlastnictví;
- zajištění poskytování přiměřené ochrany práv duševního vlastnictví souvisejících s obchodem;
- zajištění přiměřeného vynucování práv duševního vlastnictví členskými státy WTO;
- zajištění předcházení a řešení sporů o duševní vlastnictví mezi členskými státy WTO;
- stanovení přechodných opatření během zavádění systému přijatého TRIPS usilujících o plnou účast členských států na výsledcích jednání.

Dohoda TRIPS si klade za cíl podporovat vztah mezi WTO a WIPO (mezi těmito dvěma subjekty byla podepsána dohoda o spolupráci) a jinými mezinárodními organizacemi, jichž se předmět úpravy dohody dotýká. Na druhou stranu „*je přitom potřebné zdůraznit, že TRIPS se nedotýká ustanovení platných mezinárodních úmluv, které spravuje WIPO*“¹⁰³, tedy ani RÚB. „*Dohoda TRIPS tak zavádí určitou dvojkolejnost právní regulace práv duševního vlastnictví, a to jak z hlediska instrumentů, tak institucionálně.*“¹⁰⁴ Jejím projevem je platná mezinárodní úprava soukromoprávního charakteru prvotně zakotvená RÚB, následována dalšími úmluvami, převážně pod správou WIPO, a zároveň úprava převážně veřejnoprávního charakteru zavedená dohodou TRIPS. Různými přístupy k ochraně práv k duševnímu vlastnictví se pak zabývají i instituce tyto smlouvy spravující – WIPO a WTO. Základními principy TRIPS jsou nediskriminace, minimální standardy ochrany práv, vnitrostátní vynucování práv duševního vlastnictví. V oblasti autorských práv inkorporuje ustanovení čl. 1 až 21 RÚB, mimo ustanovení týkající se autorských práv osobnostních. Mezi oprávněné subjekty řadí nejen autory, ale obecně všechny nositele autorských práv. Podrobněji k jednotlivým ustanovením TRIPS viz kapitoly 13, 16 a 17.

¹⁰² viz http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm7_e.htm

¹⁰³ KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika; RŮŽIČKA, Květoslav; a kolektiv. Právo mezinárodního obchodu. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. Str. 118. ISBN 978-80-7380-108-3.

¹⁰⁴ Tamtéž. Str. 119.

10. Autorskoprávní aspekty regionálních dohod o volném obchodu

Zakládání regionálních uskupení sledujících především výhody volného trhu vedlo rovněž k ovlivnění mezinárodního obchodu s uměleckými díly. Úmluvy mezi členskými státy se s rozmáhající hospodářskou důležitostí duševního vlastnictví ve svých textech věnovali i úpravě autorských práv. Došlo k odstranění cel a jiných omezení vzájemného obchodu, přičemž si členské státy zachovaly samostatné vnější obchodní a celní politiky.¹⁰⁵ Všechny regionální dohody jsou v zásadě v souladu s ustanoveními dohody TRIPS. Ne vždy však otázku duševního vlastnictví přímo řeší. Co do rozsahu úpravy práv k duševnímu vlastnictví, některé z dohod na dohodu TRIPS odkazují, některé obsahují i ustanovení nad její rámec. Některé z nich se pak výslovně hlásí i k dodržování standardů stanovených WCT.

10.1. EFTA

Evropské sdružení volného obchodu (European Free Trade Association, dále EFTA) bylo založeno v roce 1960 na základě přijetí Stockholmské úmluvy za účelem vytvoření protiváhy Evropskému hospodářskému společenství. Zakládajícími státy bylo Dánsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Švédsko, Švýcarsko a Velká Británie. Později k úmluvě přistoupil Island, Finsko a Lichtenštejnsko. Státy, které se později staly členy Evropského hospodářského společenství, od úmluvy tedy odstoupily. Dnes jsou členy sdružení pouze Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko. Úmluva zavádí mezi členskými státy zónu volného obchodu a vymezuje rámec společných hospodářských cílů.¹⁰⁶

10.2. EEA

Mezi EFTA (Island, Lichtenštejnsko, Norsko)¹⁰⁷ a Evropským společenstvím byla v portugalském Portu roku 1992 s účinností k 1. lednu 1994 uzavřena Dohoda o Evropském hospodářském prostoru (European Economic Area, EEA). Signatáři

¹⁰⁵ Tamtéž. Str. 127.

¹⁰⁶ Tamtéž. Str. 131

¹⁰⁷ Švýcarsko účast odmítlo v referendu konaném v roce 1992.

dohody jsou jmenované členské státy EFTA a členské státy EU. Dohoda zavádí společný vnitřní trh členských států, s výjimkou oblasti zemědělství a rybolovu a vnější obchodní politiky. Signatářské státy se zavazují dodržovat standardy dohody TRIPS a WCT.

10.3. CEFTA

Středoevropská zóna volného obchodu (Central European Free Trade Agreement – CEFTA) byla založena v roce 1992. Zakládajícími státy byla Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko. Později k dohodě přistoupily i další státy, např. Slovinsko, Rumunsko a Bulharsko. Státy, které později přistoupily k Evropskému hospodářskému sdružení, opět od dohody logicky odstoupily. Dnes jsou členskými zeměmi Albánie, Bosna a Hercegovina, Makedonie, Moldávie, Černá Hora a Kosovo.¹⁰⁸ V oblasti duševního vlastnictví si CEFTA klade za cíl zajistit odpovídající a účinnou ochranu duševního vlastnictví v souladu s mezinárodními normami, zejména v souladu s dohodou TRIPS.

10.4. NAFTA

Severoamerická dohoda o volném obchodu (NAFTA) byla přijata Kanadou, Mexikem a Spojenými státy americkými dne 7. října 1992 s účinností k 1. lednu 1994. Vzhledem k velikosti jí zasáhnutého trhu a objemu obchodů jí se řídící je považována za jednu z nejdůležitějších mezinárodních smluv týkajících se obchodu, a to i v oblasti obchodu s duševním vlastnictvím. Jednání o přijetí dohody započala později než přípravná jednání dohody TRIPS, ale proces jejího přijetí byl méně komplikovaný a rychlejší a v platnost tak vstoupila o rok dříve než dohoda Světové obchodní organizace. Koncepty a principy ustanovení o autorském právu tak NAFTA převzala z návrhu připravované dohody TRIPS. Dohoda zavádí volný pohyb zboží, služeb a kapitálu. Oblasti práv k duševnímu vlastnictví se věnuje ve své šesté části, kde stanoví povinnost každé smluvní strany poskytnout na svém území státním příslušníkům druhé smluvní strany přiměřenou a účinnou ochranu a vymahatelnost práv duševního vlastnictví (tedy i práv autorských), a zároveň zajistit, aby opatření k prosazování práv

¹⁰⁸ viz <http://www.cefta.int/>

k duševnímu vlastnictví se sama o sobě nestala překážkami oprávněného obchodu.¹⁰⁹ Pro zajištění náležité a účinné ochrany a vymáhání práv duševního vlastnictví stanovuje dohoda smluvním stranám minimální standardy. U autorských práv v rozsahu zakotveném RÚB.

10.5. MERCOSUR

Mercosur (Mercado Commun del Cono Sur, Jihoamerický společný trh) vznikl na základě dohody z Asunciónu podepsané dne 26. března 1991 Argentinou, Brazílií, Paraguají a Uruguají. Dohoda z Asunciónu vstoupila v účinnost 29. listopadu 1991 s cílem vytvořit zónu volného obchodu. Podpisem Protokolu v Ouro Preto 17. prosince 1994, který vstoupil v účinnost 1. ledna 1995, byl pak vytvořen společný jednotný trh. V roce 1997 byla přijata demokratická klauzule, která umožňuje přerušit ekonomickou kooperaci se státem, který porušuje demokratické zásady. Dnes jsou členskými státy Argentina, Bolívie, Brazílie, Paraguay, Uruguay a Venezuela, přidruženými státy Chile, Kolumbie, Ekvádor, Peru, Surinam a Guyana. Dle článku 1 dohody je jejím účelem podpora volného pohybu zboží a služeb mezi členskými státy, koordinace jejich hospodářských politik a harmonizace národní legislativy. Pro dosažení ekonomické integrace regionu jsou pak členské státy povinny přizpůsobit i své normy upravující práva k duševnímu vlastnictví. Vzhledem k velkým rozdílům v zákonodárství členských států jsou výsledky stále váhavé.¹¹⁰ Duševní vlastnictví dohoda explicitně upravuje v Protokolu o harmonizaci práv k duševnímu vlastnictví, který však zahrnuje pouze úpravu ochranné známky a zeměpisného označení.

¹⁰⁹ čl. 1701 NAFTA

¹¹⁰ HICKS, L., Laurinda; HOLBEIN, R., James. Convergence of National Intellectual Property Norms in International Trading Agreements. *The American University Journal of International Law and Policy*. 1997, číslo 12, s. 801. ISSN 0888-630X.

11. Autorskoprávní aspekty preferenčních dohod, vnitřního trhu a společné obchodní politiky EU

Mnohostranné a vícestranné dohody týkající se obchodních aspektů autorských práv doplňující systém dohod o ochraně autorských práv existujících v mezinárodních vztazích již od druhé poloviny devatenáctého století, mají, jak již bylo uvedeno výše, nepochybný vliv i na mezinárodní obchod s uměleckými díly. EU patří k nejvýznamnějším iniciátorům těchto dohod. Míra a efektivnost ochrany a vynucení autorských práv poskytuje výhodu nebo omezení obchodu s uměleckými díly a je proto stále významnější součástí i společné obchodní politiky EU. Obchodní aspekty práv k duševnímu vlastnictví byly Lisabonskou dohodou zahrnuty do výlučných kompetencí EU a byly pro ně nastoleny odpovídající procedury pro implementaci do národních legislativ členských států EU. Oblast práv k duševnímu vlastnictví je také součástí nově sjednaných nebo sjednávaných preferenčních obchodních dohod mezi EU a Koreou, Indií, Mercosurem a dalšími, směřujících k posílení obchodních vztahů, které v souladu s dohodou TRIPS (EU je signatářem TRIPS) poskytují minimální standardy ochrany práv autorských. EU na poli preferenčních obchodních dohod ovšem usiluje o vyšší standardy práv duševního vlastnictví, než jak jsou stanoveny v TRIPS a než je běžné u ostatních iniciátorů preferenčních obchodních dohod. Dohoda s Marokem např. uvádí: "Smluvní strany budou poskytovat vhodné a účinné prostředky ochrany práv duševního, průmyslového a obchodního vlastnictví, v souladu s nejvyššími mezinárodními standardy." Obdobně se k nejvyšším mezinárodním standardům v oblasti práv duševního vlastnictví hlásí i dohody mezi EU a Palestinou, EU a Tuniskem a EU a Mexikem. EU samotná je pak zavázána nejen k dodržování standardů stanovených dohodou TRIPS, ale i WCT, jejíž je rovněž smluvní stranou. Dohodou TRIPS i WCT jsou dále vázány preferenční obchodní dohody uzavřené mezi EU a Mexikem, EU a Spojenými státy americkými a EU a Jordánském.

Kořeny vnitřního trhu EU byly položeny již Římskými smlouvami z roku 1957. Jejich první reálné dopady přišly v roce 1968, kdy byly odstraněny cla a kvóty v obchodu mezi členskými státy a byl zaveden společný celní sazebník pro obchod členských států s třetími zeměmi. V roce 1987 došlo k přijetí Jednotného evropského aktu, na základě kterého začal jednotný vnitřní trh EU fungovat od roku 1993.

Dle principů vnitřního trhu, je tedy možné každé dílo vytvořené v souladu se zákonem jednoho členského státu uvést na trh ve všech státech ostatních.

Společná obchodní politika přitom umožňuje EU hájit její zájmy a představy o mezinárodním obchodu v rámci WTO a multilaterálních obchodních jednáních. Jde o výlučnou pravomoc EU, ale, i když to zde není výslovně uvedeno, vyjma obchodu kulturními, audiovizuálními, sociálními, vzdělávacími a zdravotnickými službami. Členské státy mají relativně samostatné pravomoci v otázkách exportní politiky, mohou uzavírat mezinárodní smlouvy dotýkající se společné obchodní politiky, pokud jejich předmět není výslovně obchodní.¹¹¹

Vnitřní trh a společnou obchodní politiku týkající se duševního vlastnictví upravují především čl. 36, 114, 118 a 207 Smlouvy o fungování EU.

Členské státy mohou přijímat zákazy nebo omezení dovozu, vývozu nebo tranzitu odůvodněné mimo jiné ochranou národního kulturního pokladu, jenž má uměleckou, historickou nebo archeologickou hodnotu. Tyto zákazy nebo omezení však nesmějí sloužit jako prostředky svévolné diskriminace nebo zastřeného omezování obchodu mezi členskými státy.¹¹²

SFEU hovoří o sblížení právních předpisů k dosažení cílů pro tvoření a fungování vnitřního trhu.¹¹³ V rámci vytvoření nebo fungování vnitřního trhu pak mají být přijata opatření o vytvoření evropských práv duševního vlastnictví, která zajistí jednotnou ochranu práv duševního vlastnictví v Unii, a o zavedení jejich centralizovaného režimu pro udělování oprávnění, koordinaci a kontrolu.¹¹⁴

Společná obchodní politika se zakládá na jednotných zásadách, a to výslovně, i pokud jde o obchodní aspekty duševního vlastnictví. Při sjednávání a uzavírání dohod týkajících obchodních aspektů duševního vlastnictví musí Rada rozhodovat jednomyslně, pokud dané dohody obsahují ustanovení, pro která je při přijímání vnitřních předpisů vyžadována dle SFEU jednomyslnost.¹¹⁵

¹¹¹ SVOBODA, Pavel. Úvod do evropského práva. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2010. Str. 287. ISBN 978-80-7400-313-4.

¹¹² čl. 36 SFEU

¹¹³ čl. 114 SFEU

¹¹⁴ čl. 118 SFEU

¹¹⁵ čl. 207 SFEU

12. Aplikace autorskoprávních předpisů

Aplikace předpisů autorského práva na konkrétní případy se řídí několika zásadními principy. Základní je vždy právní úprava vnitrostátní, dále úprava autorských práv přijatá mezinárodními smlouvami, případně přijatá dvou a vícestrannými dohodami, kterými jsou státy vázány. Mezinárodní autorskoprávní úprava v posledních desetiletích doznala značné unifikace, přesto stále poskytuje značný prostor pro autonomní vnitrostátní úpravu, kterou je tedy třeba pečlivě zkoumat. Lze tedy říci, že mezinárodní dohody, jejichž předmětem je úprava autorskoprávních vztahů jako je Bernská úmluva, TRIPS a Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském, stanoví rámce autorskoprávní úpravy, lze ji však aplikovat s převahou v souvislostech a s ohledem k vnitrostátnímu zákonodárství. Nutné je také opět zdůraznit, že zatímco smlouvy spravované WIPO mají povahu „self-executing“ a jsou tedy přímo aplikovatelné a plnění jejich ustanovení se mohou členské státy přímo dovolávat, TRIPS je smlouvou převážně veřejnoprávní, s převahou ustanovení přímý účinek postrádajících.

12.1. Princip teritoriality

Dle zásady teritoriality autorského práva je poskytována ochrana uměleckým dílům, resp. nositelům autorských práv k nim primárně vnitrostátními právními předpisy. Předmět ochrany, rozsah autorských práv a způsob jejich ochrany se řídí vnitrostátními předpisy státu, na jehož území se ochrana uplatňuje (zásada *lex loci protectionis*). Vnitrostátní předpisy určují, zda je konkrétní umělecké dílo v konkrétní zemi předmětem ochrany autorského práva či nikoliv, určují možnost či nemožnost převodu majetkových autorských práv a vymezují výjimky a omezení autorského práva. Ochrana uměleckého díla je tedy v tomto smyslu nezávislá na ochraně ve státě původu díla a na státní příslušnosti toho subjektu, který autorské dílo užil.

12.2. Princip formální reciprocity

Základem cizineckého režimu v oblasti autorských práv mezi signatáři autorskoprávních mezinárodních úmluv je princip formální reciprocity (tzv. principu národního zacházení neboli asimilace), kdy státy v poměru vzájemnosti nečiní v oblasti

autorských práv rozdílu mezi státními příslušníky vlastními a cizími. Vnitrostátní autorskoprávní normy se vztahují na tuzemské státní příslušníky a zároveň ve stejném znění a rozsahu i na cizince ze smluvních států příslušníky autorskoprávních mezinárodních úmluv. Tento princip se projevuje např. v ustanovení čl. 5 odst. 1 RÚB stanoví, že autoři mají ve vztahu k dílům, pro něž jsou chráněni podle RÚB, v ostatních státech BU kromě státu původu díla práva, která příslušné zákony již přiznávají nebo v budoucnu přiznají jejich občanům, jakož i práva zvlášť přiznaná touto RÚB. Podrobněji viz kapitola 13 a kapitola 16.2.1.

12.3. Minimální standardy

Postupem mezinárodní unifikace autorských práv došlo k zakotvení určitých minimálních standardů autorských práv, jimž má být vnitrostátními předpisy signatářských států úmluv je zakotvujících poskytována ochrana. Ohledně předmětu ochrany, majetkových práv autorů a výjimek a omezení autorského práva existují určité standardy stanovené mezinárodními úmluvami, které stanovují limity jejich minimální ochrany a zároveň tím vymezují signatářským státům hranice možné autonomní vnitrostátní úpravy. Charakteristickým rysem mezinárodní autorskoprávní úpravy jsou právě tyto standardy, které mohou oprávnění nositelé autorských práv minimum práv vymáhat u vnitrostátních soudů signatářských zemí. Tyto minimální standardy přitom nemusí být aplikovány v čistě vnitrostátním kontextu. V RÚB jde např. o právo autora na nedotknutelnost díla, výlučné právo s dílem nakládat a přeložit jej. Minimální standardy autorských práv mimo RÚB stanovuje i TRIPS a VÚA. Uspořádání a sladění národních legislativ s ustanoveními vymezujícími mezinárodní standardy autorských je podmínkou a závazkem jejich signatářských zemí. Členské státy však nejsou omezeny v eventuálním přijetí jejich přísnější ochrany.

13. Aplikace mezinárodních předpisů

13.1. Aplikace RÚB

RÚB chrání autorská práva:

- autorů, kteří jsou občany některého ze států BU, pro svá díla, ať již uveřejněná¹¹⁶ či nikoli (čl. 3 odst. 1 písm. a RÚB),
- autorů, kteří nejsou občany některého ze států BU, pro svá díla poprvé uveřejněná v některém z těchto států nebo současně ve státě, který není členem BU, a ve státě BU (čl. 3 odst. 1 písm. b RÚB),
- autorů, kteří nejsou občany některého ze států BU, avšak mají v některém z nich své trvalé bydliště (čl. 3 odst. 2 RÚB),
- autoři filmových děl, jejichž výrobce má sídlo nebo trvalé bydliště v některém ze států BU (čl. 4 písm. a RÚB), i když nejsou splněny podmínky dle čl. 3 RÚB, a
- autorů děl architektonických děl zbudovaných ve státě BU anebo děl umění grafického a výtvarného, jež tvoří součást budovy umístěné ve státě BU (čl. 4 písm. b RÚB), i když nejsou splněny podmínky dle čl. 3 RÚB.

Autoři mají ve vztahu k dílům, pro něž jsou chráněni podle RÚB, v ostatních signatářských státech kromě státu původu díla práva přiznaná jejich občanům, a práva zvláště přiznaná touto úmluvou. Ochrana ve státě původu se řídí jeho vnitrostátním právem.¹¹⁷ Není-li autor občanem státu původu díla, má v něm stejná práva jako autoři, kteří jsou jeho občany. Nechrání-li některý stát, který není členem BU, dostatečně díla

¹¹⁶ „Uveřejněnými díly“ se rozumí díla vydaná se svolením jejich autorů, ať již rozmnoženiny byly zhotoveny jakýmkoli způsobem, pokud nabídka takových rozmnoženin uspokojuje, s ohledem na povahu díla, přiměřené potřeby veřejnosti. Za uveřejnění díla se výslovně nepovažuje vystavení díla výtvarných umění. Za uveřejněné současně v několika státech se dílo se považuje, jestliže vyšlo ve dvou nebo více státech v rozpětí třiceti dnů od svého prvního uveřejnění.“

¹¹⁷ „Za stát původu se pokládá: a) u děl uveřejněných poprvé ve státě Unie tento stát; jde-li však o díla uveřejněná současně ve více státech Unie, které poskytují různou dobu ochrany, ten z nich, jehož právní řád poskytuje nejkratší dobu ochrany, b) u děl uveřejněných současně ve státě, který není členem Unie, a ve státě Unie tento stát Unie, c) u neuveřejněných děl nebo u děl poprvé uveřejněných ve státě, který není členem Unie, bez současného uveřejnění v některém státě Unie stát Unie, jehož je autor občanem s tím, že jde-li o architektonická díla zbudovaná ve státě Unie anebo o díla umění grafického a výtvarného, jež tvoří součást budovy umístěné ve státě Unie, je státem původu tento stát.“

autorů, kteří jsou občany některého ze států BU, může tento stát BU omezit ochranu děl, jejichž autoři jsou v době prvního uveřejnění svých děl občany onoho státu a nemají své trvalé bydliště v některém ze států BU.¹¹⁸

13.2. Aplikace TRIPS a WCT

Výše uvedené vymezení stanovené Bernskou úmluvou spadá pod ustanovení inkorporovaná do Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví i do Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském, a tyto jsou tedy aplikovány na stejnou skupinu autorů, resp. děl.

¹¹⁸čl. 6 odst. 1 RÚB

14. Aplikace unijních předpisů

Podle zásady nadřazenosti má evropské právo vyšší váhu než vnitrostátní právní předpisy členských států. Zásada nadřazenosti platí závazně pro všechny evropské akty. Členské státy tak nesmějí uplatňovat vnitrostátní pravidlo, které je v rozporu s evropským právem (Flaminio Costa v. E.N.E.L, rozsudek ESD č. 6/64). Podle zásady přímého účinku a uplatňování evropského práva dochází k přímé účinku evropských právních norem na jednotlivce, občany EU (Van Gend en Loos v. Netherlands Fiscal Administration rozsudek, rozsudek ESD č. 26/62). Dle Prohlášení č. 17 Lisabonské smlouvy pak: „v souladu s ustálenou judikaturou Soudního dvora Evropské unie mají Smlouvy (SEU a SFEU) a právo přijímané Unií na základě Smluv přednost před právem členských států, za podmínek stanovených touto judikaturou“.

Unijní úprava co do aplikace právních norem, resp. právních řádů, v otázce závazkových vztahů, staví na dvou stěžejních přímo použitelných předpisech, kterými jsou Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II) a Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I), která obsahují kolizní úpravu pro smluvní a mimosmluvní závazkové vztahy občanského a obchodního práva a jak dále uvádím, jsou aplikovatelná i v případech kolize národních úprav autorských práv.

14.1. Nařízení Řím II

V případě kolize právních řádů se nařízení Řím II vztahuje na mimosmluvní závazkové vztahy občanského a obchodního práva. Toto nařízení se použije ve všech členských státech kromě Dánska. Jeho cílem není harmonizace hmotného práva členských států v oblasti mimosmluvních závazků, ale harmonizace jejich právních předpisů v případě kolize právních řádů. Právo určené na základě tohoto nařízení se použije bez ohledu na to, zda je právem některého z členských států.

Při porušení práv autorských je dle čl. 8 Řím II rozhodným právem pro mimosmluvní závazkové vztahy, které vznikají z těchto práv, právo země, pro kterou je uplatňována jejich ochrana. Rozhodným právem pro mimosmluvní závazkové vztahy,

keré vznikají z porušení unijního práva duševního vlastnictví, je v otázkách neupravených příslušným aktem EU právo země, ve které k tomuto porušení došlo. Rozhodné právo určené tímto nařízením nelze vyloučit dohodou o volbě práva.

14.2. Nařízení Řím I

Nařízení Řím I se vztahuje na smluvní závazkové vztahy v občanských a obchodních věcech v případě kolize právních řádů, tedy i na závazkové vztahy vycházející z práva autorského, licenční smlouvy a příp. i již zmiňované svolení k užití, tedy jednostranného projevem vůle. Řím I je univerzálně použitelný, právo určené na základě tohoto nařízení se použije bez ohledu na to, zda je právem některého z členských států, či nikoli (čl. 2 Řím I). Smluvní závazkový vztah se dle obecného pravidla nařízení řídí právem, které si strany zvolí, přičemž si strany mohou zvolit právo rozhodné pro celou smlouvu nebo pouze pro její část (čl. 3 odst. 1 Řím I). Pokud strany souhlasí, může se rozhodné právo kdykoli změnit (čl. 3 odst. 2 Řím I). Volba práva je považována za základ autonomie vůle stran v rámci mezinárodního obchodu. V případě, že všechny ostatní prvky pro situaci významné se v okamžiku volby nacházejí v jiné zemi než v zemi, jejíž právo bylo zvoleno, není volbou práva, kterou strany učinily, dotčeno použití ustanovení práva této jiné země, od nichž se nelze smluvně odchýlit (čl. 3 odst. 3 Řím I). V případě, že se všechny ostatní prvky pro situaci významné nacházejí v okamžiku volby práva v jednom nebo více členských státech, není volbou jiného rozhodného práva stranami, než je právo členského státu, dotčeno použití těch ustanovení práva Společenství, případně v podobě, v jaké je provedeno v členském státě sídla soudu, od nichž se nelze smluvně odchýlit (čl. 3 odst. 4 Řím I). Jelikož Řím I neobsahuje speciální ustanovení pro práva duševního vlastnictví, bude v míře, ve které nebylo právo rozhodné pro smlouvu zvoleno dle čl. 3 Řím I, právem rozhodným ve věcech duševního vlastnictví právo země, v níž má strana, která je povinna poskytnout plnění charakteristické pro smlouvu, své obvyklé bydliště (čl. 4 odst. 1 a 2) nebo právem země, s níž je smlouva nejúžeji spojena (čl. 4 odst. 4 Řím I).

15. Aplikace autorského zákona

Dle principu teritoriality autorských práv se ustanovení AutZ vztahují na díla autorů, kteří jsou státními občany České republiky, ať byla vytvořena nebo zveřejněna kdekoli. Na díla cizích státních příslušníků a osob bez státní příslušnosti se ustanovení AutZ vztahují, pokud tak stanoví mezinárodních smlouvy, jimiž je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny ve Sbírce zákonů České republiky, a není-li jich, je-li zaručena vzájemnost. Není-li splněna žádná z podmínek výše uvedených, vztahuje se AutZ na díla autorů, kteří nejsou státními občany České republiky, byla-li poprvé v České republice zveřejněna, anebo má-li zde autor (resp. nositel autorských práv) své bydliště. Trvání práva u děl cizích státních příslušníků přitom nemůže být delší než ve státu původu díla.¹¹⁹

Zákon o mezinárodním právu soukromém pak k aplikaci předpisů autorského práva uvádí: „Práva duševního vlastnictví se řídí právním řádem státu, který tato práva přiznává a poskytuje jim ochranu.“¹²⁰ „Vyslovuje se zde samozřejmá skutečnost plynoucí z principu teritoriality práv duševního vlastnictví. U těchto práv nepřichází v úvahu výběr rozhodného práva z několika potenciálně použitelných právních řádů. V zásadě právo k duševnímu vlastnictví přísluší oprávněnému jen na území státu, jehož právní řád toto právo poskytuje a chrání. Je zde určitý rozdíl proti věcným právům, která mají absolutní povahu. I když nehmotný statek je obvykle výsledkem tvůrčí duševní činnosti, jako předmět práva je vytvářen právním řádem konkrétního státu pro oblast tohoto právního řádu. (...) Příslušné právo se tak zásadně řídí, jak co do svého vzniku, zániku, tak i obsahu, včetně možnosti nakládat s ním, poskytovat jinému oprávnění k jeho využívání, převádět je atd., právním řádem státu, který právo přiznává a poskytuje mu na svém území ochranu. Ve shodě s některými zahraničními úpravami není na závadu vyjádřit tuto skutečnost výslovně v právní normě. Pokud se týká rozhodného práva pro smluvní závazkové vztahy upravující nakládání s předměty chráněnými právy duševního vlastnictví, použije se pro jeho určení ustanovení čl. 3,

¹¹⁹ § 107 AutZ

¹²⁰ § 80 ZMPS

popřípadě čl. 4 nařízení Řím I. Pro určení rozhodného práva pro mimosmluvní závazkové vztahy, použije se kolizní ustanovení čl. 8 nařízení Řím II.¹²¹

„Použití určovatel *lex loci protectionis* vychází ze skutečnosti, že s právem duševního vlastnictví disponuje oprávněný na území státu, který jej poskytuje a chrání. Dále § 80 ZMPS reflektuje použití tohoto hraničního určovatele v čl. 8 nařízení Řím II.

Zahraniční úpravy používají pro práva duševního vlastnictví různé hraniční určovatele. (...) Příklady používaných hraničních určovatelů jsou následující: místo představení veřejnosti, nebo právní řád autora (Rumunsko), právní řád státu poskytující ochranu nehmotnému statku (Turecko, Švýcarsko, Maďarsko), právní řád státu porušení práva k nehmotnému statku (Rakousko, Turecko – v případě dohody stran), právní řád *lex fori* (Švýcarsko), anebo právní řád místa užívání práva k nehmotnému statku (Rakousko).¹²²

ZMPS upravuje rovněž výjimečné a podpůrné určení rozhodného práva. „Ustanovení § 24 ZMPS v odstavci 1 umožňuje za podmínek v něm stanovených upustit od použití práva, které by se jinak mělo použít podle kolizních ustanovení zákona, a použít jiné právo. Abstraktní právní normy nemohou dle znění tohoto ustanovení předvídat a postihnout všechny mimořádné situace, které se mohou v soukromoprávních poměrech v mezinárodních vztazích v životní a společenské realitě vyskytnout. Mohlo by se tak stát, že by použití určitého práva podle kolizních ustanovení zákona přikře odporovalo legitimnímu očekávání účastníků. Ustanovení tak umožňuje poskytnout stranám spravedlivé řešení při určení a použití rozhodného práva prostřednictvím tzv. rozumného uvážení. Jedná se však o výjimečné případy. Ustanovení odstavce 2 postihuje případy možných mezer v zákonné úpravě, které nelze předem stejně jako v situacích dotčených v odstavci 1 předvídat a stanoví použití práva, které je s nimi v nejužším vztahu, ledaže pro ně strany zvolily nebo jinak označily použití určitého práva.“¹²³

¹²¹ Důvodová zpráva k návrhu k návrhu zákona č. 91 ze dne 25. ledna 2012 o mezinárodním právu soukromém. Dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-k-ZMPS.pdf>

¹²² DOBIÁŠ, Petr; a kolektiv. Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář. Podle právního stavu k 1. lednu 2014. 1. vydání. Praha : Leges, 2013. Str. 305-306. ISBN 978-80-87576-94-6.

¹²³ Důvodová zpráva k návrhu k návrhu zákona č. 91 ze dne 25. ledna 2012 o mezinárodním právu soukromém. Dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-k-ZMPS.pdf>

16. Minimální standardy ochrany autorských práv

Základní principy a minimální standardy autorských práv jako první obsahovala Bernská úmluva. Tyto se posléze staly základním rámcem při přijímání národních autorskoprávních předpisů zákonodárci signatářských států a pro vývoj autorského práva a unifikaci autorskoprávní ochrany byly opravdovým milníkem. Tyto minimální standardy byly rozšiřovány s postupným technologickým a společenským vývojem, ovšem ne všechny signatářské země vždy přistoupily k revidovaným zněním úmluvy. Znění přílohy Bernské úmluvy také umožňuje přistoupivším rozvojovým zemím, aby v rámci desetiletého přechodného období uplatňovaly opatření k ochraně autorských práv v rámci svých reálných možností vycházejících z hospodářské situace a kulturních a sociálních potřeb.

TRIPS stanovuje rovněž minimální standardy v ochraně práv duševního vlastnictví, a to v širším rozsahu než Bernská úmluva. Co se týká ochrany práv autorských, odkazuje však co do obsahu a rozsahu na Bernskou úmluvu. Důležité je její obchodní zaměření a vytvoření účinného systému vymáhání autorských práv v ní inkorporovaných. Vyspělé státy byly touto Dohodou zavázány od 1. ledna 1996. Rozvojovým zemím bylo stanoveno přechodné období 4 až 10 let, během, kterého měly přizpůsobit své zákonodárství požadavkům dohody. Po uplynutí těchto lhůt se ustanovení dohody stala vymahatelnými i v zemích, které svoji legislativu v souladu s dohodou neupravily. V porovnání s mezinárodními smlouvami, které spravuje WIPO, má TRIPS z hlediska počtu členů širší pokrytí, a to především mezi rozvojovými zeměmi, které nejsou členy těchto mezinárodních smluv. Na druhé straně nezahrnuje některé významné státy, které jsou signatáři smluv WIPO.

Smlouva WCT stejně jako TRIPS odkazuje co do obsahu a rozsahu minimálních standardů práv na Bernskou úmluvu. Na rozdíl od TRIPS však i minimální standardy autorského práva rozšiřuje a přizpůsobuje technologickým a společenským změnám, které od dob poslední revize Bernské úmluvy nebyly do mezinárodního práva autorského promítnuty.

16.1. Předmět ochrany autorského práva

16.1.1. Předmět ochrany autorského práva dle RÚB

Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl ve svém článku 2, odstavec 1 uvádí: „výraz „literární a umělecká díla“ zahrnuje všechny výtvořiny z literární, vědecké a umělecké oblasti, bez ohledu na způsob nebo formu jejich vyjádření jako: knihy, brožury a jiná díla písemná; přednášky, proslovy, kázání a jiná díla téže povahy; dramatická nebo hudebně dramatická díla; choreografická díla a pantomimy; hudební skladby s textem nebo bez textu; filmová díla, jimž jsou postavena na roveň díla vyjádřená způsobem obdobným filmu; díla kreslířská, malířská, architektonická, sochařská, rytecká, litografická; fotografická díla, jimž jsou postavena na roveň díla vyjádřená způsobem obdobným fotografií; díla užitého umění; ilustrace, zeměpisné mapy; plány, náčrty a plastická díla zeměpisná, místopisná, architektonická nebo vědecká“. Odstavec 2 tohoto článku však vyhrazuje signatářům možnost toto vymezení omezit vnitrostátním zákonodárstvím: „literární a umělecká díla anebo jedna nebo více kategorií z nich nemusí být chráněny, nejsou-li zachyceny na hmotný záznam. Zákonodárstvím signatářských států se vyhrazuje, aby upravily rozsah působnosti jejich zákonů na díla užitého umění a na průmyslové vzory a modely, jakož i podmínky, za nichž jsou taková díla vzory a modely chráněny. Pro díla, jež jsou ve státě původu chráněna pouze jako vzory a modely, lze se v jiném státě Unie dovolávat jen zvláštní ochrany, jaká se přiznává v tomto státě vzorům a modelům; neposkytuje-li se však v tomto státě taková zvláštní ochrana, budou tato díla chráněna jako díla umělecká“.

Jako díla umělecká tak chrání mj. díla kreslířská, malířská, architektonická, sochařská, rytecká, litografická, přičemž dává signatářům jejich zákonodárstvím možnost rozšířit ochranu na díla užitého umění a zároveň možnost vymezení uměleckých děl omezit, pokud umělecká díla nebudou zachycena na hmotný záznam.

16.1.2. Předmět ochrany autorského práva dle TRIPS

TRIPS inkorporuje ve věci předmětu ochrany autorských práv Bernskou úmluvu, resp. její pařížskou revizi: „Členové se přizpůsobí článkům 1 až 21 Bernské

úmluvy (1971) a příloze k ní.“¹²⁴ Autorskoprávní ochrana neposkytuje myšlenkám, postupům, výrobním metodám nebo matematickým pojmům jako takovým, nýbrž jejich vyjádření.¹²⁵

16.1.3. Předmět ochrany autorského práva dle WCT

V předmětu ochrany stejně jako TRIPS inkorporuje WCT ustanovení čl. 1 – 21 RÚB¹²⁶ a autorskoprávní ochranu neposkytuje myšlenkám, postupům, výrobním metodám nebo matematickým pojmům jako takovým, nýbrž jejich vyjádření.¹²⁷

16.2. Majetková práva autorská

16.2.1. Majetková práva autorská dle RÚB

RÚB vyjmenovává majetková práva autora poněkud chaotickým způsobem odrážejícím historii přijímaných změn. Práva byla přidávána postupně podle technologického a společenského vývoje. Autorům přiznává práva na udílení souhlasu k rozmnožování, překladu, citaci, veřejnému provozování a provedení, vysílání, veřejnému sdělování, veřejnému přednášení, zpracování, úpravám nebo jiným změnám svých děl. Z toho se autorů uměleckých děl týkají následující.

RÚB v první řadě připisuje autorům uměleckých děl výlučné právo udílet svolení k rozmnožování těchto děl jakýmkoli způsobem nebo v jakékoli podobě, a to po celou dobu trvání práv k původnímu dílu. Zákonodárství signatářských států vyhrazuje možnost dovolit rozmnožování těchto děl v určitých zvláštních případech třetím osobám, pokud takové rozmnožení nenarušuje normální využívání díla a nezpůsobuje neospravedlnitelnou újmu oprávněným zájmům autora (viz kapitola 16.3.1).

Autoři uměleckých děl mají dle RÚB rovněž výlučné právo udílet svolení k zpracování, úpravám nebo k jiným změnám svých děl.

Autorům RÚB dále zaručuje právo na odměnu při opětném prodeji uměleckého díla. Autor nebo po jeho smrti osoby nebo instituce oprávněné podle vnitrostátního

¹²⁴ čl. 9 odst. 1 TRIPS

¹²⁵ čl. 9 odst. 2 TRIPS

¹²⁶ čl. 4 WCT

¹²⁷ čl. 2 WCT

zákonodárství mají, pokud jde o originály uměleckých děl, nezczitelné právo na podíl z výtěžku prodejů díla následujících po prvním převodu vlastnictví uskutečněném autorem díla. Tuto ochranu lze požadovat ve státě BU, jen tehdy, jestliže ji připouští právní řád toho státu, k němuž autor přísluší, a v rozsahu, v jakém to dovoluje právní řád státu, kde se tato ochrana uplatňuje, přičemž způsob výběru a výši podílu určuje vnitrostátní zákonodárství.

Doba ochrany majetkových práv přiznaných RÚB trvá po dobu autorova života a padesát let po jeho smrti.¹²⁸ U děl anonymních nebo pseudonymních uplyne tato doba padesát let po tom, kdy bylo dílo oprávněně zpřístupněno veřejnosti. Nevzbuzuje-li však autorství k dílu pochyby, běží doba dle věty první tohoto odstavce. Prohlásí-li autor anonymního díla nebo pseudonymního díla svou totožnost v průběhu doby ochrany, běží ochrana doba rovněž dle věty první tohoto odstavce. Signatářské státy při tom nejsou povinny díla anonymní a pseudonymní chránit, lze-li předpokládat, že autor je již padesát let mrtev. RÚB rovněž vyhrazuje signatářským státům možnost stanovit dobu ochrany děl fotografických a užitého umění, pokud jsou chráněna jako díla umělecká, ne však kratší než v délce 25 let.¹²⁹

16.2.2. Majetková práva autorská dle TRIPS

Dohoda TRIPS stanoví rozsáhlejší minimální standardy majetkových práv než Bernská úmluva, ne však v oblasti práva autorského, tam se drží rozsahu Bernské úmluvy, jejíž články obsahující minimální standardy autorských práv inkorporuje. Nedochozí ovšem k inkorporaci autorských práv osobnostních: „Členové však nebudou mít práva nebo povinnosti podle dohody TRIPS, pokud jde o práva udělená podle článku 6 bis Bernské úmluvy nebo práva z něho odvozená.“¹³⁰

Dobu ochrany majetkových práv TRIPS neupravuje vzhledem k inkorporaci příslušné úpravy RÚB.

¹²⁸ čl. 7 odst. 1 RÚB

¹²⁹ čl. 7 odst. 4 RÚB

¹³⁰ čl. 9 odst. 1 TRIPS

16.2.3. Majetková práva autorská dle WCT

Tato smlouva (rovněž inkorporující minimální standardy RÚB) dále rozšiřuje minimální standardy stanovené Bernskou úmluvou. Výslovně zakotvuje výlučné právo autorů na rozšiřování (čl. 6 WCT)¹³¹, pronájem (čl. 7 WCT)¹³² a sdělování děl veřejnosti (čl. 8 WCT)¹³³. Pronájem děl se týká pouze počítačových programů, děl filmových a děl obsažených na zvukových záznamech, nikoli děl uměleckých.

Autorům uměleckých děl smlouva výslovně připisuje výlučné právo udílet svolení k zpřístupnění originálu nebo rozmnoženin svých děl prodejem nebo jiným převodem vlastnictví (právo na rozšiřování)¹³⁴, přičemž signatáři smlouvy nejsou omezeni ve volnosti stanovit si podmínky, za nichž se po takovémto prvním prodeji nebo jiném převodu vlastnictví uskutečněném se souhlasem autora, uplatní vyčerpání tohoto práva.

Dále upravuje právo na sdělování veřejnosti, které se oproti fragmentární úpravě Bernské úmluvy, ve které je taktéž zakotveno, týká i děl uměleckých jako je obrazové umění.¹³⁵ Právo se vztahuje i na interaktivní „on demand“ přenos prostřednictvím digitální sítě, tedy zpřístupnění díla veřejnosti po drátě nebo prostřednictvím bezdrátové sítě, aby veřejnost měla k dílům přístup podle své individuální volby.

Dobu ochrany majetkových práv smlouva WCT neupravuje vzhledem k inkorporaci příslušné úpravy Bernské úmluvy, zakazuje však uplatnění možnosti stanovení doby ochrany zákonodárstvím členských států u děl fotografických, na která se tak vztahuje obecná padesátiletá doba ochrany. Zde nutno však poznamenat,

¹³¹ „Autoři literárních a uměleckých děl mají výlučné právo udílet svolení k zpřístupnění originálu nebo rozmnoženin svých děl veřejnosti prodejem nebo jiným převodem vlastnictví.“

¹³² „Autoři (i) počítačových programů, (ii) filmových děl a (iii) děl obsažených na zvukových záznamech, jak jsou vymezeny ve vnitrostátních zákonech Smluvních stran, mají výlučné právo udílet svolení k obchodnímu pronájmu originálu nebo rozmnoženin svých děl veřejnosti.“

¹³³ „Bez újmy práv podle článků 11 odst. 1 bodu (ii), 11bis odst. 1 bodů (i) a (ii), 11ter odst. 1 bodu (ii), 14 odst. 1 bodu (ii) a 14bis odst. 1 Bernské úmluvy, mají autoři literárních a uměleckých děl výlučné právo udílet svolení k jakémukoli sdělování svých děl veřejnosti po drátě nebo bezdrátovými prostředky, včetně zpřístupňování svých děl veřejnosti takovým způsobem, že každý může mít přístup k těmto dílům na místě a v čase podle své individuální volby.“

¹³⁴ RÚB ani TRIPS toto právo vůbec nezmiňují.

¹³⁵ čl. 8 WCT

že v rámci unijní úpravy jsou všechna díla včetně fotografického, co se týká majetkových práv k nim, chráněna po dobu 70 let.

16.3. Výjimky a omezení autorského práva

V zájmu zachování přiměřené rovnováhy mezi zájmy autorů (nositelů autorských práv) a uživatelů děl chráněných autorskými právy jsou stanovena určitá omezení a výjimky týkající se autorských práv majetkových. V souladu s nimi pak mohou být tato díla použita bez souhlasu majitele práva, nebo bez ekonomické kompenzace.

Omezení a výjimky z autorského práva a práv s ním souvisejících se v jednotlivých vnitrostátních úpravách autorského práva liší dle společenských, ekonomických a historických podmínek. Mezinárodní smlouvy potvrzují tyto rozličné podmínky tím, že stanovují obecné podmínky pro uplatňování výjimek a omezení. Rozhodnutí o přijetí jednotlivých výjimek a omezení a jejich rozsahu ponechávají mezinárodní smlouvy na zákonodárství signatářských států.

Existují i tzv. minimální výjimky (minor reservations) z autorských práv, Jedná se zejména o výjimky ve vztahu k užití formou výkonu, přednesu, vysílání, zvukového a obrazového záznamu děl nebo jejich překladu, v případech stanovených vnitrostátními předpisy, např. během náboženských obřadů apod. V mezinárodních autorskoprávních předpisech tyto výjimky nejsou zakotveny, jsou chápány jako oprávněná součást vnitrostátních autorskoprávních úprav.

16.3.1. Výjimky a omezení autorského práva dle RÚB

„RÚB rozeznává dva druhy omezení majetkových práv autora, a to omezení kompenzovaná a omezení nekompenzovaná.“¹³⁶ V souvislostech české autorskoprávní úpravy se o nekompenzovaná užití jedná v případech volného užití (§ 30 AutZ) a zákonných licencí bezúplatných (§ 30a až 39 AutZ, vyjma § 37), nejedná-li se o rozmnožování za úplatu od zákazníka (copy shop), kdy jde o zákonnou licenci

¹³⁶ HUGENHOLTZ, P., Bernt; OKEDIJI, L. Ruth. Conceiving an International Instrument on Limitations and Exceptions To Copyright : Final Report. Institute for Information Law, University of Amsterdam, 2008. Str. 15. Dostupné také na:

http://www.ivir.nl/publications/hughenoltz/limitations_exceptions_copyright.pdf

úplatnou, tedy stejně jako u knihovní licence, zákonnou licenci úplatnou.¹³⁷

„Nekompenzovaná omezení užití děl jsou ta, za která autorovi nenáleží finanční náhrada. Bernská úmluva je upravuje v rámci ustanovení týkajících se projevů na veřejnosti¹³⁸, citací¹³⁹, užití pro vzdělávací účely¹⁴⁰, zpravodajského užití¹⁴¹, zpravodajského informování o aktuálních záležitostech¹⁴² a efemérních záznamů¹⁴³. Tato ustanovení povětšinou pouze stanoví možný způsob užití děl, jejich implementaci do vnitrostátních předpisů pak ponechávají na svobodné vůli signatářských států.“¹⁴⁴

Kompenzovaná omezení užití děl jsou a contrario ta, za která autorovi náleží finanční kompenzace (odměna).¹⁴⁵ V souvislostech české právní úpravy se jedná o tzv. zákonné licence úplatné, konkrétně pak o licenci knihovní a částečně i licenci rozmnožovací, jak bylo výše řečeno v této kapitole.

Bernská úmluva upravuje tzv. třístupňový test (three-step test)¹⁴⁶, který slouží k posouzení dovolenosti užití díla formou rozmnožování, a je ho tak možno označit za ustanovení vymezující dovolené omezení majetkových práv autora. Užití formou rozmnožování díla je tedy omezeno na splnění následujících podmínek:

1. jde o určitý zvláštní případ, který
2. nenarušuje normální/ běžné využívání díla a
3. nezpůsobuje neospravedlnitelnou újmu oprávněným zájmům nositele autorských práv k dílu.

¹³⁷ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel. Přehled práva duševního vlastnictví : česká právní ochrana. 1. vydání. Brno : Doplněk, 2006. Str. 41 a 42. ISBN 80-7239-198-4.

¹³⁸ čl. 2bis odst. 2 RÚB

¹³⁹ čl. 10 odst. 1 RÚB

¹⁴⁰ čl. 10 odst. 2 RÚB

¹⁴¹ čl. 10bis odst. 1 RÚB

¹⁴² čl. 10bis odst. 2 RÚB

¹⁴³ čl. 11bis odst. 3 RÚB

¹⁴⁴ HUGENHOLTZ, P., Bernt; OKEDIJI, L. Ruth. Conceiving an International Instrument on Limitations and Exceptions To Copyright : Final Report. Institute for Information Law, University of Amsterdam, 2008. Str. 15. Dostupné také na:

http://www.ivir.nl/publications/hughenoltz/limitations_exceptions_copyright.pdf

¹⁴⁵ HUGENHOLTZ, P., Bernt; OKEDIJI, L. Ruth. Conceiving an International Instrument on Limitations and Exceptions To Copyright : Final Report. Institute for Information Law, University of Amsterdam, 2008. Str. 15. Dostupné také na:

http://www.ivir.nl/publications/hughenoltz/limitations_exceptions_copyright.pdf

¹⁴⁶ čl. 9 odst. 2 RÚB

Jelikož kompenzovaná omezení užití nejsou imunní vůči třístupňovému testu, je třetí stupeň testu v podstatě omezením možnosti nekompenzovaného omezení užití díla.¹⁴⁷

Mimo výše zmíněná nekompenzovaná a kompenzovaná omezení užití děl BÚ výslovně upravuje právo na přiměřenou odměnu v rámci ustanovení týkajících se záznamu hudebních děl¹⁴⁸ a vysílání a veřejného sdělování děl¹⁴⁹.

16.3.2. Výjimky a omezení autorského práva dle TRIPS a WCT

Smlouvy TRIPS a WCT rozšiřují aplikaci třístupňového testu na stanovení dovolenosti užití díla prostřednictvím výkonu všech majetkových autorských práv, která zakotvují, tedy nejen na rozmnožování děl. Díky jeho zahrnutí do WCT, jejímž signatářem je EU, si třístupňový test našel cestu i do tzv. informační směrnice z roku 2001.

¹⁴⁷ HUGENHOLTZ, P., Bernt; OKEDIJI, L. Ruth. Conceiving an International Instrument on Limitations and Exceptions To Copyright : Final Report. Institute for Information Law, University of Amsterdam, 2008. Str. 24. Dostupné také na:

http://www.ivir.nl/publications/hughenoltz/limitations_exceptions_copyright.pdf

¹⁴⁸ čl. 13 odst. 1 RÚB

¹⁴⁹ čl. 11bis odst. 2 RÚB

17. Ochrana a vymahatelnost autorského práva na mezinárodní úrovni

Mezinárodní vývoj na poli ochrany a vymahatelnosti autorských práv je v posledních desetiletích opravdu dramatický. Je to především z důvodu vzrůstajícího pirátství, jenž se s technologickým pokrokem umožňujícím snadný přenos dat a vytvoření kopií děl chráněných autorským právem a právy s ním souvisejícími, stává stěžejním problémem porušování autorských práv. Dalším neméně významným důvodem je rapidní nárůst objemu mezinárodních obchodů s díly chráněnými autorskými právy a tím i jejich hospodářského významu. Mezinárodní dohody autorskoprávní přitom neobsahují dostatečnou a účinnou úpravu vymáhání autorských práv na mezinárodní úrovni. Odpovědnost v tomto ohledu přenášejí spíše na signatářské státy, které k vymáhání práv v nich stanovených povolávají. Vymahatelností autorských práv se zabývá především Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví a Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském.

17.1. Ochrana a vymahatelnost autorského práva dle RÚB

RÚB upravuje otázku vymahatelnosti práv nesystematicky a velmi okrajově pouze pro specifické případy. Z toho děl uměleckých se týká následující:

Článek 16 RÚB stanoví, že každá neoprávněně pořízená rozmnoženina díla může být ve státě Unie, kde dílo požívá ochrany, zabavena. To se vztahuje i na jeho rozmnoženiny pocházející ze státu, kde není dílo chráněno nebo ochrany pozbylo.¹⁵⁰

Článek 36 RÚB stanoví povinnost států BU učinit v souladu se svou ústavou opatření nutná k tomu, aby zajistily uplatňování této úmluvy, a považuje za dané, že stát, který se stane členem BU, je dle vnitrostátního práva s to uskutečňovat ustanovení RÚB.

Případný spor týkající se výkladu nebo uplatňování RÚB mezi dvěma nebo více signatářskými státy, který nebude vyřešen jednáním, může kterýkoli ze zúčastněných států předložit Mezinárodnímu soudnímu dvoru formou žádosti podané v souladu se statutem Soudního dvora, pokud se zúčastněné státy nedohodnou na jiném způsobu

¹⁵⁰ čl. 16 odst. 1 a 2 RÚB

řešení. Stát, který předkládá spor soudnímu dvoru, o tom informuje WIPO, která o tom informuje ostatní signatářské státy.¹⁵¹ Každý signatářský stát však při přístupu k RÚB mohl prohlásit, že se tímto ustanovením nepovažuje vázán a tak tomu bylo i v případě České republiky, která tímto ustanovením RÚB není vázána.

17.2. Ochrana a vymahatelnost autorského práva dle TRIPS

Významnou úpravu závazků smluvních států v oblasti vynucování práva na mezinárodní úrovni v řízení civilním, správním i trestním obsahuje dohoda TRIPS. Tato ustanovení však nejsou na rozdíl od smluv spravovaných WIPO vzhledem ke své veřejnoprávní povaze přímo použitelná.

Vymáhání práv je systematicky zařazeno do části III. TRIPS (čl. 41 – 61) nazvané Prostředky k dodržování práv k duševnímu vlastnictví. Nejprve jsou dohodou stanoveny určité obecné minimální požadavky na řízení. Dle ustanovení zde uvedených jsou členské státy povinny přizpůsobit svůj právní řád tak, aby zahrnoval řízení k dodržování práv, umožňující účinné kroky vůči jakémukoli porušování práv k duševnímu vlastnictví upravených dohodou TRIPS, urychlená opatření k nápravě zabraňující jejich porušování a opatření s odrazující účinkem vůči dalšímu porušování. Tato řízení přitom nesmí vytvářet překážky oprávněnému obchodu a musí poskytovat ochranu proti jejich zneužití. Řízení musí být spravedlivá a nestranná, rozhodnutí v nich učiněná musí být písemná a podložena důkazy, ke kterým se účastníci řízení měli možnost vyjádřit, a musí vůči nim být možnost odvolání. Řízení má být bez zbytečných průtahů, složitostí a nákladů.

17.2.1. Občanskoprávní řízení dle TRIPS

Pro občanskoprávní řízení jsou stanoveny minimální požadavky, jako je právo odpůrce na včasné písemné oznámení nároků nositele autorských práv, jeho právo na zastoupení nezávislým zástupcem, právo všech stran na zdůvodnění nároků a předložení všech důkazů a umožnění vymezení a ochrany důvěrných informací. Ohledně důkazů dále TRIPS stanoví pravomoc soudního orgánu nařídit, aby byl předložen protistranou důkaz, který se nachází pod její kontrolou, jestliže druhá

¹⁵¹ čl. 33 RÚB

strana předložila přiměřeně dostupné důkazy zdůvodňující její nároky. TRIPS rovněž poskytuje ochranu proti nečinnosti, kdy může být rozhodnuto pouze na základě doposud předložených informací, pokud byla stranám dána ve vztahu k nim možnost slyšení. Soudy mají pravomoc nařídít tato nápravná opatření a náhrady:

- soudní zákazy u zaviněného jednání (nárok zdržovací) (čl. 44 TRIPS)¹⁵²,
- odstranění z obchodní sítě (čl. 46 TRIPS) nebo odstranění z obchodní sítě a zničení nástrojů a materiálů sloužících k výrobě porušujícího zboží (čl. 46 TRIPS)¹⁵³,
- právo na informace (čl. 47 TRIPS)¹⁵⁴,
- náhrada škody (čl. 45 TRIPS)¹⁵⁵,
- náhrada nákladů řízení (čl. 48 TRIPS) a přiměřené odškodnění a náhrada nákladů řízení (zneužije-li žalobce řízení k poškození žalovaného) (čl. 48 TRIPS)¹⁵⁶.

17.2.2. Správní řízení dle TRIPS

Lze nařídít v rozsahu, v jakém lze nařídít řízení občanskoprávní a řídí se stejnými zásadami.

¹⁵² „Soudní orgány budou mít pravomoc nařídít straně, aby upustila od porušování, s cílem mimo jiné zabránit propuštění dováženého zboží, které zahrnuje porušení práv k duševnímu vlastnictví, do obchodní sítě v jejich pravomoci ihned po proclení takového zboží. Členové nejsou povinni udělit takovou pravomoc v souvislosti s chráněným předmětem získaným nebo objednaným nějakou osobou před tím, než se dozvěděla nebo měla dostatečné důvody vědět, že obchodování takovým předmětem by s sebou neslo porušování práv k duševnímu vlastnictví.”

¹⁵³ „Aby byl vytvořen účinný odstrašující prostředek proti porušování, budou mít soudní orgány pravomoc nařídít, aby zboží, jež shledaly jako narušující, bylo bez jakékoli náhrady odstraněno z obchodní sítě takovým způsobem, aby se předešlo jakémukoli poškození majitele práva nebo, pokud by to nebylo v rozporu se stávajícími ústavními předpisy, bylo zničeno. Soudní orgány budou mít rovněž pravomoc nařídít, aby materiál a nástroje, jež byly využívány převážně k vytvoření porušujícího zboží, byly bez jakékoli náhrady odstraněny z obchodní sítě takovým způsobem, aby se na nejmenší míru omezilo riziko dalšího porušování. Při zvažování těchto žádostí bude brán zřetel na nutnost přiměřenosti mezi závažností porušení a nařízeným opatřením k nápravě, jakož i na zájmy třetích stran.”

¹⁵⁴ „Členové mohou stanovit, že soudní orgány mají pravomoc nařídít porušovateli, aby oznámil majiteli práva totožnost třetích osob, zapojených do výroby a distribuce porušujícího zboží nebo služeb a jejich distribuční síť, pokud by to nebylo v nepoměru k závažnosti porušení.”

¹⁵⁵ „Soudní orgány budou mít pravomoc nařídít porušovateli, aby nahradil majiteli práva škodu, kterou majitel práva utrpěl v důsledku porušení svých práv k duševnímu vlastnictví porušitelem, jenž vědomě nebo s dostatečnými důvody měl vědět, že se dopustil porušení.”

¹⁵⁶ „Soudní orgány budou mít rovněž pravomoc nařídít porušovateli, aby zaplatil majiteli práva výdaje, jež mohou zahrnovat i příslušný honorář právního zástupce. V odůvodněných případech mohou Členové pověřit soudní orgány, aby nařídily vymáhání zisků a/nebo zaplacení předem stanovených náhrad škod, i když se porušitel dopustil porušení nevědomky nebo bez dostatečného důvodu vědět.”

17.2.3. Trestní řízení dle TRIPS

Přínejmenším v případech úmyslného porušení autorského práva v komerčním měřítku má být zavedeno trestní řízení a tresty.

Nápravná opatření zahrnují:

- „*Trest odnětí svobody a/nebo peněžité pokuty dostatečně vysoké, aby působily jako odstrašující prostředek, odpovídající úrovni trestů za trestné činy odpovídající závažnosti*“ (čl. 61, věta druhá TRIPS),
- „*ve vhodných případech rovněž zabavení, konfiskaci a zničení porušujícího zboží a jakéhokoliv materiálu a nástrojů využívaných převážně k páčení trestného činu*“ (čl. 61, věta třetí TRIPS).

Je nutné podotknout, že i trestněprávní předpisy se zakládají na principu teritoriality a státy tak mohou vykonávat trestní soudnictví pouze na svém území. Potírání trestné činnosti páchané v mezinárodním měřítku je nicméně společným zájmem států a jako takové je rovněž předmět mezinárodní úpravy, v rámci které jsou upraveny instituty vydání/ vyžádání osob do ciziny/ z ciziny na základě zatýkacího rozkazu a návazných opatření, odevzdání a převzetí trestní věci do ciziny/ z ciziny, dožádání právní pomoci, výkon rozsudků cizozemských soudů a převzetí/ odevzdání odsouzeného k výkonu trestu.

17.2.4. Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů WTO

Řešení sporů týkající se práv a povinností stanovených TRIPS je podřízeno obecným pravidlům řešení sporů WTO, která jsou obsažena v (Dispute Settlement Understanding, dále DSU), součásti Dohody o WTO. Signatářské státy a prostřednictvím nich i nositelé autorských práv mohou na základě Ujednání o pravidlech při řešení sporů využít procedury řešení sporů na komunitární úrovni. Základem řešení sporů jsou dle tohoto ujednání alternativní metody, konkrétně jmenované dobré služby (good offices), smířčí řízení (conciliation) a zprostředkování (mediation)¹⁵⁷. Orgán pro řešení sporů (Dispute Settlement Body, dále DSB) má pravomoc ustavit skupinu odborníků (panel) skládající se ze tří, případně pěti osob,

¹⁵⁷ čl. 5 DSU

k čemuž dochází v případě, kdy si to jedna ze stran sporu vyžádá a nerozhodne-li DSB o jeho neustanovení.¹⁵⁸DSU stanoví i možnost odvolání, a to k odvolacímu orgánu (Standing Appellate Body), skládajícího se ze 7 osob určených DSB.¹⁵⁹ Rozhodnutí musí být učiněno ve lhůtě 9 měsíců a v případě, že bylo podáno ve věci odvolání, ve lhůtě 12 měsíců od začátku řízení.¹⁶⁰

17.3. Ochrana a vymahatelnost autorského práva dle WCT

Smlouva ohledně ochrany a vymahatelnosti autorských práv zavazuje signatářské státy k přijetí přiměřené právní ochrany a účinných právních opatření týkajících se technických prostředků, jež používají autoři v souvislosti s výkonem svých práv podle této smlouvy nebo RÚB a které omezují nakládání s jejich díly, k němuž nedali svolení nebo které je zákonem zakázáno.¹⁶¹ Dále pak k přijetí přiměřené právní ochrany a účinných právních opatření proti osobám, které neoprávněně odstraní nebo pozmění elektronickou identifikaci¹⁶² práv, neoprávněně rozšiřují, dováží za účelem rozšiřování, vysílají nebo sdělují veřejnosti díla nebo rozmnoženiny děl s odstraněnou nebo pozměněnou elektronickou identifikací.¹⁶³

Smluvní strany WCT jsou zavázány přijmout v souladu se svými právními systémy opatření potřebná k zajištění provádění této smlouvy a zajistit, aby postupy uplatňování práv byly přístupné podle jejího právního řádu tak, aby umožňovaly účinnou žalobu proti každému aktu porušení práv upravených touto smlouvou, včetně urychlených nápravných opatření k zabránění porušování a k odškodnění, která mají představovat odstrašující prostředek proti porušování dalším.¹⁶⁴

¹⁵⁸ čl. 6 DSU

¹⁵⁹ čl. 17 DSU

¹⁶⁰ čl. 20 DSU

¹⁶¹ čl. 11 WCT

¹⁶²Elektronickou identifikací se rozumí informace identifikující dílo, autora díla, majitele práva k dílu, o údajích a podmínkách užití díla, čísla a kódy tuto informaci představující, je-li připojena k rozmnoženině díla, nebo se objevuje ve spojení se sdělováním díla veřejnosti.

¹⁶³ čl. 12 WCT

¹⁶⁴ čl. 14 WCT

18. Ochrana a vymahatelnost autorského práva na unijní úrovni

18.1. Směrnice o dodržování práv duševního vlastnictví

Na úrovni EU upravuje problematiku ochrany a vymahatelnosti autorských práv Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví.

Cílem této směrnice je sblížení právních systémů členských států tak, aby byla zajištěna vysoká, rovnocenná a stejnorodá úroveň ochrany vnitřního trhu. Směrnice poukazuje na rozdíly v ochraně práv duševního vlastnictví v rámci EU, které vedou k oslabení hmotného práva duševního vlastnictví a k roztržení vnitřního trhu v této oblasti způsobující ztrátu jistoty v obchodních kruzích na vnitřním trhu, důsledkem čehož je snížení investic do inovace a tvorby.

Členské státy jsou povinny stanovit opatření, řízení a nápravná opatření občanskoprávní a správní povahy¹⁶⁵ potřebná k zajištění dodržování práv duševního vlastnictví, která musí být spravedlivá a nestranná, nesmějí být nadměrně složitá nebo nákladná, nesmějí obsahovat nerozumné lhůty ani nesmějí mít za následek bezdůvodná zdržení. Musí být rovněž účinná, přiměřená a odrazující a musí být používána způsobem, který zabraňuje vzniku překážek právně dovoleného obchodu a poskytuje záruky proti jejich zneužití.

Osoby oprávněné žádat o použití opatření, řízení a nápravných opatření jsou nositelé práv duševního vlastnictví v souladu s použitelným právem a všechny ostatní osoby oprávněné užívat tato práva, zejména pak držitele licence, kolektivní správce práv duševního vlastnictví, kteří jsou řádně uznáváni jako osoby oprávněné zastupovat nositele práv duševního vlastnictví, a profesní subjekty ochrany práv, které jsou řádně uznávány jako osoby oprávněné zastupovat nositele práv duševního vlastnictví.

Směrnice stanovuje domněnku autorství pro účely použití opatření, řízení a nápravných opatření, dle které stačí k tomu, aby byl autor uměleckého díla, není-li

¹⁶⁵ Ve vhodných případech doporučuje tato směrnice jako prostředky zajišťující dodržování práv duševního vlastnictví také tresty.

prokázán opak, za takového považován a v důsledku toho oprávněn zahájit řízení o porušení práv, je-li jeho jméno uvedeno na díle obvyklým způsobem.

Dále směrnice obsahuje podrobná ustanovení týkající se důkazních prostředků, práva na informace, předběžných, zajišťovacích a nápravných opatření, opatření vyplývajících z rozhodnutí ve věci, náhrady škody a nákladů řízení.

Co se týká náhrady škody čl. 13 odst. 1 směrnice stanoví: „Členské státy zajistí, aby příslušné soudní orgány na žádost poškozeného nařídily porušovateli práv vykonávajícímu činnost, o níž věděl nebo rozumně vědět měl, že porušuje práva, zaplatit nositeli práv náhradu škody odpovídající skutečné újmě, kterou skutečně utrpěl v důsledku porušení práva. Při stanovení náhrady škody soudní orgány: a) přihlédnou ke všem vhodným aspektům, jako jsou nežádoucí hospodářské důsledky, včetně ztráty zisku, kterou poškozený utrpěl, k neoprávněným ziskům porušovatele práv a případně i k jiným než hospodářským hlediskům, jako je morální újma způsobená nositeli práv porušovatelem; nebo b) jako alternativu k písmenu a) mohou ve vhodných případech stanovit náhradu škody jako paušální částku na základě takových hledisek, jako je alespoň výše licenčních poplatků nebo poplatků, které by musely být zaplacený, kdyby porušovatel práv požádal o udělení oprávnění k užívání příslušných práv duševního vlastnictví.“ Dle čl. 13 odst. 2 směrnice pak: „Jestliže porušovatel při výkonu činnosti nevěděl ani rozumně nemohl vědět, že dochází k porušení práv, mohou členské státy stanovit, že soudní orgány mohou nařídít náhradu zisků nebo škod, které mohou být předem stanoveny.“ *„Do AutZ byla tato úprava náhrady škody transponována pouze do ustanovení § 40 odst. 4 AutZ¹⁶⁶. K němu se pak váže speciální úprava platná pro oblast kolektivní správy, konkrétně ustanovení § 100a odst. 1¹⁶⁷.“¹⁶⁸ Z důvodu těchto*

¹⁶⁶ „Právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení podle zvláštních právních předpisů zůstává nedotčeno; místo skutečně ušlého zisku se autor může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem.“

¹⁶⁷ „Kolektivní správce, popřípadě jím zastoupený nositel práv, nemůže uplatňovat zdržovací nárok [§ 40 odst. 1 písm. b)], ani nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení podle zvláštní úpravy tohoto zákona (§ 40 odst. 4) z neoprávněného zásahu do kolektivně spravovaného práva nebo ohrožení takového práva, pokud uživatel nebo osoba oprávněná hájit zájmy v ní sdružených uživatelů řádně a bez zbytečných průtahů vede s příslušným kolektivním správcem v souvislosti s takovým zásahem či ohrožením práva jednání směřující k uzavření smlouvy vyžadované tímto zákonem, nebo

ustanovení je patrné, že AutZ nepřistoupil a minimální a alternativní koncepci dle směrnice, ale přiznává nositelům práv ochranu výrazně silnější.¹⁶⁹

18.2. Nařízení Brusel I

Pravidla upravující příslušnost soudů v občanských a obchodních věcech v rámci EU zakotvuje Nařízení Rady č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Brusel I). Příslušnost je dána u soudu členského státu EU, ve kterém má bydliště žalovaný, bez ohledu na jeho státní příslušnost. Dohodnou-li se strany, z nichž alespoň jedna má bydliště v členském státě EU, na doložce o volbě příslušnosti soudu, je příslušný soud dle doložky. Dle tohoto nařízení musí být rozhodnutí vydané v členském státě EU bez zvláštního řízení uznáno a nesmí být v žádném případě přezkoumáváno ve věci samé.

Nařízení ovšem vyjmenovává i případy, ve kterých k uznání nedochází, a to např. je-li takové uznání zjevně v rozporu s veřejným pořádkem členského státu EU, v kterém se o uznání žádá. Vydání prohlášení vykonatelnosti cizího rozhodnutí má předcházet pouze formální kontrola rozhodnutí. Rozhodnutí má být vykonáno v jiném členském státě poté, co zde bylo na návrh kterékoli zúčastněné strany prohlášeno za vykonatelné. Proti rozhodnutí o návrhu na vydání prohlášení vykonatelnosti mohou strany podat opravný prostředek.

pokud souhlasí v této souvislosti s využitím zprostředkovatele podle tohoto zákona (§ 102), anebo pokud alespoň jednomu z příslušných kolektivních správců doručil písemnou žádost o pověření společného zástupce podle § 101 odst. 11, a to po dobu než bude tento zástupce pověřen.“

¹⁶⁸ KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. Některé otazníky k transpozici čl. 13 směrnice o dodržování práv duševního vlastnictví – alternativní výpočet výše majetkových nároků při porušení práv duševního vlastnictví. In KŘÍŽ, Jan; a kolektiv. Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových : nové výzvy k revizi předpisů v oblasti duševního vlastnictví a jejich aplikační praxe se zvláštním přihlédnutím k evropskému právu. 1. vydání. Praha : Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2011. Str. 64-65. ISBN 978-80-87146-56-9.

¹⁶⁹ Tamtéž. Str. 65.

19. Ochrana a vymahatelnost autorského práva v ČR

19.1. Občanskoprávní řízení v ČR

Výčet prostředků ochrany autorských práv uvádí § 40 AutZ. Jde o výčet demonstrativní. Nároků se může domáhat autor, po jeho smrti dědic, osoba vykonávající majetková práva autora a držitel výhradní licence.

AutZ rozlišuje nároky založené na objektivní odpovědnosti, mezi které řadí právo domáhat se:

- „určení svého autorství“ (§ 40 odst. 1 písm. a) (nárok určovací),
- „zákazu ohrožení svého práva včetně hrozícího opakování nebo neoprávněného zásahu do svého práva zejména zákazu neoprávněné výroby, neoprávněného obchodního odbytu, neoprávněného dovozu nebo vývozu originálu nebo rozmnoženiny či napodobeniny díla, neoprávněného sdělování díla veřejnosti, jakož i neoprávněné propagace, včetně inzerce a jiné reklamy“, (§ 40 odst. 1 písm. b) (nárok zdržovací),
- „sdělení údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití, o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, o způsobu a rozsahu jejího neoprávněného užití, o její ceně, o ceně služby, která s neoprávněným užitím díla souvisí, a o osobách, které se neoprávněného užití díla účastní, včetně osob, kterým byly předmětné rozmnoženiny či napodobeniny díla určeny za účelem jejich poskytnutí třetí osobě; práva na informace podle tohoto ustanovení se autor může domáhat vůči osobě, která do jeho práva neoprávněně zasáhla nebo je neoprávněně ohrozila, a dále zejména vůči osobě, která (1) má nebo měla v držení neoprávněně zhotovenou rozmnoženinu či napodobeninu díla za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, (2) využívá nebo využívala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu, která neoprávněně zasahuje nebo zasahovala do práva autora nebo je neoprávněně ohrožuje nebo ohrožovala, (3) poskytuje nebo poskytovala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu užívanou při činnostech, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují, anebo (4) byla označena osobou uvedenou v bodě 1, 2

nebo 3 jako osoba, která se účastní pořízení, výroby nebo distribuce rozmnoženiny či napodobeniny díla anebo poskytování služeb, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují“, (§ 40 odst. 1 písm. c) (nárok informační),

- „*odstranění následků zásahu do práva*“ (§ 40 odst. 1 písm. d) (nárok odstraňovací),
- „*poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za způsobenou újmu, a to zejména omluvou nebo zadostiučiněním v penězích*“ (§ 40 odst. 1 písm. e) (nárok satisfakční),
- „*zákazu poskytování služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování práva autora*“ (§ 40 odst. 1 písm. f).

Subjektivní odpovědnost se posuzuje u práva na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení podle zvláštních právních předpisů, které zůstává nedotčeno. Přitom se místo skutečně ušlého zisku autor může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dle AutZ dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem.¹⁷⁰

Ve sporech vyplývajících z práva duševního vlastnictví jsou dle § 9 odst. 2 písm. g občanského soudního řádu¹⁷¹, z. č. 99/1963 v aktuálním znění (dále OSŘ) jako soudy prvního stupně věcně příslušné soudy krajské. Dle §84 OSŘ je k řízení místně příslušný obecný soud účastníka, proti němuž návrh směřuje. Tedy v první řadě soud, v jehož obvodu má fyzická osoba, která není podnikatelem, bydliště. U fyzické osoby podnikající a právnické osoby pak v první řadě soud, v jehož obvodu má sídlo. Více též kapitola 15.

19.2. Správní řízení v ČR

Ustanovení upravující správní delikty na poli autorských práv upravuje jednak AutZ, který dělí správní delikty na přestupky fyzických osob a správní delikty osob právnických a fyzických osob podnikajících.

¹⁷⁰ § 40 odst. 4 AutZ

¹⁷¹ „*Krajské soudy rozhodují jako soudy prvního stupně (g) ve sporech vyplývajících z práva duševního vlastnictví.*”

Přestupku¹⁷² se dopustí ten, kdo neoprávněně užije autorské dílo (sankcí je pokuta do 150.000 Kč), kdo obchází technické prostředky ochrany práv nebo jinak usnadňuje neoprávněný přístup k dílu, a ten, kdo bez svolení autora způsobuje, umožňuje, usnadňuje nebo zastírá porušování autorského práva odstraněním nebo změnou jakékoliv informace o správě práv k dílu (sankcí je pokuta do 100.000 Kč) nebo pokud jako obchodník, který se účastní prodeje originálu uměleckého díla, nesplní informační povinnost o prodeji uměleckého díla (sankcí je pokuta do 50.000).¹⁷³ Přestupky se týkají fyzických osob, které nejsou podnikateli, nebo jsou podnikateli, ale k porušení autorského práva nedojde v souvislosti s jejich podnikatelskou činností. Platí tedy i pro obchodníka – fyzickou osobu, která působí jako obchodník při opětovném prodeji originálu uměleckého díla. Pokud by se jednalo o úmyslné jednání vyšší společenské nebezpečnosti, může neoprávněný zásah do autorského práva naplnit skutkovou podstatu trestného činu dle § 270 TZ (viz výše).

Právnícká nebo podnikající fyzická osoba se dopustí správního deliktu¹⁷⁴ tím, že neoprávněně užije autorské dílo (sankcí je pokuta do 150.000 Kč), obchází technické prostředky ochrany práv nebo jinak usnadňuje neoprávněný přístup k dílu, a ten, kdo bez svolení autora způsobuje, umožňuje, usnadňuje nebo zastírá porušování autorského práva odstraněním nebo změnou jakékoliv informace o správě práv k dílu (sankcí je pokuta do 100.000 Kč) nebo pokud jako obchodník, který se účastní prodeje originálu uměleckého díla, nesplní informační povinnost o prodeji uměleckého díla (sankcí je pokuta do 50.000).¹⁷⁵ Pokud by se jednalo o úmyslné jednání vyšší společenské nebezpečnosti, může neoprávněný zásah do autorského práva rovněž naplnit skutkovou podstatu trestného činu dle § 270 TZ (viz výše). Trestní stíhání není vyloučeno ani u fyzických osob, v souvislosti s jejichž právním jednáním byl spáchán delikt právnícké osoby.¹⁷⁶ Právnícká osoba za správní delikt neodpovídá, jestliže prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení právní povinnosti zabránila. Při určení výměry pokuty se přihlédne k závažnosti správního

¹⁷² § 105a AutZ

¹⁷³ § 24 odst. 6 AutZ

¹⁷⁴ § 105b AutZ

¹⁷⁵ § 24 odst. 6 AutZ

¹⁷⁶ CHALOUPKOVÁ, Helena; HOLÝ, Petr. Zákon o právu autorském a právech souvisejících s právem autorským (autorský zákon) a předpisy související : komentář. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2007. Str. 152. ISBN 978-80-7179-586-5.

deliktu, zejména ke způsobu jeho spáchání a jeho následkům a k okolnostem, za nichž byl spáchán. Odpovědnost právnické osoby za správní delikt zaniká, jestliže správní orgán o něm nezahájil řízení do 1 roku ode dne, kdy se o něm dozvěděl, nejpozději však do 3 let ode dne, kdy byl spáchán. Na odpovědnost za jednání, k němuž došlo při podnikání fyzické osoby nebo v přímé souvislosti s ním, se vztahují ustanovení zákona o odpovědnosti a postihu právnické osoby.

Přestupky a jiné správní delikty dle AutZ projednává v přenesené působnosti v prvním stupni obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož územním obvodu byl správní delikt spáchán.

19.3. Trestní řízení v ČR

Porušení autorského práva je upraveno také v trestním zákoníku z. č. 40/2009 Sb.¹⁷⁷ Trestné činy tímto porušením způsobené řadí TZ pod trestné činy hospodářské.

Ustanovení § 270 TZ obsahuje skutkovou podstatu trestného činu porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi. *„Kdo neoprávněně zasáhne nikoli nepatrně do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.“* V rámci kvalifikované skutkové podstaty pak odnětím svobody na šest měsíců až pět let, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty bude pachatel potrestán, *„vykazuje-li čin znaky obchodní činnosti nebo jiného podnikání, získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch nebo způsobí-li tím jinému značnou škodu, nebo dopustí-li se takového činu ve značném rozsahu. Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, získá-li činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu nebo způsobí-li tím jinému škodu velkého rozsahu, nebo dopustí-li se takového činu ve velkém rozsahu“.*

Ustanovení § 271 TZ pak obsahuje skutkovou podstatu trestného činu padělání a napodobení díla výtvarného umění. *„Kdo padělá výtvarné autorské dílo nebo napodobí*

¹⁷⁷ Hlava 6. – Trestné činy hospodářské. Díl 4.

výtvarný projev jiného autora v úmyslu, aby nové dílo bylo považováno za původní dílo takového autora, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.“ V rámci kvalifikované skutkové podstaty pak odnětím svobody na jeden rok až šest let bude pachatel potrestán, „spáchá-li čin jako člen organizované skupiny, získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo dopustí-li se takového činu ve značném rozsahu. Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, získá-li činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo dopustí-li se takového činu ve velkém rozsahu“.

Příslušnost k projednávání věci v trestním je dána ustanoveními trestního řádu.¹⁷⁸

¹⁷⁸ § 18 TR

20. Závěr

Má práce přináší pohled na vývoj autorských práv a v jejich souvislostech i mezinárodního obchodu s uměleckými díly a podává přehled o předpisech aplikovaných v otázkách autorskoprávních z mezinárodního obchodu s uměleckými díly vycházejícími, tedy předmětu ochrany autorského práva, rozsahu majetkových práva a případných výjimek a omezení majetkových autorských práv. Podařilo se mi tím stanovit rámec vymezující autorskoprávní aspekty mezinárodního obchodu v míře, jakou jsem si stanovila.

Bezprecedentně nejdůležitějšími normami danou problematiku upravující jsou předpisy právo mezinárodního, a to Bernská úmluva, Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví a Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví. Jejich vlivu na autorskoprávní úpravu na mezinárodní i národní a unijní právní úpravu jsem v práci také nejvíce zabývala. Prostor jsem věnovala také nejrozličnějším obchodním uskupením, formujícím a podporujícím mezinárodní trh, která do značné míry ovlivňují svou úpravou a vázaností svých členů standardy zakotvenými autorskoprávními dohodami mezinárodní obchod s uměleckými díly.

Nejdůležitějším poznatkem mé práce je bezpochyby potvrzení rozdílnosti úprav zahraničních, i když z hlediska zakotvení základních autorskoprávních institutů jsou úpravy vyspělých států, zejména pak členských států EU, na vysoké úrovni. I v dříve rozvojových zemích dochází díky jejich členství v mezinárodních společenstvích a účasti na dvou a vícestranných dohodách k zakotvení byť minimálních standardů ochrany autorských práv.

Rozsáhlá mezinárodní úprava autorského práva, rozdílné koncepce práva autorského a copyrightu, rozdíly ve vnitrostátních úpravách i neustálý technologický vývoj a z něj pramenící revize autorskoprávních pramenů mne vedly ke zkoumání problematiky na úrovni, která nedovolila zacházet podrobněji do jednotlivých zahraničních autorskoprávních úprav, krom úpravy české, ani se ve větší míře zabývat judikaturou. Zejména úprava států, v nichž je uplatňováno angloamerické pojetí autorského práva a nečlenských států EU, byla pro mne velmi lákavým předmětem zkoumání, kterému bych se ráda věnovala během dalšího studia autorského práva a mezinárodního obchodu s uměleckými díly.

Věřím, že toto není mé práci na škodu a že se mi díky tomu podařilo poskytnout srozumitelný a ucelený pohled na dané téma a vymezit východiska autorskoprávních aspektů mezinárodního obchodu.

21. Seznam zkratek

- AutZ – zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- BU – bernská Unie
- RÚB – Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl ve své pařížské revidované podobě
- CEFTA - Středoevropská dohoda o volném obchodu
- DSB - Orgán pro řešení sporů při WTO
- DSU - Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů při WTO
- EFTA - Evropské sdružení volného obchodu
- EEA - Evropský hospodářský prostor
- ES – Evropské společenství
- EU – Evropská unie
- GATT - Všeobecná dohoda o clech a obchodu
- NAFTA - Severoamerická dohoda o volném obchodu
- MERCOSUR - Jihoamerický společný trh
- MPO - právo mezinárodního obchodu
- NOZ - zákon č. 89/2012 občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- PřesZ - zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- OSŘ - zákon č. 99/1963 občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- TRIPS - Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví
- TŘ - zákon č. 141/1961 o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- TZ - zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- WCT - Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o autorském právu
- WIPO - Světová organizace duševního vlastnictví
- WPPT - Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech
- WTO - Světová obchodní organizace
- ZMPS - zákon č. 91/2012 o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

22. Seznam použité literatury a pramenů

AUGENTHALER, Zdeněk. Vývoj mezinárodní politiky. *Mezinárodní vztahy*. 1967, roč. 2, č. 1, s. 16-26. ISSN 0323-1844. Dostupné také na:

<http://mv.iir.cz/article/view/488>

BATOR, M., Paul. An Essay on the International Trade in Art. *Stanford Law Review*. 1981-1982, č. 34, s. 275-384. ISSN 0038-9765.

BARR, H., Alfred. *Defining Modern Art : Selected Writings of Alfred H. Barr, Jr.* New York : Abrams, 1986. 302 stran. ISBN 978-08-1090-715-7.

DEAZLEY, Ronan; KRETSCHMER, Martin; BENTLY, Lionel. *Privilege and Property : Essays on the History of Copyright*. 1. vydání. Cambridge : Open Book Publishers, 2010. 438 stran. ISBN 978-1-906924-20-1. Dostupné také na:

<http://www.openbookpublishers.com/product/26/privilege-and-property--essays-on-the-history-of-copyright>

DEMARSIN, Bert; SCHRAGE, J., H., Eltjo; TILLEMANN, Bernard; VERBEKE, L., Alain. *Art & Law*. Brugge : Die Keure, 2008. 615 stran. ISBN 978-90-4860-083-0.

DOBIÁŠ, Petr; a kolektiv. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář. Podle právního stavu k 1. lednu 2014*. 1. vydání. Praha : Leges, 2013. 528 stran. ISBN 978-80-87576-94-6.

DOBŘICHOVSKÝ, Tomáš. *Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a aktivit WIPO*. 1. vydání. Praha : Linde, 2004. 224 stran. ISBN 978-80-72014-67-5.

DUBOFF, D., Leonard. *Changing Art Customs. Removing the Tariff Barriers*. *Columbia-VLA Journal of Law*. 1985-1986, roč. 10, č. 1, s. 45-72. ISSN 0888-4226.

DUBOFF, D., Leonard; BURR, Sherri; MURRAY, D. Michael. *Art Law : Cases and Materials*. Revidované vydání. New York : Aspen Publishers, 2010. 720 stran. ISBN 978-07-3559-658-0.

FRANKEL, Susy. Challenging TRIPS-Plus Agreements : The Potential Utility of Non-Violation Disputes. *Journal of International Economic Law*. 2007, roč. 12, č. 4, 1023-1065. ISSN 1369-3034.

GALESON, David. Artist and the Market : From Leonardo and Titian to Warhol and Hirst. 2007. NBER Working Paper No. 13377. 31 stran. Dostupné také na: <http://www.nber.org/papers/w13377.pdf>

GOMBRICH, E., Hans. Příběh umění. 2. vydání v češtině. Praha : Argo, 2006. 683 stran. ISBN 80-7203-143-0.

GOLDSTEIN, Paul. International Copyright : Principles, Law, and Practice. 1. vydání. New York : Oxford University Press, 2001. 618 stran. ISBN 0-19-512885-0. Dostupné také na: http://www.ameconomist.com/lecture/wto/08trips/International_Copyright.pdf

HAHN, Michael. A Clash of Cultures? UNESCO Diversity Convention and International Trade Law. *Journal of International Economic Law*. 2006, roč. 9, č. 3, s. 515-552. ISSN 1369-3034.

HICKS, L., Laurinda; HOLBEIN, R., James. Convergence of National Intellectual Property Norms in International Trading Agreements. *The American University Journal of International Law and Policy*. 1997, č. 12, s. 769-814. ISSN 0888-630X.

HUGENHOLTZ, P., Bernt; OKEDIJI, L. Ruth. Conceiving an International Instrument on Limitations and Exceptions To Copyright : Final Report. Institute for Information Law, University of Amsterdam, 2008. Dostupné také na: http://www.ivir.nl/publications/hughenoltz/limitations_exceptions_copyright.pdf

CHALOUPKOVÁ, Helena; HOLÝ, Petr. Zákon o právu autorském a právech souvisejících s právem autorským (autorský zákon) a předpisy související : komentář. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2007. 652 stran. ISBN 978-80-7179-586-5.

KNAP, Karel; KUNZ, Otto. Mezinárodní právo autorské. 1. vydání. Praha : Academia, 1981. 496 stran.

KŘÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jiří; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. Autorský zákon : komentář a předpisy související. 2. aktualizované vydání. Praha : Linde, 2005. 792 stran. ISBN 978-88-072015-45-7.

KŘÍŽ, Jan; a kolektiv. Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových : evropské a mezinárodní podněty českému právu duševního vlastnictví. 1. vydání. Praha : Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2010. 94 stran. ISBN 978-80-87146-41-5.

KŘÍŽ, Jan; a kolektiv. Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových : nové výzvy k revizi předpisů v oblasti duševního vlastnictví a jejich aplikační praxe se zvláštním přihlédnutím k evropskému právu. 1. vydání. Praha : Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2011. 110 stran. ISBN 978-80-87146-56-9.

KŘÍŽ, Jan; a kolektiv. Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových : nové výzvy k revizi předpisů v oblasti duševního vlastnictví a jejich aplikační praxe se zvláštním přihlédnutím k evropským, mezinárodním a vybraným zahraničním národním úpravám. 1. vydání. Praha : Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2013. 86 stran. ISBN 978-80-87146-99-6.

KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika; RŮŽIČKA, Květoslav; a kolektiv. Právo mezinárodního obchodu. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. 407 stran. ISBN 978-80-7380-108-3.

LIEDES, Jukka. International Copyright – New Perspectives : Evolution in System. *European Research Libraries Cooperation*. 1997, roč. 7, č. 1, s. 351-385. ISSN 1018-0826. Dostupné také na:

http://www.digizeitschriften.de/dms/img/?PPN=PPN514854804_0007&DMDID=dmdl og42&LOGID=log42&PHYSID=phys372#navi

LÖWENBACH, Jan: Právo autorské. Praha : Československý kompas, 1927. 508 stran.

MALÝ, Josef. Obchod nehmotnými statky : patenty, vynálezy, know-how, ochranné známky. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2002. 257 stran. ISBN 80-7179-320-5.

MALÝ, Karel; a kolektiv. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 2. upravené vydání. Praha : Linde, 1999. 572 stran. ISBN 80-7201-167-7.

NIMMER, David. Nation, duration, violation, harmonization : an International Copyright Proposal for the United States. *Law and Contemporary Problems*. 1992, č. 55, s. 211-239. ISSN 0023-9186.

ORTLAND, Eberhard; SCHMÜCKER, Reinold. Copyright & Art. *German Law Journal*. 2005, č. 6, s. 1762-1776. ISSN 2071-8322. Dostupné také na:
http://www.germanlawjournal.com/pdfs/Vol06No12/PDF_Vol_06_No_12_1762-1776_Articles_Ortland.pdf

PETTENATI, A., Leslie. Moral Rights of Artist in an International Marketplace. *Pace International Law Review*. 2000, roč. 12, č. 2, s. 426-450. ISSN 1553-7897. Dostupné také na:
<http://digitalcommons.pace.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1234&context=pilr&sei-redir=1&referer=http%3A%2F%252>

PIOTRAUT, Jean-Luc. An Authors' Rights-Based Copyright Law : The Fairness and Morality of French and American Law Compared. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*. 2006, č. 24, s. 547-616. ISSN 0736-7694.

SCHULZE, G., Günther. International Trade in Art. *Journal of Cultural Economics*. 1999, č. 23, s. 109-136. ISSN 1369-3034.

SIEHR, Kurt. International Art Trade and the Law. *Recueil des Cours*. 1993, č. 6, s. 9-292. ISSN 0169-5436.

SPRINGMAN, Christopher. Reform(aliz)ing Copyright. *Stanford Law Review*. 2004-2005, č. 57, s. 485-568. ISSN 0038-9765.

SVOBODA, Pavel. Úvod do evropského práva. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2010. 308 stran. ISBN 978-80-7400-313-4.

STORY, Alan. Burn Berne : Why the Leading International Copyright Convention Must Be Repealed. *Houston Law Review*. 2003-2004, č. 40, s. 763-801. ISSN 0018-6694.

STRONG, I., Stacie. Banning the Cultural Exclusion : Copyright and Free Trade. *Duke Journal of Comparative & International Law*. 1993-1994, č. 4, s. 93-123. ISSN 2328-9708.

ŠEBELOVÁ, Marie. Autorské právo : zákon, komentáře, vzory, a judikatura. 1. vydání. Brno : Computer Press, 2006. 196 stran. ISBN 80-251-1090-7.

TELEC, Ivo. Autorský zákon : komentář. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 1997. 504 stran. ISBN 80-7179-106-7.

TELEC, Ivo. Přehled práva duševního vlastnictví : lidskoprávní základy, licenční smlouva. 2. upravené vydání. Brno : Doplněk, 2007. 200 stran. ISBN 978-80-7239-206-3.

TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel. Přehled práva duševního vlastnictví : česká právní ochrana. 1. vydání. Brno : Doplněk, 2006. 114 stran. ISBN 80-7239-198-4.

TELEC, Ivo.: Tvůrčí práva duševního vlastnictví. 1. vydání. Brno: Doplněk, 1994. 344 stran. ISBN 80-210-0885-7.

TELEC, Ivo. Pojmové znaky duševního vlastnictví. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012. 164 stran. ISBN 978-80-7400-425-4.

TŮMA, Pavel. Smluvní licence v autorském právu. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2007. 185 stran. ISBN 978-80-7179-573-5.

VALOUŠEK, Martin. Právní vztahy ve fotografii : autorské právo a ochrana osobnosti ve vztahu k fotografii. 1. vydání. Praha : Leges, 2014. 128 stran. ISBN 978-80-7502-043-7.

WIPO. The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works : from 1886 to 1986. Geneva : The International Bureau of Intellectual Property Geneva, 1986.

Dostupné také na:

http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/copyright/877/wipo_pub_877.pdf

WITCOMB, L. C. E., Christopher. Copyright in the Renaissance : Prints and the Privilegio in Sixteenth-Century Venice and Rome. 1. vydání. Leiden : Brill Academic Publishers, 2004. 414 stran. ISBN 90-04-13748-3.

Česko. Zákon č. 14 ze dne 16. února 1887 o vzájemné ochraně původců děl literárních nebo uměleckých i jich právních nástupců. In *Zákonník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené*. 1887, částka IX, s. 145-148.

Česko. Zákon č. 197 ze dne 26. prosince 1895 o právu původském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým. In *Zákonník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené*. 1895, částka XCI, s. 667-685.

Československo. Zákon č. 218 ze dne 24. listopadu 1926 o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském). In *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1926, částka 105, s. 1003-1015.

Československo. Zákon č. 115 ze dne 22. prosince 1953 o právu autorském (autorský zákon). In *Sbírka zákonů republiky Československé*. 1953, částka 63, s. 429-440.

Československo. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1961, částka 66, s. 513-576. ISSN 0322-8037.

Československo. Zákon č. 99 ze dne 4. prosince 1963 občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1963, částka 56, s. 383-428. ISSN 0322-8037.

Československo. Zákon č. 40 ze dne 26. února 1964 občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1964, částka 19, s. 201-248. ISSN 0322-8037.

Československo. Zákon č. 35 ze dne 25. března 1965 o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon). In *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1965, částka 19, s. 173-180. ISSN 0322-8037.

Česko. Zákon č. 200 ze dne 17. května 1990 o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České a Slovenské Federativní Republiky*. 1990, částka 35, s. 810-826. ISSN 1210-0005.

Česko. Zákon č. 121 ze dne 7. dubna 2000 o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 36, s. 1658-1685. ISSN 1211-1244.

Česko. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 353-461. ISSN 1211-1244.

Česko. Zákon č. 91 ze dne 25. ledna 2012 o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 35, s. 1490-1515. ISSN 1211-1244.

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 91 ze dne 25. ledna 2012 o mezinárodním právu soukromém. Dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-k-ZMPS.pdf>

Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 33, s. 1026- 1365. ISSN 1211-1244.

Nařízení č. 44/2001 (ES), o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Brusel I).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví.

Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886. Dostupné také na: http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=283698

Všeobecná úmluva o právu autorském ze dne 6. září 1952. Dostupné také na: http://www.wipo.int/wipolex/en/other_treaties/text.jsp?file_id=172836

Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o autorském právu ze dne 20. prosince 1996. Dostupné také na: http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=295166

Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví ze dne 14. července 1967, změněná dne 2. října 1979. Dostupné také na: http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=283854

Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o autorském právu ze dne 20. prosince 1996. Dostupné také na: <http://www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/>

Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví, která je Přílohou 1C Dohody o zřízení Světové obchodní organizace ze dne 15. dubna 1994. Dostupné také na: http://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/t_agm0_e.htm

Dohoda z Asunciónu ze dne 26. března 1991. Dostupné také na: http://idatd.eclac.cl/controversias/Normativas/MERCOSUR/Ingles/Treaty_of_Asuncion.pdf

Dohoda zakládající Evropské sdružení volného obchodu ze dne 4. ledna 1960. Dostupné také na: <http://www.efta.int/legal-texts/efta-convention>

Dohoda o Evropském hospodářském prostoru ze dne 3. ledna 1994. Dostupné také na:
<http://www.efta.int/legal-text>

Středoevropská dohoda o volném obchodu ze 17. prosince 1992. Dostupné také na:
<http://192.232.255.119/~cefta/legal-texts>

Severoamerická dohoda o volném obchodu ze dne 7. října 1992. Dostupné také na:
<https://www.nafta-sec-alena.org/Default.aspx?tabid=97&language=en-US>

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 26. 3. 1976, spis. zn. 3 Cz 13/76.

Rozsudek ESD C-341/87 ze dne 24. ledna 1989.

Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 18. 5. 1990, sp. zn. 13 Co 216/90.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 11. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4924/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. 30 Cdo 5287/2008.

<http://www.alai.org/>

<https://en.unesco.org/>

Abstrakt

Autorskoprávní aspekty mezinárodního obchodu s uměleckými díly

Ve své práci se zabývám otázkou autorskoprávních aspektů mezinárodního obchodu s uměleckými díly. Téma jsem se rozhodla zpracovat vzhledem k mému zájmu o studium autorského práva a oblast mezinárodního trhu s uměním. Práce uvedenou problematikou provází především prostřednictvím přehledu příslušné mezinárodní právní úpravy, unijních a českých právních předpisů. Tento je uveden přiblížením historického vývoje, jak samotné autorskoprávní úpravy, tak exkurzem do vývoje mezinárodního obchodu s uměleckými díly.

Práce zkoumá autorskoprávní aspekty dané oblasti mezinárodního obchodu, nezabývá se tedy vědomě blíže právem mezinárodního obchodu a mezinárodním právem soukromým, i když se jich v jistých otázkách a ohledech bezpochyby dotýká a pro oblast mezinárodního obchodu jsou právní předpisy těchto právních oborů zcela zásadní. V nezbytných případech, zejména co se týká aplikace právních norem, práce tedy i přes své autorskoprávní zaměření, zasahuje i do této oblasti.

Členění mé práce vychází ze systematického zkoumání zpracovávané problematiky. Soustředí se na autorskoprávní hledisko řešeného tématu relevantní k celkovému zaměření práce, tedy cestu právní ochrany autorských práv, jejich různé pojetí v systému práva kontinentálního a angloamerického a počátky jejich právní úpravy a ochrany. Dále na mezinárodní obchod s uměleckými díly, jeho základy, vývoj a specifika, doplněné přehledem právní úpravy, mající na tento specifický druh mezinárodního obchodu vliv. Tyto do jisté míry zásadní kapitoly doplňují částmi věnujícími se aplikaci autorskoprávních předpisů a zakotvení minimálních standardů autorského práva na mezinárodní úrovni. Celou problematiku jsem se rozhodla uzavřít zpracováním otázky ochrany a vymahatelnosti autorských práv.

Práce v zásadě potvrdila rozdílnost úprav zahraničních, i když z hlediska zakotvení základních autorskoprávních institutů jsou úpravy vyspělých států, zejména pak členských států EU, na vysoké úrovni. I v dříve rozvojových zemích dochází díky jejich členství v mezinárodních společenstvích a účasti na dvou a vícestranných dohodách k zakotvení byť minimálních standardů ochrany autorských práv.

Abstract

Copyright Aspects of International Trade in Works of Art

My thesis deals with copyright aspects of international trade in works of art. I decided to elaborate the theme due to my interest in the study of copyright and the international art market. The issue is explored mainly through overview of the relevant international, EU and Czech legislation. The work is introduced by historical development of the copyright and excursus to the development of international trade in works of art.

This study aims at analysing of the copyright aspects of international trade, not international trade law and private international law, even they affect the copyright aspects of international trade undoubtedly and both are crucial for this field. But if necessary, in spite of its copyright focus my thesis interferes in this area too.

Breakdown of my work is based on a systematic examination of the issue described. First, I focused on copyright aspects of the theme relevant to the overall focus of the work, i.e. the path to recognition of copyright, its different concept in the continental and the Anglo-American law system and the beginnings of its embedding. Then I focused on the international trade in works of art, from the most general basis pertain to its development and specifics, complemented an overview of the legislation that relates to this specific type of international trade. Parts concerning the application of copyright laws and setting of the minimum standards of protected subject matter, economic rights and its limitations and exceptions at the international level supplement these definitely crucial chapters. Chapter dealing with the protection and enforcement of copyright concludes the issue.

My study has confirmed the fragmentation of foreign copyright legislation, but also a high level of copyright protection in developed countries and positive changes consisting in compliance with the minimum standards of copyright in developing countries, due to its membership in the international community and participation in bilateral and multilateral agreements.

Klíčová slova: mezinárodní autorské právo, mezinárodní obchod, umělecká díla.

Keywords: International Copyright, International Trade, Works of Art.